

T.C.

**ÇANAKKALE ONSEKİZ MART ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ**

**DİSİPLİNLERARASI DOĞAL AFETLERİN RİSK YÖNETİMİ
ANABİLİM DALI**

**ÖZEL GEREKSİNİMLİ ÖĞRENCİLERİN AFETLERE YÖNELİK
İHTİYAÇLARININ BELİRLENMESİ İÇİN ÖZEL EĞİTİM
ÖĞRETMENLERİNİN GÖRÜŞLERİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ:
NİTEL BİR ÇALIŞMA**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Sultanay FATİH

Tez Danışmanı

Dr. Öğr. Üyesi Ebru İNAL ÖNAL

ÇANAKKALE – 2022

T.C.

ÇANAKKALE ONSEKİZ MART ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

DİSİPLİNLERARASI DOĞAL AFETLERİN RİSK YÖNETİMİ ANABİLİM DALI

**ÖZEL GEREKSİNİMLİ ÖĞRENCİLERİN AFETLERE YÖNELİK
İHTİYAÇLARININ BELİRLENMESİ İÇİN ÖZEL EĞİTİM
ÖĞRETMENLERİNİN GÖRÜŞLERİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ: NİTEL BİR
ÇALIŞMA**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Sultanay FATİH

Tez Danışmanı

Dr. Öğr. Üyesi Ebru İNAL ÖNAL

ÇANAKKALE – 2022

T.C.
ÇANAKKALE ONSEKİZ MART ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

Sultanay FATİH tarafından Dr. Öğr. Üyesi Ebru İNAL ÖNAL yönetiminde hazırlanan ve **07/12/2022** tarihinde aşağıdaki jüri karşısında sunulan “**Özel Gereksinimli Öğrencilerin Afetlere Yönelik İhtiyaçlarının Belirlenmesi İçin Özel Eğitim Öğretmenlerinin Görüşlerinin Değerlendirilmesi: Nitel Bir Çalışma**” başlıklı çalışma, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü **Doğal Afetlerin Risk Yönetimi Anabilim Dalı**’nda **YÜKSEK LİSANS TEZİ** olarak oy birliği ile kabul edilmiştir.

Jüri Üyeleri

İmza

Dr. Öğr. Üyesi Ebru İNAL ÖNAL (Danışman)

.....

Dr. Öğr. Üyesi Feyza NUR BEKLER

.....

Dr. Öğr. Üyesi Ramazan ASLAN

.....

Tez No : .....

Tez Savunma Tarihi : 07/12/2022

.....
Doç. Dr. Yener PAZARCIK
Enstitü Müdürü

.././2022

ETİK BEYAN

Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Tez Yazım Kuralları'na uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmada; tez içinde sunduğum verileri, bilgileri ve dokümanları akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi, tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçları bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu, tez çalışmada yararlandığım eserlerin tümüne uygun atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi, kullanılan verilerde herhangi bir değişiklik yapmadığımı, bu tezde sunduğum çalışmanın özgün olduğunu, bildirir, aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi taahhüt ve beyan ederim.

Sultanay FATİH

07/12/2022

TEŞEKKÜR

Bu tezin gerçekleŐtirilmesinde, çalıŐmam boyunca benden bir an olsun yardımlarımı esirgemeyen saygı değer danışman hocam Dr. Öğr. Üyesi Ebru İNAL ÖNAL'a ve çalışma süresince tüm zorlukları benimle göğüsleyen, hayatımın her evresinde bana destek olan değerli aileme sonsuz teŐekkürlerimi sunarım.”

Sultanay FATİH
anakkale, Aralık 2022

ÖZET

ÖZEL GEREKSİNİMLİ ÖĞRENCİLERİN AFETLERE YÖNELİK İHTİYAÇLARININ BELİRLENMESİ İÇİN ÖZEL EĞİTİM ÖĞRETMENLERİNİN GÖRÜŞLERİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ: NİTEL BİR ÇALIŞMA

Sultanay FATİH

Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi

Lisansüstü Eğitim Enstitüsü

Doğal Afetlerin Risk Yönetimi Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi

Danışman: Dr. Öğr. Üyesi Ebru İNAL ÖNAL

07/12/2022, 81

Bu çalışma, özel eğitim öğretmenlerinin bilgi ve deneyimlerini uygulayarak afet yönetimi sürecinde özel gereksinimli öğrencilerin ihtiyaçlarını ve bunlara yönelik çözüm önerilerini geliştirmeyi ve belirlemeyi amaçlamaktadır. Nitel araştırma yöntemiyle yürütülen bu çalışma, Mersin ilinde bulunan bir özel eğitim uygulama okulunda görev yapan 10'u özel eğitim öğretmeni olmak üzere 15 öğretmen ile yürütülmüştür. Araştırmada araştırmacılar tarafından oluşturulan afetlerde özel gereksinimli öğrencilerin ihtiyaçlarına yönelik olarak yarı yapılandırılmış bireysel görüşme formu kullanılmış ve yüz yüze derinlemesine görüşmeler yapılmıştır. Katılımcılardan alınan ses kayıtları MAXQDA 22 programında kodlanmış ve katılımcılar çalışmaya K1-K15 olarak dâhil edilmiştir. Araştırmanın analizi sonucunda 'sel durumuna ilişkin ihtiyaçlar', 'deprem durumuna ilişkin ihtiyaçlar', 'afete hazır olmak' ve 'özel gereksinimli öğrencilerin yaşamları' olmak üzere dört temaya ulaşılmıştır. Çalışma, afete hazırlık kapsamında birçok güncel durumu ve özel gereksinimli öğrencilerin ihtiyaçlarını ortaya koymuştur. Okul bünyesinde yapılan deprem tatbikatlarının belli bir farkındalık yarattığı belirlenirken, kullanılan okul binasının fiziki yetersizliğinin tahliyeye uygun olmadığı ortaya çıkmıştır.

Anahtar Kelimeler: Afet, İhtiyaç, Özel Gereksinimli Öğrenciler, Özel Eğitim Öğretmeni, Nitel Araştırma

ABSTRACT

EVALUATION OF THE OPINIONS OF SPECIAL EDUCATION TEACHERS TO DETERMINE THE NEEDS OF STUDENTS WITH SPECIAL NEEDS FOR DISASTERS: A QUALITATIVE STUDY

Sultanay FATİH

Çanakkale Onsekiz Mart University

School of Graduate Studies

Risk Management Department of Natural Disasters Master Thesis

Advisor: Assoc. Prof. Dr. Ebru İNAL ÖNAL

07/12/2022, 81

This study aims to develop and determine the needs of students with special needs and solution proposals for them in the disaster management process by applying the knowledge and experience of special education teachers. This study, which was conducted by qualitative research method, was conducted with 15 teachers, 10 of whom are special education teachers working in a special education application school located in Mersin Province. In the study, a semi-structured individual interview form was used to address the needs of students with special needs in disasters created by the researchers, and face-to-face in-depth interviews were conducted. The audio recordings taken from the participants were encoded in the MAXQDA 22 program and the participants were included in the study as K1-K15. As a result of the analysis of the study, four themes were reached: ‘needs related to the flood situation’, ‘needs related to the earthquake situation’, ‘disaster preparedness’ and ‘lives of students with special needs’. The study has revealed many current situations within the scope of disaster preparedness and needs of students with special needs. While it was determined that the earthquake exercises conducted within the school created a certain level of awareness, it was revealed that the physical inadequacy of the school building used was not suitable for evacuation.

Keywords: Disaster, Need, Special Needs Students, Special Education Teacher, Qualitative Research

İÇİNDEKİLER

JÜRİ ONAY SAYFASI.....	i
ETİK BEYAN	ii
TEŞEKKÜR	iii
ÖZET	iv
ABSTRACT	v
İÇİNDEKİLER.....	vi
SİMGELER VE KISALTMALAR	ix
TABLolar DİZİNİ.....	x
ŞEKİLLER DİZİNİ	xi

BİRİNCİ BÖLÜM

GİRİŞ

1.1. Araştırmanın Problemi.....	1
1.2. Problemin Konusu	1
1.3. Araştırmanın Amacı.....	2
1.4. Araştırmanın Önemi.....	2
1.5. Tanımlar	3

İKİNCİ BÖLÜM

KURAMSAL ÇERÇEVE

2.1. Özel Gereksinimli Bireylerin Tanımı ve Kuramsal Bakış	5
2.1.1. Özel Gereksinimli Bireylerin Sınıflandırılması	6
2.2. Afet Tanımı ve Türleri	8
2.2.1. Afetlerde Özel Gereksinimli Çocukların Önemi.....	10

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

YÖNTEM

3.1. Araştırmanın Deseni.....	15
3.2. Araştırmanın Yapıldığı Yer ve Özellikleri.....	15
3.3. Araştırmanın Örneklemi.....	16
3.4. Verilerin Toplanması	18
3.4.1. Araştırmanın Hazırlık Aşaması.....	18
3.4.2. Araştırmanın Uygulama Süreci.....	18
3.4.3. Veri Toplama Aracı.....	19
3.4.4. Sosyo-Demografik Veri Formu.....	20
3.4.5. Yarı Yapılandırılmış Bireysel Görüşme Formu.....	20

3.4.6. Geçerlik ve Güvenirlik.....	20
3.5. Verilerin Analizi.....	21
3.6. Araştırmanın Sınırlılıkları	23
3.7. Araştırmanın Etik Yönü	24
3.8. Araştırmacının Rolü	24
3.9. Araştırmanın Zaman Çizelgesi.....	25

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

ARAŞTIRMA BULGULARI

4.1. TEMA 1: SEL DURUMUNA İLİŞKİN İHTİYAÇLAR.....	27
4.1.1. Kategori 1: Sel Sırasına Yönelik İhtiyaçlar	27
4.1.2. Kategori 2: Sel Sonrasına Yönelik İhtiyaçlar.....	28
4.2. TEMA 2: DEPREM DURUMUNA İLİŞKİN İHTİYAÇLAR.....	30
4.2.1. Kategori 1: Deprem Sırasına Yönelik İhtiyaçlar.....	31
4.2.2. Kategori 2: Deprem Sonrasına Yönelik İhtiyaçlar.....	33
4.3. TEMA 3: AFETE HAZIR OLMAK	35
4.3.1. Kategori 1: Afet Türleri	36
4.3.2. Kategori 2: Afetlerde Aciliyet Önceliği Olan İhtiyaçlar.....	38
4.3.3. Kategori 3: İhtiyaçların Giderilmesi Durumu	40
4.3.4. Kategori 4: Afete Hazır Olmak İçin Gerekli İhtiyaçlar	42
4.3.5. Kategori 5: Afete Hazırlıkta Öğretmenin Misyonu	45
4.3.6. Kategori 6: Okulda Afete Hazırlık Çalışmaları	47
4.4. TEMA 4: ÖZEL GEREKSİNİMLİ ÖĞRENCİLERİN YAŞAMLARI	49
4.4.1. Kategori 1: Öğrencilerin Tanıtılması	50
4.4.2. Kategori 2: Eğitim Esnasında Yapılanlar.....	52
4.4.3. Kategori 3: Kolaylaştırıcı Önlemler.....	55
4.4.4. Kategori 4: Okulda Gündelik Hayata İlişkin İhtiyaçlar ve Karşılabilmesi	58

BEŞİNCİ BÖLÜM

TARTIŞMA

5.1. Güçlü Yönler Ve Sınırlamalar	69
---	----

ALTINCI BÖLÜM

SONUÇ VE ÖNERİLER

6.1. Sonuçlar	70
6.2. Öneriler	71

KAYNAKÇA.....	74
EKLER	I
EK 1: VERİ TOPLAMA ARACI.....	I
EK 2: BİLİMSEL ARAŞTIRMA VE YAYIN ETİK KURUL ONAYI.....	III
EK 3: ARAŞTIRMA (KURUM) İZİNİ.....	IV
EK 4: AYDINLATILMIŞ ONAM FORMU	V
ÖZGEÇMİŞ	VI

SİMGELER VE KISALTMALAR

AFAD	Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı
TAMP	Türkiye Afet Müdahale Planı
MEB	Millî Eğitim Bakanlığı
BM	Birleşmiş Milletler
UNISDR	United Nations International Strategy for Disaster Reduction
EYHGM	Engelli ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğü
TC	Türkiye Cumhuriyeti
DRR	Disaster Risk Reduction
ICF	International Classification of Functioning Disability and Health

TABLULAR DİZİNİ

Tablo No	Tablo Adı	Sayfa No
Tablo 1	Katılımcıların Sosyo-Demografik ve Afetlerle İlişkili Verileri (n:15), (Mersin İl'i bir özel eğitim uygulama okulu, 2022)	17
Tablo 2	Yarı Yapılandırılmış Görüşmelere İlişkin Bilgiler (n:15), (Mersin İl'i bir özel eğitim uygulama okulu, 2022)	19
Tablo 3	Tema, Kategori ve Kodların Dağılımı (n:15), (Mersin İl'i bir özel eğitim uygulama okulu, 2022)	22
Tablo 4	Araştırma Takvimi	25

ŞEKİLLER DİZİNİ

Şekil No	Şekil Adı	Sayfa No
Şekil 1	ICF Engellilik Modeli	7
Şekil 2	Özel Eğitim Öğretmenleri ile Afetlerde Özel Gereksinimli Öğrencilere Yönelik İhtiyaçların Belirlenmesi Üzerine Tema Analizi	26
Şekil 3	Sel Durumuna İlişkin İhtiyaçlar Teması ile Kategoriler ve Alt Kodları	27
Şekil 4	Deprem Durumuna İlişkin İhtiyaçlar Teması ile Kategoriler ve Alt Kodları	31
Şekil 5	Afete Hazır Olmak Teması ile Kategoriler ve Alt Kodları	36
Şekil 6	Özel Gereksinimli Öğrencilerin Yaşamları Teması ile Kategoriler ve Alt Kodları	50
Şekil 7	Kod Bulutu	62

BİRİNCİ BÖLÜM

GİRİŞ

Bu bölüm; ele alınan araştırmanın problemini, problemin durumunu, araştırmanın amacını, önemini ve tanımlarını kapsamaktadır.

1.1. Araştırmanın Problemi

Afetler, tüm toplumu tehlikeye sokan bir olgu olsa da hassas gruplar üzerinde daha yıkıcı sonuçlara sahiptirler. Bu nedenle afet yönetimi sürecinde hassas grupların korunması öncelik taşımaktadır (İnce, 2020). Hassas gruplar; bebekler, çocuklar, kadınlar, özel gereksinimli bireyler, evsizler, göçmenler, sığınmacılar, yaşlılar ve LGBT (Lezbiyen-Gay-Biseksüel-Transeksüel) grubu olarak yer almaktadır (Terzi ve Alkaya, 2017). Özel gereksinimli bireylerin sosyal yaşantısı boyunca ihtiyaçlarının diğer insanlara oranla daha fazla olduğu bilinmektedir. Afetlerde ise bu durum daha şiddetli bir boyut kazanmaktadır.

Özel gereksinimli öğrencilerin afet ve acil durumlarda ihtiyaçlarının bilinmemesi bu çalışmanın problemini oluşturmaktadır. Afet öncesi belirlenmesi öngörülen bu ihtiyaçlar; kriz yönetimi evresinde ihtiyaç analizini kolaylaştıracak ve kaosu önleyecek nitelikte olacaktır.

1.2.Problemin Konusu

İnsanlık tarihi boyunca ciddi sonuçlar doğuran, canlıların yaşamsal faaliyetlerini sınırlandıran, temel yaşam ihtiyaçlarının karşılanması noktasında sorunlar meydana getiren çok sayıda afetler yaşanmış ve yaşanmaya devam etmektedir (Yaman ve Düger, 2017). Afetler, yeterli kaynağa sahip olmayan toplumsal sistemleri yakından etkilemektedir (Altay, 2017). Afetlerin, toplumda yarattıkları etki ve çevrede meydana getirdikleri yıkım, toplumların sosyo-ekonomik düzeyleri ve olaylara verdikleri reaksiyonlar ile boyut kazanmaktadır (Akdur, 2001). Afetlerde verilen kayıpların sebebi, sadece tehlikelerden

kaynaklı değildir. Kayıplar, nüfusun savunmasızlığı ile doğrudan ilişkilidir (Maurice, 2013). Bu sebeple afetlerden orantısız şekilde etkilenen canlıların ve toplumların dirençliliği artırıcı, kapsayıcı, ulaşılabilir ve eşitlikçi bir yaklaşımı benimsemesi gerekmektedir (UNISDR, Sendai Afet Risk Azaltma Çerçevesi (2015-2030), 2015). Afetlerin yaşandığı özellikle az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeler için afetlere cevap verememe ve kapasite yetersizliğine bağlı yüksek savunmasızlıktan (kırılganlıktan) bahsetmek mümkündür. Savunmasızlığa karşı dirençlilik oluşturmak için afet planlamalarında sosyo-ekonomik düzey, kültürel farklılıklar, yaş faktörü ve savunmasız gruplar eksiksiz olarak ele alınmalıdır (UNISDR, 2005).

Bu çalışma afetlerde özel gereksinimli öğrencilere yönelik ihtiyaçların belirlenmesi konusunda özel eğitim öğretmenlerinin görüşlerini ele almaktadır.

1.3.Araştırmanın Amacı

Bu çalışma ile amaçlanan, afetlerde özel gereksinimli öğrencilere yönelik ihtiyaçların belirlenmesi konusunda özel eğitim öğretmenlerinin görüşlerini ele almak, ihtiyaçların belirlenmesi ile mevcut eksikliklerin saptanmasını sağlamak, uygulanacak müdahale çalışmaları ve politikalara ışık tutmak ve gerçekleştirilecek benzer çalışmalara yol göstermektir.

1.4.Araştırmanın Önemi

Toplumun değişen sosyal özellikleri, halkın afetlere hazırlık ve müdahale kapasitelerini etkilemektedir. Afetlere verilen tepkiler ve afete baş edebilme kapasiteleri kişiden kişiye değişkenlik gösteren bir durumdur. Bu sebeple her bireyin sahip olduğu kapasitenin geliştirilip yerel afet yönetimi süreçlerine katılmaları, afete hazırlık için büyük bir adımdır (Okay ve İnal, 2019). Böylece halkın savunmasızlığının (kırılganlığının) minimize edilmesi, kapasitesinin geliştirilmesi ve dirençlilik açısından güçlendirilmesinden bahsedilebilir (Twigg, vd., 2018).

Çelik (2020) tarafından gerçekleştirilen bir çalışmada, öğretmenlerin afetlere karşı duyarlılıklarının yüksek olduğu, afet durumlarını ciddiye aldıkları ve afetlere karşı önlem almayı önemsedikleri ve bu önlemlerin yararlı olacağını düşünmelerine rağmen bunu eyleme geçirmede başarısız oldukları ve kendilerini afetlere karşı hazırlıklı olma konusunda yetersiz hissettikleri ve yeterince önlem almadıkları ortaya konulmuştur (Çelik, 2020).

Özel gereksinimli öğrenciler zamanlarının çoğunu okullarda ve rehabilitasyon merkezlerinde geçirmektedirler. Kendi ihtiyaçlarını dile getiremeyecek düzeyde olan özel gereksinimli öğrencilerin ihtiyaçlarını teorik olarak ailelerinden daha iyi özetleyebilecek kişiler eğitimlerinden sorumlu öğretmen gruplarıdır. Bu sebeple özel gereksinimli öğrencilerin eğitiminden sorumlu öğretmenlerin afet çalışmalarında aktif rol almaları oldukça önemlidir.

1.5. Tanımlar

Acil Durum: Bir dizi sonuç üreten veya üretme potansiyeline sahip olan ve genellikle acil ve rutin olmayan koordineli eylem gerektiren bir tür olay veya yakın tehdit (WHO, 2020).

Afet: Aşağıdakilerden bir veya daha fazlasına yol açan, maruz kalma, kırılma ve kapasite koşullarıyla etkileşime giren tehlikeli olaylar nedeniyle herhangi bir ölçekte bir topluluğun veya toplumun işleyişinde ciddi bir bozulma: insan, maddi, ekonomik ve çevresel kayıplar ve etkiler (WHO, 2020).

Afet Risk Yönetimi: Ülke, bölge, kent veya yerleşme birimi ölçeğinde tehlike ve riskin belirlenmesi, analizi, riskin azaltılabilmesi için imkân, kaynak ve önceliklerin belirlenmesi, politika ve stratejik plan ve eylem planlarının hazırlanması ve yaşama geçirilmesi süreci (AFAD, 2022).

Zedelenme: Bireyin, doğum öncesi, doğum anı veya doğum sonrası maruz kaldığı çeşitli etmenler nedeniyle organlarının normal işlevlerini yerine getiremeyecek düzeyde etkilenmesidir (MEB, 2022).

Yetersizlik: Zihinsel, fiziksel, davranışsal ya da duyu organlarının zedelenmeye bağlı olarak normal işlevlerini yerine getirememesi durumudur (MEB, 2022).

Engellilik: Organların zedelenmesine bağlı olarak işlevlerinde oluşan kayıpların yol açtığı yetersizlik nedeniyle, bireyin çevreyle etkili ve yeterli etkileşim kurma sürecinde karşılaştığı problem durumudur (MEB, 2022).

Özel Gereksinimli Birey: Mental, fiziksel, duygusal ve sosyal bakımdan akranlarından daha farklı gereksinimli olan bireylerdir (Kargın, 2004; Uyaniker ve Kurt, 2022).

İKİNCİ BÖLÜM

KURAMSAL ÇERÇEVE

Bu bölümde özel gereksinimli bireylerin tanımı ve kuramsal bakış, özel gereksinimli bireylerin sınıflandırılması, afet tanımı ve türleri, afetlerde özel gereksinimli çocukların önemi hakkında bilgiler alt başlıklar halinde verilmiştir.

2.1. Özel Gereksinimli Bireylerin Tanımı ve Kuramsal Bakış

Ülkemizde özel gereksinimli bireylerin nüfus bilgilerini yayınlamak için oluşturulan Ulusal Engelli Veri Sistemi'nde kayıtlı ve sağ olan engelli sayısı, 1.414.643'ü erkek, 1.097.307'si kadın olmak üzere toplam 2.511.950 kişi olarak belirtilmektedir. Bahsedilen nüfusta ağır engeli olan kişi sayısı ise 775.012 olarak kayıtlara geçmiştir (EYHGM, 2022).

Özel gereksinime sahip bireyin tanımı için tarihsel süreçler ele alındığında geçmişten bugüne çok sayıda tanımlayıcı ifade kullanılmıştır. Bu ifadeler; bireysel farklar, anormal çocuklar, ayrıcalıklı çocuklar, engelliler, yetersizliği olan bireyler ve özel gereksinimi olan bireylerdir (Cavkaytar, vd., 2014). Ulusal literatüründe ise bu ifadeler özel eğitime muhtaç birey (T.C Anayasası, 1961), sakat-özürlü, kör-görme özürlü, sağır-işitme özürlü, muhtaç-ihhtiyacı olan, engelli (SHK, 1983), özel eğitim gerektiren birey (KHK, 1997) vb. şekilde kavramlarla ifade edilmiş ve dönemin toplumsal duyarlılık perspektifine göre kanun ve kararnamelerde yer alan terimler zaman zaman revizyon işlemine tabii tutulmuştur.

Tarihi gelişime bakıldığında kavramsal açıdan “özürlü” kişiden, “engelli” kişiye doğru bir gelişim olduğu bilinmektedir (Güloğlu, 2021). 2005 senesinde 5378 sayılı “Özürlüler ve Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun” olan Türkiye'nin ilk engellilik kanunu çıkarılmıştır. Bu kanunda yer alan özürlü kavramı; “Doğuştan veya sonradan herhangi bir nedenle bedensel, zihinsel, ruhsal, duyuusal ve sosyal yeteneklerini çeşitli derecelerde kaybetmesi nedeniyle toplumsal yaşama uyum sağlama ve günlük gereksinimlerini karşılama güçlükleri olan ve korunma, bakım, rehabilitasyon, danışmanlık ve destek hizmetlerine ihtiyaç duyan kişi” olarak tanımlamıştır (5378 Sayılı Kanun, 2005; Güloğlu, 2021). 2013 yılında yürürlüğe giren 6462 sayılı Kanunla

dönemin toplumsal duyarlılık perspektifine göre kanun ve kararnamelerde yer alan “Özürllüer” ibaresi “Engelliler” olarak değiştirilmiştir. (6462 Sayılı Kanun, 2013). Düzenlemelerin ardından 5378 sayılı Kanunda yer alan engellilik; “Fiziksel, zihinsel, ruhsal ve duyuusal yetilerinde çeşitli düzeyde kayıplarından dolayı topluma diğer bireyler ile birlikte eşit koşullarda tam ve etkin katılımını kısıtlayan tutum ve çevre koşullarından etkilenen birey” olarak tanımlamıştır (5378 Sayılı Kanun, 2014).

Engelli Kişilerin Haklarına Dair Uluslararası Sözleşme’nin 1. Maddesinde ise “Engelli kişiler, çeşitli engellerle karşılıklı etkileşimleri nedeniyle başkaları ile eşit olarak topluma tam ve etkin olarak katılmalarını engelleyebilecek uzun dönemli fiziksel, ruhsal, zihinsel veya duyuusal rahatsızlıkları bulunan kişilerdir” tanımı yer almaktadır (BM Engellilerin Haklarına İlişkin Sözleşme, 2009).

Özel gereksinimli bireyleri doğru şekilde tanımlayabilmek için, zedelenme, yetersizlik ve engel kavramlarını tanımlamak gerekmektedir (Cavkaytar, vd., 2014). Zedelenme, bireyin doğum öncesi, doğum anı veya doğum sonrası maruz kaldığı çeşitli etmenler nedeniyle organlarının normal işlevlerini yerine getiremeyecek düzeyde etkilenmesidir (MEB, 2022). Yetersizlik, zedelenmeye bağlı olarak zihinsel, fiziksel ve davranışsal işlevlerde ya da duyu organlarının işlevlerinde gözlenen kayıplardır (Cavkaytar, vd., 2014). Engel ise, yetersizliği olan bireyin çevreyle etkileşiminde karşılaştığı, toplumsal yaşamının gereklerini yerine getirmede karşılaştığı sınırlılıklardır (İftar, 1998).

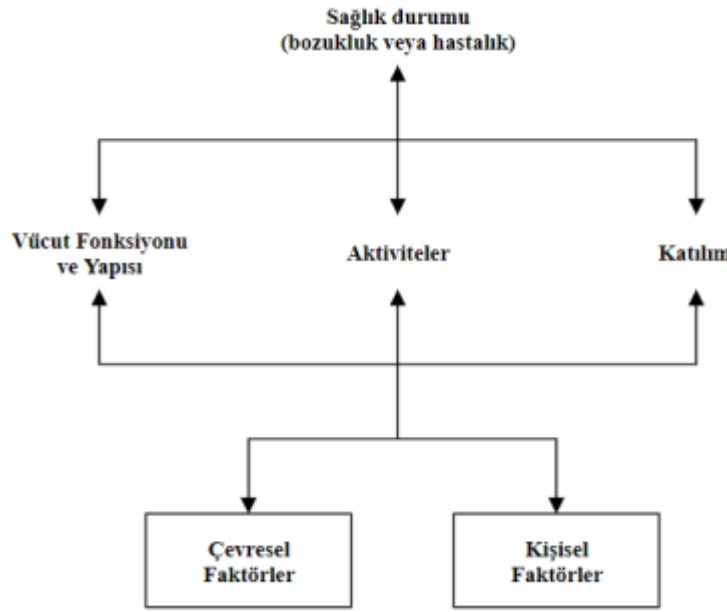
Millî Eğitim Bakanlığı 2018 senesinde ‘Özel Hizmetler Yönetmeliği’ çıkarmış ve bu yönetmelikte ‘özel gereksinimli birey’ yerine ‘engelli’ kavramını tercih etmiştir (Uyaniker ve Kurt, 2022). Özel Eğitim ve Rehberlik Hizmetleri Genel Müdürlüğü tarafından engellilik, organlarda zedelenme kaynaklı işlev kayıplarının yol açtığı yetersizlik sebebiyle kişinin çevre ile etkileşiminin kısıtlanması durumu olarak tanımlanmaktadır (MEB, 2022).

2.1.1. Özel Gereksinimli Bireylerin Sınıflandırılması

İnsanlık tarihi boyunca kişiler arasında çok sayıda farklılıktan bahsetmek mümkündür. Konu toplumsal olarak ele alındığında farklılıklar, din, kültür, etnik yapı olarak ortaya çıkarken bireysel açıdan kişinin mental, ruhsal ve bedensel özellikleri bu farklılıklar arasında gözlemlenebilmektedir (Cavkaytar, vd., 2014). Özel gereksinimli bireyler için

farklılaşan bakış açıları kavramsal değişikliklerin yanı sıra bu grubun sınıflanmasında da farklılıklara sebep olmaktadır. Farklı sınıflamalara ilişkin birkaç örnek aşağıda incelenmiştir.

Özel gereksinimli bireylere dair en kapsamlı sınıflandırma Dünya Sağlık Örgütü'nün Uluslararası İşleyiş, Engellilik ve Sağlık Sınıflandırması (ICF)'dir. ICF biyopsikososyal modele dayanarak, sağlığın biyolojik, bireysel ve sosyal yönlerini bütünleştiren bir anlayışa sahiptir (Veen, vd., 2022) (Şekil 1).

Şekil 1. ICF Engellilik Modeli

(WHO, 2001)

ICF'de yer alan sınıflandırma iki bölümde incelenir. Her bölüm kendi arasında iki bileşene ayrılır. Birinci bölüm 'işlevsellik ve engellilik' olarak ele alınıp 'vücut fonksiyonları ve yapıları' ile 'aktiviteler ve katılım' olarak iki bileşende incelenmiştir. İkinci bölüm ise birinci bölümü etkisi altına alabilecek 'bağlamsal faktörleri' açıklamaktadır. Bu bölümün bileşenleri, çevresel ve kişisel faktörler olarak incelenmiştir (WHO, 2001). ICF'ye göre özel gereksinimli bireyler 12 başlık altında sınıflandırılmıştır. Bunlar;

-Görme,

-İşitme,

- Öğrenme ve öğrendiklerini uygulama,
- Zihinsel fonksiyonlar (dikkat, düşünme, hafıza gibi),
- Günlük ihtiyaçlarını karşılama,
- İletişim kurma,
- Beden duruşunu değiştirme ve sabit tutma,
- Eşyaları tutma, kavrama, hareket ettirme ve taşıma,
- Yürüme ve hareket etme,
- Öz bakım yetenekleri,
- Temel yaşam etkinlikleri,
- Toplumsal, sosyal ve sivil yaşam.

Türkiye Cumhuriyeti Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı'na bağlı olan Engelli ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğü (EYHGM) Türkiye'de özel gereksinimli bireylere dair istatistiki bilgileri paylaşmaktadır. Düzenli olarak raporlanan veriler doğrultusunda belirtilen engel grupları, görme, işitme, ruhsal ve duygusal, ortopedik (fiziksel), zihinsel (mental), dil ve konuşma, süregen hastalık ve diğer olmak üzere sekiz başlık altında gruplandırılmaktadır (EYHGM, 2022).

2.2. Afet Tanımı ve Türleri

Afetler, meydana geldiği toplumun çözebileceği kapasitenin çok üstünde, dışarıdan yardım gerektirecek büyüklükte zarara yol açarlar. Uygun planlamayı yapamamış ve organize olamamış toplumlarda, acil durum olarak nitelendirilen olaylar ciddi bilançolarla sonuçlanan afetlere dönüşebilir (Yurdakök, 2000).

Etkilenen topluluk veya toplumun var olan kaynaklarını kullanarak olayla baş etme kapasitesini aşan, maruziyet yaşayan toplumun işleyişinde ciddi bozulmalara sebep olan, yaygın olarak insan, malzeme, ekonomik veya çevresel kayıplar ve etkiler içeren durumlar afet olarak tanımlanmaktadır (UNISDR, 2009).

Türkiye Afet Müdahale Planı (TAMP)'nda, afet, toplumun tümü veya bir kısmı açısından fiziksel, ekonomik ve sosyal kayıplar doğuran, devam eden işleyişin kısa veya uzun vadeli önüne geçen doğa, teknoloji ya da insan kaynaklı olayları ifade etmektedir (AFAD, 2013).

Doğa kaynaklı afetler kendi arasında üç bileşende incelenebilir. Bunlar; jeolojik tehlikeler (olaylar), atmosferik tehlikeler (olaylar) ve diğer doğal tehlikelerdir (olaylar). Jeolojik olaylar; depremler, seller, heyelan ve erozyonlar, tsunamiler, volkanik patlamalar ve çökmeler olarak ele alınabilir (Nelson, 2004). Atmosferik olaylar; yıldırım olayları ve şimşek çakması, tropikal siklonlar, kasırgalar, kuraklıklar, şiddetli rüzgârlar ve fırtınalardır. Diğer doğal olaylar ise yangınlar, salgın hastalıklar ve böcek istilalarıdır. Fakat doğa olayları insanları etkilemezse sadece doğal süreç olarak kalır (Nelson, 2018).

İnsan kaynaklı afetler çeşitli çalışmalarda; teknolojik afetler, beşerî afetler, suni ve suni olmayan afetler olarak ele alınmış olsa da afetin meydana gelme unsurunun insan veya insan eliyle oluşturulmuş teknoloji kökenli oluşundan dolayı bu afet türü teknolojik-insan kaynaklı afetler olarak ifade edilebilmektedir (Çelik, vd., 2020). Teknoloji kaynaklı ele alınabilecek durumlar arasında; insanın çevre ile etkileşiminin bir sonucu olarak ortaya çıkan antropojenik tehlikelerde bulunmaktadır. Bunlar; kömür tozları, radon, asbest lifleri ve cıva gibi tehlikeli maddelere maruziyet yaşamaktan dolayı ortaya çıkan teknolojik tehlikeleri içerir (Nelson, 2018). Bahsedilen tüm bu durumların afet niteliği taşıması için doğurduğu sonuçların değerlendirilmesi gerekmektedir. (Kadioğlu, 2008) Bir olayın afet olarak Uluslararası Afet Veri Tabanı'na kaydedilmesi için aşağıdaki ölçütlerden en az birinin gerçekleşmesi gerekir (EM-DAT, 2022);

Ölümler: On (10) veya daha fazla can kaybının belirlenmesi,

Etki: Yüz (100) veya daha fazla etkilenen, yaralanan ve evsiz kalan kişinin saptanması,

Bildiri: Olağanüstü hâl ilan edilmesi,

Uluslararası temyiz: Uluslararası yardım çağrısında bulunma durumu.

2.2.1. Afetlerde Özel Gereksinimli Çocukların Önemi

Çocuklar sadece doğumdan kaynaklı engellilik yaşamazlar, aynı zamanda hastalık, kaza ve çatışmaların yanı sıra doğa ya da insan kaynaklı afetler sonucunda da çocukluklarının ilerleyen süreçlerinde engellilik yaşayabilirler (Lansdown, vd., 2013).

Gerçekleştirilen kapsamlı uluslararası çalışmalar meydana gelen afetlerden en fazla zarar gören hassas grupların, bilhassa özel gereksinimli bireyler, çocuklar, yoksullar, yerinden edilmiş olanlar ve ırk, ya da diğer sosyo-ekonomik veya kültürel nitelikler açısından marjinalleşmiş kişiler olduğunu belirtmektedir (Twigg, 2015; Boon, vd., 2012; Lansdown, vd., 2013). 3-4 Mayıs 2008 tarihleri arasında Myanmar'da meydana gelen Nergis Kasırgası ve 12 Ocak 2010'da Haiti'de meydana gelen deprem raporlarında özel gereksinimli bireylerin ülke nüfusuna göre ölüm oranlarının daha yüksek olduğu bildirilmiştir (Gönen, 2022). Büyük Doğu Japonya Depremi sırasında toplam nüfus için ölüm oranı %1,03 iken, özel gereksinimli bireylerin ölüm oranı iki katına çıkarak %2,06 olmuştur. Bu veriler, özel gereksinimli bireylerin afetlerden daha çok zarar gördüğünü kanıtlamaktadır (Disability Information Resources, 2011). Öte yandan, özel gereksinimli çocukların maruz kaldığı yaralanma sayısının da sağlıklı çocukların yaralanma sayısının iki katından fazla olduğu belirtilmiştir (Tanaka, 2013).

23 Ağustos 2005'te meydana gelen Katrina Kasırgası ve 2007'de Güney Kaliforniya'da meydana gelen orman yangınlarında, işitme engeli bulunan bireyler ciddi yaralanma, sakatlanma, ölüm ve mülk kaybı riskleri ile karşı karşıya kalmışlardır (Ivey, vd., 2014).

Özel gereksinimli çocuklar ve afetler arasındaki ilişki söz konusu olduğunda afetler, kalıcı yaralanma ve sakatlanmaları tetiklemekte ya da şiddetlendirmektedir (Twigg, 2015). Afetlerin özel gereksinimli çocuklar üzerinde, fiziksel yaralanmalar, insani kayıplar, zihinsel problemler, düzensiz tedavi süreci ihtiyaçları gibi etkileri bulunmaktadır (Twigg, vd., 2018). Pediatrik afetzedeler, afet mağdurlarının önemli bir bölümünü oluştururken genellikle yetişkin afetzedelerin ihtiyaçlarından farklı özel bakım gereksinimlerine ihtiyaç duyarlar (Gnauck, vd., 2007; Yonekura, vd., 2013). Japonya'da meydana gelen Hanshin-Awaji depreminden 1,5 ay sonra özel gereksinimli çocuğu olan aileler ile yapılan bir çalışmada zihinsel engelli çocukların aileleri ile bedensel engelli çocukların aileleri arasında belirtilen

ihtiyaçlar farklılık göstermiştir. Bedensel engelli çocukları olan ebeveynler daha kaliteli tıbbi bilgi veya materyal ihtiyacından bahsederken, zihinsel engelli çocukları olan ebeveynler çocukları için daha iyi bakım hizmetlerinin gerekliliğinden bahsetmiştir (Takada, vd., 1995).

Afetler sonucu oluşan eşitsizliklerin toplumlar üzerinde yıkıcı etkileri bulunmaktadır. Özel gereksinimi olan bireylerin işlevsel ve erişim ihtiyaçları, afet yönetimi sürecinin tüm evrelerinde çok az yer almakla birlikte politika ve düzenlemelerde de genellikle çok az yer alır ya da hiç dikkate alınmaz (Ivey, vd., 2014). 2000-2012 yılları arasında Amerika kıtasında meydana gelen 1253, Asya kıtasında meydana gelen 2620 büyük afetin raporları ele alındığında afetlerden sonra özel gereksinimli bireylere yönelik hiçbir veri kaydına yer verilmemiş, bazı sayısal göstergelerin ise tahminden öteye geçmediği belirtilmiştir (Kurt, vd., 2021).

Afet riskini azaltma (DRR) planlamalarında göz ardı edilen başlıca gruplardan biri özel gereksinimli öğrencilerdir. Zamanlarının çoğunu okullarda ve rehabilitasyon merkezlerinde geçiren bu öğrencilerin güvenlikleri açısından afet riskini azaltma planlarına dâhil edilmeleri gerekmektedir (Ronoh, vd., 2017). Karar vericiler, okul acil durum planlamaları açısından özel gereksinimli öğrencilerin ihtiyaçlarını ve bu ihtiyaçların belirlenmesi için öğretmenlerin, okul yöneticilerinin ve bakımlarından sorumlu bireylerin görüşlerini dikkate almalıdır (Boon, vd., 2012).

Ulusal düzeyde afet ve özel gereksinimli bireyler özelinde yapılan araştırmalardan bazılarında aşağıda değinilmiştir.

Engelli bireylerin afet farkındalık düzeylerinin belirlenmesi üzerine yapılan bir araştırmada, katılımcıların % 62'lik büyük bir bölümü afete maruz kaldığını ve afet anında ya da sonrasında yardıma ve desteğe ihtiyaç duyduğunu belirtmiştir (Bayar, 2016).

Engelli bireylerin, öğretmenlerin ve engelli adaylarının yer aldığı bir araştırmada; engellilerin afet anında doğrudan kaçmayı düşündüklerini, öğretmenlerin engelli öğrencilere afetlerle ilgili davranış şekillerini öğretmeye gönüllü olduklarını, engelli aday bireylerin ise afet anında önceliği engelli yakınına vermeye meyilli olduklarını göstermektedir. Araştırma katılımcıların normal koşullarda afet anında sergilenmesi öngörülen davranışları bilmelerine rağmen, afete maruz kaldıkları zaman neler yapmak gerektiği konusunda net bir fikre sahip olmadıklarını göstermektedir (Kırıkkaya ve Gerdan, 2018).

Ortopedik engelliler üzerine yapılan bir araştırma neticesinde, engelli bireylerin afet ve acil durumlar konusunda farkındalık odaklı özel bilgilendirme ve eğitime ihtiyaç duydukları tespit edilmiştir. Engelli kişilerin afetler konusunda yeterli düzeyde bilgilendirilmedikleri ve acil durum/afet sonrası ihtiyaçları olması durumunda psikolojik destek almak için gerekli hizmetlere erişemeyebileceklerini düşündükleri ortaya çıkmıştır (Yılmaz, vd., 2019).

Deprem ve yangın afetleri açısından engelli bireyler özelinde yapılan bir araştırmada, ülkemizdeki sağlıklı bireyler ile engelli bireylerin fiziksel ve sosyal açıdan eşit şartlarda olmadığı, afet sırasında ve sonrasında engellilerin kolay bir şekilde erişebilecekleri uyarı ve yardım sistemlerinin bulunması gerektiği ve özellikle afet alanında çalışan sağlık çalışanlarının engelli bireylere müdahale konusunda eksikliklerinin giderilmesi gerektiği vurgulanmıştır (Tonak ve Kitiş, 2020).

Özel gereksinimli bireylerin depreme hazırlık durumunu ortaya koymayı amaçlayan bir araştırmada, katılımcıların yaşadığı problemlerin temelinde bilgi eksikliği olduğu görülmüştür. Özel gereksinimli bireylerin, depremin tüm aşamalarında yapılması gerekenleri bilmediği, sivil toplum kuruluşları ve resmî kurumların ise özel gereksinimli bireylerin fiziki özelliklerini ve gereksinimlerini bilmediği ortaya koyulmuştur (Kurt, vd., 2021).

Yukarıdaki çalışmalarda da görüldüğü üzere özel gereksinimli çocuklar özelinde gerçekleştirilen çalışmalar oldukça sınırlıdır. Bu nedenle bu çalışmanın bu grup özelinde yer alması elde edilecek sonuçların yorumlanması ve gerçekleştirilmesi öngörülen müdahale çalışmalarına yol gösterici olması adına oldukça önemlidir.

Uluslararası mevzuat, sözleşme ve çıktılarda özel gereksinimli bireylere yönelik eylemler aşağıda özetlenmektedir;

BM Engelli Kişilerin Hakları Sözleşmesi (UNCRPD)'nde,

- Silahlı çatışma halleri, acil insani durumlar ve doğa kaynaklı afetler dâhil olmak üzere risk durumlarında engellilerin korunması ve güvenliğinin sağlanması,
- Engellilerin ulusal acil durumlar protokollerinde yer alması ve tüm önlemler hakkında raporlama yapılması,

- İnsani krizin ortasında kalmış engelli kişilere erişilebilir geliştirilen önlemler kapsamında; sıhhi temizlik ve tuvalet hizmetlerinin sığınaklarda ve mülteci kamplarında engelli kişilerce erişilebilir olmasına yönelik önlemlerin alınması maddeleri yer almaktadır (BM Engellilerin Haklarına İlişkin Sözleşme, 2009).

Sphere Projesi (1997/2000-2004-2011)

Sphere Rehberi, tüm ülkelerde doğal afet, çatışma, yavaş ve hızlı gelişen olaylar, kırsal ve kentsel çevreler, karmaşık politik acil durumlar sırasında yürütülen insani yardım çalışmalarında kullanılmak üzere tasarlanmıştır. İlgili madde;

- Engelli bireyler, çocuklar, yaşlılar çeşitli yaş gruplarındadır ve ihtiyaçları “herkese uygun” olarak belirlenemez. Bu nedenle insani yardımlar farklı engel dereceleri ve türleri hakkındaki özel yetenek, kaynak ve bilgilerini kullanmalıdır (Sphere Projesi, 2011).

Incheon Stratejisi (2012-2022)

Incheon Stratejisi birbiri ile bağlantılı 10 hedef, 27 amaç ve 62 göstergeden oluşmaktadır. Hedefleri arasında engelliliği kapsayan ‘Felaket riski azaltma ve yönetme programlarına engellilik boyutunun dâhil edilmesi’ ibaresi yer almaktadır (Incheon Stratejisi, 2012).

Sendai Afet Risk Azaltma Çerçevesi (2015-2030)

Sendai Afet Risk Azaltma Çerçevesi (2015-2030) Türkiye dâhil dünyadaki ülkelerin büyük çoğunluğu tarafından 2015 yılında kabul edilmiştir. İlgili maddeler;

- Engelli bireyler ve onlarla ilgili kuruluşlar; afet risklerinin değerlendirilmesinde ve söz konusu bireylerin ihtiyaçlarına uygun planların oluşturulmasında ve uygulanmasında kritik öneme sahiptir.
- Kadınlar ve engelliler, cevap ve yeniden inşa süreçlerine açıkça öncülük etmeli, toplumsal cinsiyet konusunda eşitlikçi ve erişilebilir yaklaşımlar benimsemelidir.
- Hükümetler, politika, plan ve standartların oluşturulması ve uygulanmasında, kadınlar, çocuklar ve gençler, engelliler, yoksullar, göçmenler, yerel halk,

gönüllüler, uygulayıcılar ve yaşlılar da dâhil olmak üzere tüm ilgili paydaşlarla yakın ilişki kurmalıdır.

- Tüm politika ve uygulamalarda cinsiyet, yaş, engellilik ve kültürel perspektifin dâhil edilmesi; kadın ve genç liderliğinin teşvik edilmesi, bu bağlamda, vatandaşların organize şekilde gönüllü çalışmasına özel bir önem gösterilmesi gerektirmektedir.
- Afet risklerinin azaltılması, çoklu tehlike yaklaşımını ve karar alma süreçlerinde risklerin dikkate alınmasını; cinsiyet, yaş ve engellilik dâhil, bölünmüş verilerin açık paylaşımını; aynı zamanda risk bilgilerinin kolayca erişilebilir, güncel, anlaşılır, bilime dayanan, kısıtlanmamış ve geleneksel bilgiyle tamamlanmış olmasını gerektirmektedir (UNISDR, 2015).

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

YÖNTEM

Bu bölümde araştırmanın planlama, yürütülme, analiz ve raporlanma süreçleri ile ilgili detaylı bilgilere yer verilmiştir. Ele alınan başlıklar; araştırmanın deseni, araştırmanın yapıldığı yer ve özellikleri, araştırmanın örnekleme, verilerin toplanması, araştırmanın ön hazırlığı, araştırmanın uygulama süreci, veri toplama araçları (sosyo-demografik veri formu, yarı yapılandırılmış bireysel görüşme formu), geçerlik ve güvenilirlik, verilerin analizi, araştırmanın sınırlılıkları, araştırmanın etik yönü, araştırmacının rolü ve araştırmanın zaman çizelgesidir.

3.1. Araştırmanın Deseni

Özel gereksinimli öğrencilerin afetlere yönelik ihtiyaçlarının belirlenmesi için özel eğitim öğretmenlerinin görüşlerinin değerlendirildiği bu araştırmada, nitel araştırma yöntemlerinden tekli bütüncül durum çalışması (vaka çalışması, örnek olay) deseni kullanılmıştır. Durum çalışması deseni, güncel bir konunun kendine özgü sınırları içinde derinlemesine incelenmesini kapsamaktadır ve belirlenen olaya zengin bir yaklaşım katarak, mevcut olayların iç yüzünü gösteren bir bakış açısı sunmaktadır (Yin, 2017). Bütüncül tekli durum deseninde ise tek bir analiz birimi (bir birey, bir kurum, bir program, bir okul, vb.) mevcuttur (Yıldırım ve Şimşek, 2005).

3.2. Araştırmanın Yapıldığı Yer ve Özellikleri

Araştırma Mersin İl'inde bir özel eğitim uygulama okulunda yürütülmüştür. Okul, genel ve mesleki orta öğretim-egitim programlarından yararlanamayacak durumda ve 23 yaşından gün almamış, orta ve ağır düzeyde zihinsel yetersizliği veya otizmli olan ve özel eğitime ihtiyaç duyan bireylerin temel yaşam becerilerini geliştirmek, topluma uyumlarını sağlamak amacıyla Millî Eğitim Bakanlığı Özel Eğitim ve Rehberlik Genel Müdürlüğü'nün

27/02/2014 tarih ve 878574 sayılı makam onayı ile 2013-2014 öğretim yılından itibaren açılmıştır (MEB, 2022).

3.3. Araştırmanın Örnekleme

Araştırmanın gerçekleştirildiği çalışma grubunun belirlenmesinde amaçlı (olasılıklı olmayan, seçkisiz) örnekleme tekniği kullanılmış olup, örnekleme stratejisi ise ölçüt örneklemedir. Ölçüt örnekleme, önceden belirlenmiş bir dizi önem ölçütlerini karşılayan bütün durumları çalışmayı ve gözden geçirmeyi içerir. Bu ölçüt/ölçütler araştırmacı tarafından belirlenebilir ya da önceden hazırlanmış olabilir (Başaran, 2017). Bu araştırmada ölçüt örnekleme kapsamında katılımcıların araştırmaya dâhil olabilmeleri için aşağıdaki kriterler sağlanması şartı aranmıştır;

- Özel gereksinimli çocuklara aktif eğitim vermek,
- Özel eğitim sektöründe en az 4 yıllık tecrübeye sahip olmak.

Araştırmaya dâhil edilme kriterleri, alanında tecrübe sahibi katılımcıları dâhil etmeyi amaçlamaktadır. Bu sebeple özel eğitim alanında aktif eğitim vermek ve en az bir yıl *örgün eğitim* vermiş olma kriteri arandığından, 2019-2021 yılları arasında pandemiden kaynaklı uzaktan eğitim süreci dikkate alınarak hesaplanmıştır. Araştırmaya dâhil edilme kriterlerini karşılayan katılımcılar ile yüz yüze derinlemesine görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Görüşmeden elde edilen veriler birbirini tekrar edinceye dek görüşmeler sürdürülmüş, veri doygunluğuna ulaşıldığında görüşmelere son verilmiştir. Araştırmanın örnekleme grubunu oluşturan 15 kişiye ilişkin demografik bilgiler Tablo 1’de yer almaktadır.

Toplamda 15 katılımcının yer aldığı çalışmada, 10 kadın katılımcı yer almaktadır. Yaş ortalaması 38’dir. Katılımcılardan 5’i lisansüstü eğitim almıştır. Özel eğitim öğretmenliği branşından 10 katılımcı olup, meslekte çalışma süreleri ortalama 14 senedir. Derslikler genellikle ikinci ve üçüncü katta bulunmaktadır. Afet eğitimi alan katılımcı sayısı 12, afet yaşayan katılımcı sayısı 9’dur. Katılımcıların erkek özel gereksinimli öğrenci sayısı daha fazladır. Katılımcılardan ikisinin destek aracı kullanan öğrencisi, dokuzunun düzenli tedavi gören öğrencisi, on ikisinin düzenli ilaç kullanan öğrencisi bulunmaktadır (Tablo 1).

Tablo 1

Katılımcıların sosyo-demografik ve afetlerle ilişkili verileri (n:15), (Mersin İl'i bir özel eğitim uygulama okulu, 2022,)

Katılımcı	Cinsiyet	Yaş	Öğrenim durumu	Branş	Öğretmenlik sektöründe çalışma süresi	Sınıfın bulunduğu kat	Afet eğitimi alma durumu	Afet yaşama durumu	Mevcut öğrenci sayısı	Erkek öğrenci sayısı	Kız öğrenci sayısı	Destek aracı kullanan öğrenci durumu	Düzenli tedavi gören öğrenci durumu	Düzenli ilaç kullanan öğrenci durumu
Katılımcı 1	Kadın	39	Y. Lisans	Rehberlik	17	2	Evet	Evet	328	202	126	Evet	Evet	Evet
Katılımcı 2	Erkek	39	Lisans	Rehberlik	10	2	Evet	Evet	328	202	126	Evet	Evet	Evet
Katılımcı 3	Erkek	43	Lisans	Müzik	16	3	Evet	Hayır	89	51	38	Hayır	Evet	Evet
Katılımcı 4	Kadın	32	Y. Lisans	Özel eğitim	5	1	Evet	Evet	2	2	0	Hayır	Evet	Evet
Katılımcı 5	Kadın	38	Lisans	Özel eğitim	15	3	Hayır	Evet	7	3	4	Hayır	Hayır	Evet
Katılımcı 6	Kadın	40	Lisans	Özel eğitim	17	3	Hayır	Hayır	6	6	0	Hayır	Hayır	Evet
Katılımcı 7	Kadın	45	Y. Lisans	Özel eğitim	24	3	Hayır	Evet	5	2	3	Hayır	Hayır	Hayır
Katılımcı 8	Kadın	36	Lisans	Özel eğitim	12	3	Evet	Hayır	6	1	5	Hayır	Evet	Evet
Katılımcı 9	Erkek	44	Y. Lisans	Özel eğitim	16	2	Evet	Hayır	2	2	0	Hayır	Hayır	Hayır
Katılımcı 10	Erkek	40	Lisans	Görsel sanatlar	14	2	Evet	Hayır	89	51	38	Hayır	Evet	Evet
Katılımcı 11	Kadın	37	Lisans	Özel eğitim	11	2	Evet	Evet	8	3	5	Hayır	Evet	Evet
Katılımcı 12	Kadın	29	Y. Lisans	Özel eğitim	4	4	Evet	Evet	2	1	1	Hayır	Hayır	Evet
Katılımcı 13	Kadın	36	Lisans	Özel eğitim	15	2	Evet	Evet	3	2	1	Hayır	Evet	Evet
Katılımcı 14	Erkek	36	Lisans	Yiyecek- içecek hizmetleri	13	3	Evet	Hayır	74	40	34	Hayır	Evet	Evet
Katılımcı 15	Kadın	43	Lisans	Özel eğitim	18	1	Evet	Evet	5	2	3	Hayır	Hayır	Hayır

Not: Tablo 1’de katılımcıların mevcut öğrenci sayısı branşlara ve öğrencilerin özel gereksinim niteliklerine göre değişkenlik göstermektedir.

3.4. Verilerin Toplanması

3.4.1. Araştırmanın Hazırlık Aşaması

Araştırmada kapsamında özel gereksinimli öğrencilerin afetlerde ihtiyaçlarının belirlenmesi için kullanılan veri toplama aracını oluşturmak amacıyla literatür taraması yapılmıştır (Aslan, 2021; Gönen, 2022; Güloğlu, 2021; Kurt, vd., 2021; İnce, 2020; Tonak ve Kitiş, 2020; Yılmaz, vd., 2019; Twigg, vd., 2018). Ulusal ve uluslararası veri tabanları kullanılarak derlenen çalışmalar sonucu yarı-yapılandırılmış bireysel görüşme formu taslağı oluşturulmuştur. Hazırlanan görüşme formu taslağı; önce ilgili tez danışmanına, ardından iki farklı istatistik uzmanına uzman görüşü almak amacı ile gönderilmiştir. Uzman teyitleri doğrultusunda görüşler dikkate alınmış ve görüşme formu geliştirilmiştir. Bu düzeltmeler ile yarı-yapılandırılmış bireysel görüşme formu pilot görüşme için hazır hale gelmiştir. Araştırmanın pilot görüşmesi, bir eğitim kurumunda görevli, araştırmanın dâhil edilme kriterlerini taşıyan beş katılımcı ile gerçekleştirilmiştir. Araştırmacı, pilot katılımcıların ifadelerinden yola çıkarak afet algısında deprem ve sel afetlerine yoğunlaşan hassasiyeti fark etmiş ve görüşme formunda bu iki afeti derinlemesine irdelemiştir. Birebir gerçekleştirilen görüşmeler yaklaşık 30 dakika sürmüştür. Pilot görüşme sonunda görüşme formunda yer alan sorular anlaşılabilirliği açısından tekrar gözden geçirilmiş ve görüşme formuna son şekli verilmiştir.

3.4.2. Araştırmanın Uygulama Süreci

Araştırmanın verileri 1 Haziran ile 10 Haziran 2022 tarihleri arasında toplanmıştır. Araştırma verilerini toplamaya başlamadan önce araştırmanın yürütüleceği Mersin İl'inde bir özel eğitim uygulama okulunda görevli müdür yardımcısına araştırma ile ilgili bilgilendirme toplantısı yapılmıştır. Katılımcılarla yapılan yüz yüze görüşmeler araştırmacıya okul tarafından tahsis edilen yaşam evi uygulama sınıfında hafta içi mesai saatlerinde gerçekleştirilmiştir. Gerçekleşen bireysel görüşmeler 29 ila 59 dakika arasında değişkenlik göstermiştir (Tablo 2). Görüşmeler katılımcılardan alınan yazılı onam sonrasında ses kaydı alınarak yürütülmüştür. Görüşmelerin sonucunda toplam 15 katılımcıya ait toplam 598 dakikalık ses kaydı elde edilmiştir. Alınan ses kayıtları, bilgisayar ortamında

deşifre edilerek transkripsiyon işlemi gerçekleştirilmiştir. Katılımcıların görüşme boyunca söyledikleri, olduğu gibi yazılı metin haline getirilmiş ve 160 sayfalık yazılı metin elde edilmiştir. Etik sorunları gidermek amacıyla görüşme yapılan öğretmenlerin kimlik bilgileri gizli tutulmuş ve araştırma rapor haline getirilirken “K1, K2, K3, ..., K15” kodları ile tanımlanmıştır. Veri toplama süreci veri doygunluğuna ulaşınca kadar devam etmiştir.

Tablo 2

Yarı yapılandırılmış görüşmelere ilişkin bilgiler (n:15), (Mersin İl’i bir özel eğitim uygulama okulu, 2022)

Katılımcılar	Görüşme tarihi	Görüşme süresi
K1	1 Haziran 2022	59 dk.
K2	2 Haziran 2022	40 dk.
K3	2 Haziran 2022	44 dk.
K4	2 Haziran 2022	38 dk.
K5	6 Haziran 2022	44 dk.
K6	6 Haziran 2022	45 dk.
K7	6 Haziran 2022	39 dk.
K8	7 Haziran 2022	35 dk.
K9	7 Haziran 2022	41 dk.
K10	7 Haziran 2022	48 dk.
K11	8 Haziran 2022	35 dk.
K12	8 Haziran 2022	29 dk.
K13	10 Haziran 2022	38 dk.
K14	10 Haziran 2022	30 dk.
K15	10 Haziran 2022	33 dk.

3.4.3. Veri Toplama Aracı

Verilerin toplanmasında katılımcıların sosyo-demografik özelliklerini belirlemek amacıyla sosyo-demografik ve afetlerle ilişkili veri formu ile araştırma konusunu derinlemesine incelemek için araştırmacılar tarafından literatüre dayalı (Kato, vd., 2014; Kurt, vd., 2021; Gönen, 2022; Aslan, 2021) oluşturulmuş yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır.

3.4.4. Sosyo-Demografik Veri Formu

Sosyo-demografik ve afetlerle ilişkili özelliklere yönelik sorular; katılımcıların yaşı, cinsiyeti, branşı, öğrenim durumu, öğretmenlik mesleğinde çalışma süresi, kaçınıcı katta sınıfı olduğu, afet eğitimi alma durumu, afet yaşama deneyimi, mevcut öğrenci sayısı, kız-erkek öğrenci sayısı, herhangi bir destek aracı kullanan, düzenli tedavi gören ve düzenli ilaç kullanan öğrenciye sahip olma durumu gibi toplamda 14 sorudan oluşmaktadır (EK-1).

3.4.5. Yarı Yapılandırılmış Bireysel Görüşme Formu

Araştırmada kullanılan yarı yapılandırılmış bireysel görüşme formu, araştırmanın amacı ve alt problemleri doğrultusunda literatür incelemesi (Kato, vd., 2014; Kurt, vd., 2021; Gönen, 2022; Aslan, 2021) ile desteklenerek araştırmacılar tarafından 20 soru olarak tasarlanmıştır. Yarı-yapılandırılmış görüşme formunda, görüşmenin amacının özetlenmesi ve katılımcının kendini tanıtmaya, öğrencilerin tanıtılması, eğitim esnasında yapılanlar, özel gereksinimli öğrencilere ilişkin ihtiyaçlar, okulda gündelik hayata ilişkin ihtiyaçlar, beslenme ihtiyacı, güvenlik ihtiyacı, tuvalet ihtiyacı, kolaylaştırıcı önlemler, afet olgusuna ilişkin algı, afete hazırlık olgusu, afete hazırlık için yapılanlar, afete hazır olma durumu, deprem durumuna ilişkin ihtiyaçlar, sel durumuna ilişkin ihtiyaçlar, afet anı ve sonrası için en önemli ihtiyaçlar, ihtiyaçların giderilmesi durumu, özel gereksinimli bireyleri afetlere hazırlama, görüşlerin toparlanması ve kapanış başlıkları yer almıştır (EK-1).

3.4.6. Geçerlik ve Güvenirlik

Araştırma bulgularının gerçekliğe uygunluğu iç geçerlik, genellenebilirliği dış geçerlik, zaman içinde tutarlı olarak tekrarlanması güvenirlik ve araştırmacının tarafsız yaklaşımı nesnellik durumlarını ifade eder (Arastaman, vd., 2018). Bu çalışma iç geçerlik açısından, deşifre işlemi başta olmak üzere bulgular dâhil katılımcılara danışılarak ve yorumları alınarak ilerletilmiştir. Katılımcı teyidi almak adına iki kez görüşme

gerçekleştirilmiştir. İlk görüşme veri toplamak amacı ile gerçekleşirken ikinci görüşme sonuçların doğruluğu ve bütünlüğünü teyit etmek amacıyla yapılmıştır. Aynı zamanda katılımcıların ifadeleri direkt alıntılanarak dış geçerlik artırılmaya çalışılmıştır. Elde edilen verilerin tema, kategori ve kodları tez danışmanı ve bir istatistik uzmanı tarafından incelenerek her aşamada onayları alınmıştır. Katılımcılarla gerçekleştirilen görüşmelere ait kayıtlar veri kaybını önlemek adına sanal ortamda depolanmıştır. Elde edilen bulgular raporlanmış, literatür doğrultusunda tartışılmıştır sonuç ve öneriler kısmı geliştirilmiştir.

3.5. Verilerin Analizi

Literatür incelemesi ve saha çalışması bittikten sonra çalışma sürecinin bir sonraki aşaması verinin betimsel (tematik) analizi ve yorumlanması olmuştur. Bu aşamada ilk olarak transkripsiyon işlemi ile katılımcıların ses kayıtları deşifre edilmiştir. Yazılı görüşme verileri MAXQDA 2022 programına aktarılmış, aktarılan verilerin analizinde tümevarımcı bir yaklaşım benimsenmiştir. Özel gereksinimli öğrencilerin afetlere yönelik ihtiyaçlarının belirlenmesi için özel eğitim öğretmenlerinin görüşlerinin değerlendirildiği bu araştırmada katılımcılar tarafından anlamlandırılan temalara odaklanılmıştır. Nitel veri analiz yöntemlerinden tematik analiz için verinin deşifre edilmesi ve veriye vakıf olunması için tekrar tekrar okuma gerçekleştirilmiştir. Ardından elde edilen veri dokümanları MAXQDA 22 programında ilk olarak “line-by-line” yöntemle kodlanmış, ardından ilgili kodlar ilişkilendirilerek kategoriler ve son olarak da kategoriler ilişkilendirilerek temalar elde edilmiştir. Tablo 3’te görüldüğü üzere dört tema, 14 kategori ve 51 kod elde edilmiştir. Her temanın net bir şekilde açıklanması ve kavramsallaştırılması, dikkat çeken alıntılarının belirlenmesi, verilerin analiz edilerek araştırma sorusunun amacıyla ilişkilendirilmesi ile raporlama sürecine geçilmiş ve analiz süreci sonlandırılmıştır.

Tablo 3

Tema, kategori ve kodların dağılımı (n:15), (Mersin İl'i bir özel eğitim uygulama okulu, 2022)

TEMA1: SEL DURUMUNA İLİŞKİN İHTİYAÇLAR
Kategori 1: sel sırasına ilişkin ihtiyaçlar
Kod: GPS
Kod: yelek-bot ihtiyacı
Kategori 2: sel sonrasında ilişkin ihtiyaçlar
Kod: yetişkin desteği
Kod: bilgilendirilme ihtiyacı
Kod: hijyen ve temizlik ihtiyacı
TEMA2: DEPREM DURUMUNA İLİŞKİN İHTİYAÇLAR
Kategori 1: Deprem sırasına ilişkin ihtiyaçlar
Kod: birinci dereceden tanıdık
Kod: güvenli alan-tahliye
Kod: yönlendirme-komut
Kategori 2: Deprem sonrasında ilişkin ihtiyaçlar
Kod: tıbbi yardım
Kod: temel ihtiyaçlar
Kod: psikolojik destek
Kod: aile birleşimi
TEMA3: AFETE HAZIR OLMA DURUMU
Kategori 1: Afet Türleri
Kod: yangın
Kod: sel
Kod: deprem
Kategori 2: Afetlerde Aciliyet Önceliği Olan İhtiyaçlar
Kod: psikolojik destek
Kod: tıbbi müdahale-ilaç
Kod: tahliye
Kod: temel ihtiyaçlar
Kategori 3: İhtiyaçların Giderilmesi Durumu
Kod: afet ile işbirliği
Kod: planlama
Kod: afet eğitimi
Kategori 4: Afete Hazır Olmak için Gerekli İhtiyaçlar
Kod: materyal
Kod: güvenli bina-fiziki düzenleme
Kod: bilinçli yetişkin desteği
Kod: eğitim
Kategori 5: Afetlere Hazırlıkta Öğretmenin Misyonu
Kod: bilgilendirmek-eğlenceli aktivite yaptırmak
Kod: öz gelişime önem vermek
Kod: pratik yapmak-somutlaştırmak
Kategori 6: Okulda Afete Hazırlık Çalışmaları
Kod: tahliye planı
Kod: eşyaları sabitlemek
Kod: tatbikat

Tablo 3'ün devamı...

Kod: toplanma alanını belirlemek
TEMA4: ÖZEL GEREKSİNİMLİ ÖĞRENCİLERİN YAŞAMLARI
Kategori 1: Öğrencilerin Tanıtılması
Kod: fiziksel engelli
Kod: otizm
Kod: orta-ağır düzeyli zihinsel engelli
Kod: down sendromlu
Kategori 2: Eğitim Esnasında Yapılanlar
Kod: atölye dersleri
Kod: yaşam evi
Kod: bireyselleştirilmiş eğitim planı (BEP)
Kod: iletişim dersleri
Kategori 3: Kolaylaştırıcı Önlemler
Kod: asansör-engelli rampası
Kod: güvenlik önlemleri
Kod: uygulama sınıfı
Kod: yardımcı personel
Kategori 4: Okulda Gündelik Hayata İlişkin İhtiyaçlar ve Karşılabilme Yetisi
Kod: günlük yaşam aktiviteleri
Kod: oyun/sosyalleşme ihtiyacı
Kod: güvenlik ihtiyacı
Kod: sevgi ihtiyacı
Kod: tuvalet ihtiyacı
Kod: beslenme ihtiyacı

3.6. Araştırmanın Sınırlılıkları

Araştırma süresince birtakım sınırlılıklar yaşanmıştır. Araştırmanın kapsamı afetlerde özel gereksinimli öğrencilerin ihtiyaçlarının ele alınmasıdır fakat çalışma kapsamında tüm afetlerin incelenmesi mümkün olmadığı için pilot uygulama sürecinde gerçekleştirilen değerlendirmeye bağlı olarak sadece deprem ve sel afetler kapsamında değerlendirilebilmiştir. Bir diğer sınırlılık ise araştırmanın sadece orta-ağır düzey zihinsel engelli öğrencilerin bulunduğu bir okulda gerçekleştirilmesidir. Ayrıca, araştırma yalnızca bir özel eğitim okulunda gerçekleştirilmiştir.

3.7. Araştırmanın Etik Yönü

Araştırmanın etik açıdan uygunluğunun değerlendirilmesi için uygulama öncesi Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Bilimsel Araştırma ve Yayın Etik Kurulundan (Evrak Tarih ve Sayısı: 05.05.2022 E-84026528-050.01.04-2200092893) etik onay alınmıştır (EK-2). Etik kuruldan gerekli izin alındıktan sonra araştırmanın Mersin İl'inde yürütülebilmesi için Mersin Valiliği'ne müracaat edilmiş olup valilik onayı için evraklar Mersin İl Milli Eğitim Müdürlüğü'ne iletilmiştir. Mersin İl Milli Eğitim Müdürlüğü'nün yazısına hitaben Mersin Valiliği'nin (Evrak tarih ve sayısı:24.05.2022 E-34776202-605.01-50223871) olur yazısı alınmıştır (EK-3). Araştırmaya katılım tamamen öğretmenlerin isteğine bağlı olarak gerçekleştirilmiştir. Katılımcılara araştırmaya katılmadan önce sözlü bilgilendirme araştırmacı tarafından yapılmış ve gönüllü onamları yazılı olarak alınmıştır (EK-4).

3.8. Araştırmacının Rolü

Bu çalışma Sultanay FATİH isimli araştırmacının yüksek lisans tez çalışması olarak planlanmıştır. Araştırmacı, Gümüşhane Üniversitesi Acil Yardım ve Afet Yönetimi Programında lisans eğitimini 2020 yılında tamamlamış, aynı yılda Çanakkale 18 Mart Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Doğal Afetlerin Risk Yönetimi Ana Bilim Dalında Tezli Yüksek Lisans Programında yüksek lisans eğitimine başlamıştır. Araştırmacı bu araştırma öncesinde aynı yöntemi kullanarak farklı bir araştırma yapmamış olmasına karşın yönteme dair eğitim almış ve belgelemiştir. Yarı yapılandırılmış bireysel görüşme formu katılımcılara araştırmacı tarafından sorularak veriler yüz yüze görüşme ile ses kaydı altına alınarak toplanmıştır. Sahadan toplanılan verileri kullanırken bu verilerin sadece araştırma ile sınırlı kalacağı ve kişisel bilgilerin üçüncü kişilerle paylaşılmayacağı ifade edilerek katılımcıların güvenini kazanmak hedeflenmiştir. Çalışma için yapılan görüşmeler her bir katılımcı ile birebir olarak boş bir sınıfta gerçekleştirilmiş, böylece hem öğrencilerin derslerinden geri kalmasının engellenmesi hem de katılımcıların doğal olmayan davranışlar sergilemelerinin önüne geçilmek istenmiştir. Gerçekleştirilen görüşmelerde katılımcıların sorulan sorulara daha samimi yanıtlar verebilmeleri için araştırmacı bu aşamada kendini

daha yetkili birisi olarak göstermemiş veya bilirkişi rolü üstlenmemiştir. Araştırmacı, özel gereksinimli öğrencilerin zamanlarının çoğunu okullarda ve rehabilitasyon merkezlerinde geçirdiklerini, dolayısıyla afet yönetimine entegre edilirken, afet öncesi, sırasında ve sonrası evrelerle ilgili özel eğitim öğretmenlerinin görüşlerine yer verilmesinin önem taşıdığını düşünmektedir.

3.9. Araştırmanın Zaman Çizelgesi

Araştırma sürecinde gerçekleşen aşamalar Tablo 4’te araştırma takvimi kapsamında sunulmuştur.

Tablo 4

Araştırma Takvimi

Araştırma planı	Zaman çizelgesi
Araştırma önerisi hazırlama, etik kurul ve idari izinlerin alınması	28 Mart-24 Mayıs 2022
Veri toplama	1 Haziran-10 Haziran 2022
Veri girişi, analizi ve yorumlanması	10 Haziran-7 Ekim 2022
Rapor yazımı	7 Ekim-21 Ekim 2022
Tezin sunumu	7 Aralık 2022

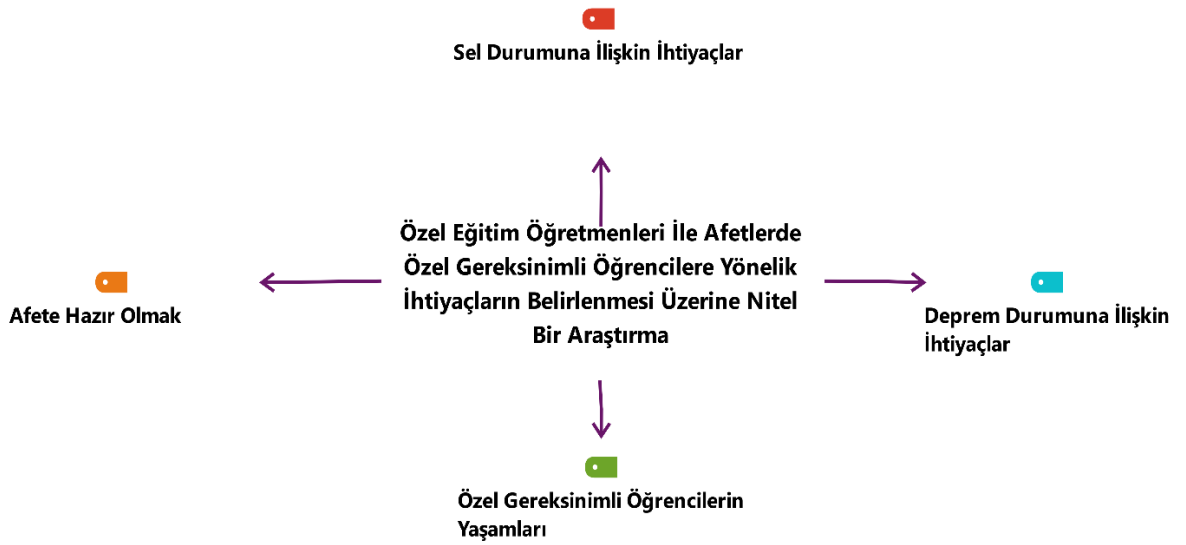
DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

ARAŞTIRMA BULGULARI

Özel eğitim öğretmenleri ile afet öncesi, sırası ve sonrası süreçlerindeki özel gereksinimli öğrencilerin ihtiyaçlarını, gereksinimlerini ve bunlara yönelik çözüm önerilerini geliştirmeyi ve belirlemeyi amaçlayan bu araştırma dört tema altında toplanmıştır. Elde edilen temalar;

- 1) Sel Durumuna İlişkin İhtiyaçlar,
- 2) Deprem Durumuna İlişkin İhtiyaçlar,
- 3) Afete Hazır Olmak,
- 4) Özel Gereksinimli Öğrencilerin Yaşamları olarak belirlenmiştir.

Şekil 2’de verilerin analizinden elde edilen temalar yer almaktadır.

Şekil 2: Özel Eğitim Öğretmenleri ile Afetlerde Özel Gereksinimli Öğrencilere Yönelik İhtiyaçların Belirlenmesi Üzerine Tema Analizi

4.1. TEMA 1: SEL DURUMUNA İLİŞKİN İHTİYAÇLAR

Araştırma kapsamında ele alınan ilk tema olan sel durumuna ilişkin ihtiyaçlar temasına ait iki kategori oluşturulmuştur. Bunlar; sel sırasına yönelik ihtiyaçlar (Kategori:1) ve sel sonrasında yönelik ihtiyaçlardır (Kategori:2). Şekil 3'te sel durumuna ilişkin ihtiyaçlar temasına ait kategoriler ve alt kodları yer almaktadır.

Şekil 3: Sel Durumuna İlişkin İhtiyaçlar Teması ile Kategoriler ve Alt Kodları

Not: Hiyerarşik kod temelli oluşturulan şekil, ifadelerin tekrar edilme sıklığını gösterir.

4.1.1. Kategori 1: Sel Sırasına Yönelik İhtiyaçlar

Katılımcıların ifadeleri doğrultusunda sel durumuna ilişkin ihtiyaçlar temasında bulunan sel sırasına yönelik ihtiyaçlar kategorisi iki farklı kod ile tanımlanmıştır. Bunlar; GPS (Kod:1) ve yelek/bottur (Kod:2).

Katılımcı (n:1) öğrencilerin kaybolma ihtimallerine yönelik GPS kullanımının gerekliliğinden bahsetmiştir. Konuyla ilgili K12 kodlu katılımcı şunlardan bahsetmiştir:

" Sel sırasında aslında aynı şey geçerli, GPS öğrencinin yerini kolayca bulabilmek için gerekiyor. Çünkü selde kaybolanlar oluyor, boğularak ölenler oluyor ve boğulmalara karşı kesinlikle yüzme eğitimi istisnasız herkesin bilmesi gerekiyor."
(K12)

Katılımcıların (n:3) sel sonrasında yönelik ihtiyaçlar kategorisinde yetişkin desteği ile ilgili olarak görüşler bildirmişlerdir. Özel gereksinimli çocukların güvenliklerinin sağlanması, ihtiyaçlarının giderilmesi ve güvende hissedebilmeleri için sel sonrasında yetişkin desteğine ihtiyaç duyacaklarından bahsetmişlerdir. Konuyla ilgili K4 ve K5 kodlu katılımcı şunlardan bahsetmiştir:

"Öğrencinin kendi bireysel ihtiyacı anlamında, belki burada bir can yeleğinin olması gerekir, yani öğrenciye güven verecek, su her ne kadar boyuna kadar gelmese bile, bu seni koruyacak duygusunu yaşayacağı. Çok yüksek boyutlara varmışsa eğer suyun taşma durumunda; belki dizi geçmiştir, bel hizasındadır, daha kısa boylu öğrencilerimiz var, belki de bir bot, şişme bir bot aracılığıyla okul dışına çıkartılması gerekebilir. Ama suyla birlikte hareket etme fikri çok kafamda oluşmuyor. Daha çok öğrencinin bir an önce tahliye edilmesi ve güvenli yere gitmesi aklımda canlanıyor. Aklıma, insan boyunu aşmış bir su değil de sel olmuş ve durmuş bir sahne geliyor. Ama şeyi düşündüğümüz zaman, sel akıyor, yağmur yağmaya devam ediyor, bu noktada zaten ne can yeleği ne de bot fayda etmez. En güvenlisi çocuğu bina içerisinde sağlıklı ve güvenli bir şekilde tutmak ve ortamın sakinleşmesini beklemek. Bu konuyla ilgili belki uyarılar yapılabilir; velilere bilgi verilmesi, servislere bilgi verilmesi, bu bölgeye gelmemeleri ile ilgili, hani geldiklerinde sel suyuna kapılabilirler vs. falan. Bu durumda, ortalık sakinleşene, dışarı çıkılma pozisyonu gelene kadar çocukların bina içerisinde muhafaza edilmesi ve güvenliklerinin sağlanması en doğru olanıdır." (K1)

"Mesela bahsedildiği gibi çok yüksek boyutta bir sel ise; bir bot veya kıyafet, su geçirmez kıyafetler, her afette olduğu gibi yine ilaçlar, yiyecekler..." (K9)

4.1.2. Kategori 2: Sel Sonrasına Yönelik İhtiyaçlar

Katılımcıların ifadeleri doğrultusunda sel durumuna ilişkin ihtiyaçlar temasında bulunan sel sonrasında yönelik ihtiyaçlar kategorisi üç farklı kod ile tanımlanmıştır. Bunlar; yetişkin desteği (Kod:1), bilgilendirilme ihtiyacı (Kod:2) ve hijyen-temizlik ihtiyacıdır (Kod:3).

Katılımcıların (n:3) sel sonrasında yönelik ihtiyaçlar kategorisinde yetişkin desteği ile ilgili olarak görüşler bildirmişlerdir. Özel gereksinimli çocukların güvenliklerinin sağlanması, ihtiyaçlarının giderilmesi ve güvende hissedebilmeleri için sel sonrasında yetişkin desteğine ihtiyaç duyacaklarından bahsetmişlerdir. Konuyla ilgili K4 ve K5 kodlu katılımcı şunlardan bahsetmiştir:

"...deprem ve sel afetlerinin ikisinde de çocuklar birine ihtiyaç duyduğu için engelli öğrenciler bireysel olarak maalesef hareket edemiyorlar. Yanlarında eğitim almış ya da almamış dahi olsa en azından yönlendirebilecek engeli olmayan birinin olması, güvenlik ihtiyacını en başta sağlar diye düşünüyorum. Sonrasında deprem ve selde salgın hastalıklar, elektrik çarpmaları, hijyen gibi konulara dikkat edilmeli, depremde barınma konusunda öğrenci konforu sağlanmalıdır. Her ikisinde de ilaç kullanan çocuklar, düzenli tedaviye giden çocuklar oldukları için aksatılmaması gerekiyor. Barınma anlamında sağlıklı bir koşul yoksa en azından o dönemlerde çocukların rehabilitasyonlarda olmaları gerekiyor diye düşünüyorum. Daha güvenli bir yerde." (K4)

"Bu gibi durumlarda yine o esnada belirlenecek şeyler geçerli ama yine birincil olarak öz bakım yapabilecek, aile öncelikli olmak üzere yanında tanıdığı insanların olması gerekiyor. Herhangi bir sorunun olmadığını görmesi gerekiyor, rahatlatılması gerekiyor daha sonra da kişisel ihtiyaçlarını karşılayabilmesi gerekiyor. Çocuk bunları karşıladıktan sonra herhangi bir sıkıntının olmadığını görürse zaten rahatlayacaktır." (K5)

Katılımcılar (n:4) sel sonrasında yönelik ihtiyaçlar kategorisinde bilgilendirilme ihtiyacı ile ilgili olarak görüşler bildirmişlerdir. Afet durumuna ilişkin bilgilendirilme yapılmasının öğrencilerin güvenlikleri ve sakin kalabilmeleri noktasındaki öneminden bahsetmişlerdir. Konuyla ilgili K5 ve K7 kodlu katılımcı şunlardan bahsetmiştir:

"...eğer çocuk suyla temas etmişse onun temizlenmesi gerekiyor olabilir ya da onun orada oynamaması gerektiğini, çünkü o durum ona oyun gibi de gelebilir. Orada bulunmaması gerektiği bir şekilde anlatılması gerekiyor." (K5)

" Sakinleştirilmeleri gerekiyor bu çocukların, ne kadar kalacaklarına bağlı olarak yiyecek gıda ihtiyaçları olacak, giyecek ihtiyaçları olacak çünkü üstleri ıslanacak.

Battaniye gibi, normal afetlerde, üşüyüp daha çok hasta olmamaları için... Okullarda tabii farklı tedbirler de alınabilir tabii, can simidi gibi, can yeleği gibi ya da kolluk gibi genelde bu tür hazırlıklar yok ama yapılabilir yani." (K7)

Katılımcıların çoğu (n:10) sel sonrasına yönelik ihtiyaçlar kategorisinde hijyen-temizlik ihtiyacı ile ilgili olarak görüşler bildirmişlerdir. Katılımcılar sel koşullarında ortaya çıkabilecek salgın hastalıklardan korunmak için temiz kıyafetler, içilebilir su ve hijyenik gıdaya ulaşmanın öneminden bahsetmişlerdir. Konuyla ilgili K6 ve K13 kodlu katılımcı şunlardan bahsetmiştir:

"Temiz su, temiz yemek, konserveler etrafa temas etmemiş şeyler gerekiyor. Çocuklarım(öğrencilerim) ilaç kullanıyor o ilaçların da bir şekilde verilmesi gerekli, benim vermem doğru değil ama uzun süre okulda mahsur kalabiliriz." (K13)

"Üstü başı ıslak falansa temiz kuru giysi, yaşayabileceği temiz bir alan, tuvaletini giderebileceği temiz bir yer ev yani, barınak, gıda en temel ihtiyaçlar çünkü hepsi gitmiş olacak. Ve bilgi tabii ki bilgisi olacak ki yönelimleri ona göre olacak. Yani selden sonra tuvaleti nasıl kullanacağı, selden sonra nasıl gıdayı tüketebileceğini, muhtemelen engelli bir birey olduğu için yerlere düşmüş saçılmış gıdaları tüketmeye eğilimli olabilir o anda tüketmemesi gerektiğine dair bilgi sahibi olması gerekiyor. Bir yetişkinin onu bu konuda uyarması gerekiyor yetişkin de bilgi sahibi olacak. Her suyu tüketmemesi gerektiği çünkü dediğim gibi, yine engelli olduğu için yerdeki suya yönelebilir tuvalet suları da olabilir. Çok uzak durması gereken bir su olduğunu bilmesi gerekiyor. Aklıma gelenler bunlar ve maske ile şimdi biz pandemiden çıktık maskenin bizi nelerden koruduğunu gördük. Bir maske kullanabilir o anda oluşabilecek bir hastalıktan kendini koruyabilmesi için aklıma bunlar geliyor." (K6)

4.2. TEMA 2: DEPREM DURUMUNA İLİŞKİN İHTİYAÇLAR

Araştırma kapsamında ele alınan ikinci tema olan deprem durumuna ilişkin ihtiyaçlar temasına ait iki kategori oluşturulmuştur. Bunlar; deprem sırasında yönelik ihtiyaçlar (Kategori:1) ve deprem sonrasına yönelik ihtiyaçlardır (Kategori:2). Şekil 4'te deprem durumuna ilişkin ihtiyaçlar temasına ait kategoriler ve alt kodları yer almaktadır.

Şekil 4: Deprem Durumuna İlişkin İhtiyaçlar Teması ile Kategoriler ve Alt Kodları

Not: Hiyerarşik kod temelli oluşturulan şekil, ifadelerin tekrar edilme sıklığını gösterir.

4.2.1. Kategori 1: Deprem Sırasına Yönelik İhtiyaçlar

Katılımcıların ifadeleri doğrultusunda deprem durumuna ilişkin ihtiyaçlar temasında bulunan deprem sırasına yönelik ihtiyaçlar kategorisi üç farklı kod ile tanımlanmıştır. Bunlar; birinci dereceden tanıdık (Kod:1), güvenli alan-tahliye (Kod:2) ve yönlendirme-komuttur (Kod:3).

Deprem sırasına yönelik ihtiyaçlar kategorisinde katılımcılar (n:3) birinci dereceden tanıdık ile ilgili görüş bildirmişlerdir. Katılımcılar öğrencilerin deprem sırasında güven duydukları kişilerinin yanında olması ihtiyacından bahsetmişlerdir. Konuyla ilgili K8 ve K13 kodlu katılımcı şunlardan bahsetmiştir;

“Tamam, başta belirttiğim gibi panik olacak çocuklar o anda korkacaklar ve ne yapacaklarını bilemeyecekler ne yapmalarını söyleyecek bir öğretmen olabilir, anne olabilir, baba olabilir, yetişkin bir bireye ihtiyaçları var öncelikle. Onlara komut verecek, sakinleştirecek, ne yapması gerektiğini söyleyecek bir yetişkine ihtiyaçları olacak.” (K8)

“O anda çocuğun ihtiyacı, eğer okuldaysa; benim yanıma gelmeleri yani benim yanımda olduğunu, onları koruduğumu bilmeleri gerekiyor, onlara sarılarak o anda güvenlik ihtiyaçlarını karşılayabilirim. Çünkü aşırı korkacaklar hiç yaşamadıkları

bir şey olacak, ben onların yanında olmalıyım. Kendi öğrencilerim için üç öğrencimin de yanında olmalıyım.” (K13)

Deprem sırasına yönelik ihtiyaçlar kategorisinde katılımcılar güvenli alan-tahliye ile ilgili yoğun olarak (n:9) görüş bildirmişlerdir. Katılımcılar deprem esnasında öğrencilerin tahliyesinin öneminden ve öğrencilerin güvenli alanları saptayabiliyor olmasının gerekliliklerinden bahsetmişlerdir. Konuyla ilgili K4, K6 ve K14 kodlu katılımcı şunlardan bahsetmiştir;

“O an kendini korumaya ihtiyacı var bir anda olduğunda sokaktaysa sokakta kendini kurtarmışsa hemen ailesine yardım eder diye düşünüyorum.” (K14)

“Doğru yere saklanmaya yani bu çocuğun böyle bir bilgisi olmalı bir kere. Sallanma anında gitmesi gereken yeri doğru şekilde, net olarak bilmeli, ondan önce çantasına ulaşabiliyorsa ihtiyaç çantasını almalı, doğru yerde saklanmalı ve beklemeli, birincil olarak buna ihtiyacı var.” (K6)

“O sırada öğrencinin ihtiyacı olduğu yerden daha güvenli bir alana götürülmesidir. Sınıf güvenli bulunmuyorsa; bahçeye inilebilir. Güvenli bir ortam sağlanmalı ve öğretmen eşliğinde olmalı. Öğrenciler farklı tepkiler vereceği için, ben kendi öğrencilerim için söylüyorum. İkisine de farklı, yanımdaki partner öğretmen arkadaşım yardımcı olabilir. Çünkü ikisini kontrol etmek zor, otistiklerin ani tepkileri olduğu için, o anda farklı bir davranış da geliştirebilir öğrenci. Yani altına yapabilir, bağırabilir, krize girebilir, o anda nöbeti tutabilir, o anda yatmak isteyebilir, sakinleşmek için yapabilir yani çok zor bir şey bizim için o anda kontrol sağlamak. Güvenli alana belki sınıfta kalarak yaratabiliriz yani biz böyle bir durumda.” (K4)

Deprem sırasına yönelik ihtiyaçlar kategorisinde katılımcılar yönlendirme-komut ile ilgili yoğun olarak (n:8) görüş bildirmişlerdir. Katılımcılar öğrencilerin deprem sırasında serinkanlı davranmakta güçlük çekebileceklerinden ve böyle bir durumda yapılması uygun olmayan davranışlarda bulunabileceklerinden bahsetmişlerdir. Konuyla ilgili K2 ve K8 kodlu katılımcı şunlardan bahsetmiştir:

“Deprem sırasında öğrencilerin ihtiyacı afet öncesinde eğitim almış olmalarıdır. Yani o ihtiyaçları yerine getirebilmek için, tabii öncelikle serinkanlı olmaları gerekiyor buna ihtiyaçları var” (K2)

“Yani öyle bir an yaşandığında kendi öğrencilerimi düşünüyorum ve onların duygusal durumlarını düşündüğümde çok fazla panik olacaklarını ve korkacaklarını düşünüyorum. Ve o anda ne yapacaklarını bilemeyeceklerini, panik olacaklarını ve belki de hiç yapmamaları gereken şeyleri yapacaklar belki de camdan atlayacaklar, belki de merdivene koşacaklar, merdiven boşluğunda herhangi bir kaza yaşayacaklar panik olacakları için ne yapacakları konusunda çok da bir fikrim olmuyor” (K8)

4.2.2. Kategori 2: Deprem Sonrasına Yönelik İhtiyaçlar

Katılımcıların ifadeleri doğrultusunda deprem durumuna ilişkin ihtiyaçlar temasında bulunan deprem sonrasına yönelik ihtiyaçlar kategorisi dört farklı kod ile tanımlanmıştır. Bunlar; tıbbi yardım (Kod:1), temel ihtiyaçlar (Kod:2), psikolojik destek (Kod:3) ve aile birleşimidir (Kod:4).

Deprem sonrasına yönelik ihtiyaçlar kategorisinde katılımcılar (n:5) tıbbi yardım ile ilgili görüş bildirmişlerdir. Katılımcılar öğrencilerin deprem esnasında zarar alması durumu, nöbet geçirme ihtimalleri ve düzenli ilaç kullanan öğrencilerin ilaç teminin yapılması gerekliliğinden bahsetmişlerdir. Konuyla ilgili K4 ve K9 kodlu katılımcı şunlardan bahsetmiştir:

“Deprem sonrasında şöyle ki, okulda veya evde, nerede olursa olsun bizim çocuklarımızın birçoğu ilaç kullanıyor, çeşitli sakinleştirici ilaçlar veya sağlık problemleriyle ilgili şeyler. Üstelik o anki hezeyan ve durum ekstrem bir olay olduğu için öğrenciler açısından çok moral bozucu veya dehşete düşürücü olabilir. Öğrencilerin gerçekten psikolojisini etkileyecek bir durum olduğu için, çocuk hangi ilacı kullanıyorsa hem evde hem okulda kesinlikle deprem esnasında orada bulunması gerekiyor. Böyle bir hazırlık yapılması gerekiyor.” (K9)

“Okulda bir zarar meydana gelmişse; öğrenci için uygun olmayabilir, bunların yönetim tarafından hızlı bir şekilde iyileştirilmesi gerekir. Aile konusunda, eğer barınma ihtiyaçlarında bir sıkıntı yaşıyorsa, okulda yardımcı olunabilir ya da

yemek, yiyecek kıyafet konusunda yardımcı olmak gerekiyorsa takibi yapılması gerekir. Düzenli kullandıkları ilaçlar var, sağlıklı bir şekilde devam etmesi için onların düzenli alınması gerekir. Eğer öğrencinin ailesinde kalma durumu yoksa en azından bir süre rehabilitasyonda dinlendirilebilir ya da esirgemeye alınabilir. Yani aile sağlayamıyorsa bu durumda çocuğun konforu bir şekilde sağlanmalı.” (K4)

Deprem sonrasına yönelik ihtiyaçlar kategorisinde katılımcılar (n:6) temel ihtiyaçlar ile ilgili görüş bildirmişlerdir. Katılımcılar temel ihtiyaçlara erişebilmelerinin önemli olduğundan bahsetmişlerdir. Konuyla ilgili K11 ve K14 kodlu katılımcı şunlardan bahsetmiştir:

“O çocuğun ihtiyacı önce bir güvenli alan, yeme içme çünkü biz belirli bir saatten sonra acıktığımızı, üşüdüğümüzü, hissederiz. Günlük ihtiyaçlar, çocukların ilaçları, içeceği bunlar çok önemli. Çünkü belirli bir saatte içmeleri gereken ilaçları var bu çocukların. Belirli saatlerde uymaları gereken şeyler var. Bunların hepsine, temizliklerine, sularına, en önemlisi tuvalet ihtiyaçlarına, bu çocuklar özel olduğu için bekle, tut, acıktın, dur diyemeyiz. Hepsine bakacağız, peçete ihtiyaçları, tuvalet ihtiyaçları, temizliği, bunlar hep aklıma gelen şeyler.” (K11)

“Yani burada eğer okulda deprem başımıza gelse çocuklarla beraber burada kaldığımızı düşünebiliriz. Bir güvenlik ihtiyacı olur burada, sonra yiyecek ihtiyacı, iletişim ihtiyacı olur. Sağlık ihtiyacı, temizlik ihtiyacı olabilir çocukların özel durumlarını göz önüne alırsak bu şekilde.” (K14)

Deprem sonrasına yönelik ihtiyaçlar kategorisinde katılımcılar psikolojik destek ile ilgili yoğun olarak (n:8) görüş bildirmişlerdir. Katılımcılar deprem sonrasında özel gereksinimli öğrencilerin kaygı düzeylerinin artma ihtimaline karşın psikolojik destek ihtiyacından bahsetmişlerdir. Konuyla ilgili K7 ve K6 kodlu katılımcı şunlardan bahsetmiştir;

“Psikolojik bir destek ihtiyacı demek istiyorum çünkü binaya girmek istemeyebilir tekrar. Olabilir çünkü o onu düşünemez, ben buraya girersem tekrar aynı şeyi yaşayacağım, düşüncesine girebilir. Ki bu normal insanlarda da çok yaşanan bir şeydir.” (K7)

“Eğer kendini kurtarabildiyse zaten bir ihtiyacı yoktur artık geriye psikolojik etkileri kalır. Psikolojik olarak destek alıp bu korkuyu atlatması doğru davrandığından

dolayı kurtulduğuyla ilgili zaten en büyük ödöl o an yani o andan kurtulabilmek pekişmiş olacak. Yani bilgilerim ve becerilerim beni bu durumdan kurtardı ve beni hayatta bıraktı diyeceği için zaten psikolojik olarak ihtiyacı olacak sadece. Altı çizilecek yaptıklarının ne kadar doğru yaptığı söylenecek ve aynı anda tekrarlanması istenecek yani yine pekiştirilmesi söz konusu olacak kurtulmuş biri için.” (K6)

Deprem sonrasına yönelik ihtiyaçlar kategorisinde katılımcılar aile birleşimi ile ilgili yoğun olarak (n:10) görüş bildirmişlerdir. Katılımcılar deprem sonrasında özel gereksinimli öğrencilerin sakinleşmesi ve güvende hissedebilmeleri için aile birleşiminin gerekliliğinden bahsetmişlerdir. Konuyla ilgili K7 ve K8 kodlu katılımcı şunlardan bahsetmiştir:

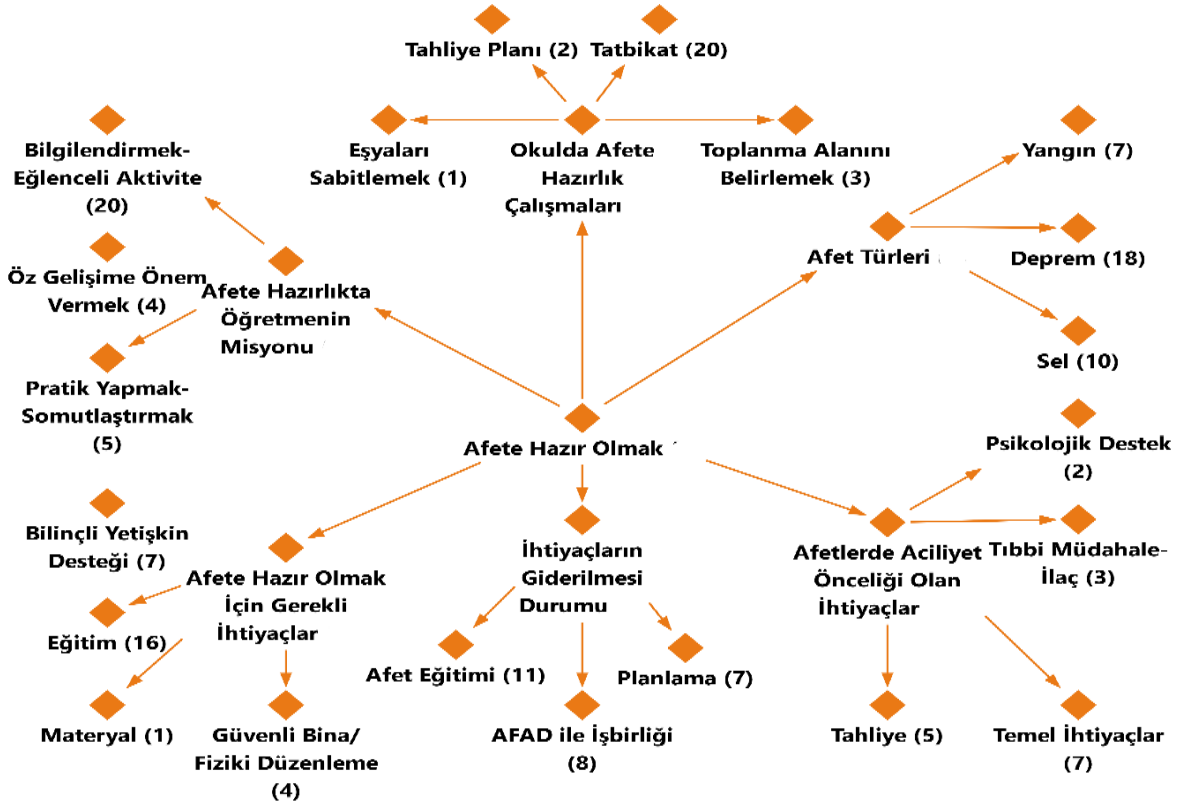
"Afetin okulda meydana geldiğini düşünürsek, okul içerisinde de deprem yaşandıktan sonra güvenli bir ortama ihtiyaç duyacaklar. O güvenli ortam sağlandıktan sonra, her çocuğun kendisini güvende hissettiği birisiyle; annesi, babası, herhangi bir akrabasıyla iletişime geçip o kişileri onun yanında bulundurup daha da güvende hissedeceği bir ortam yaratmak ve sakinleşmesini sağlamak gerekir. Dışarıda gerçekleşirse, şayet bu ev ortamında olursa; yine ailesiyle kendini güvende hissedeceği ortamı sağlamak hem can güvenliği hem de psikolojik güvenlikten bahsediyorum." (K8)

"Ailesiyle iletişim kurma ihtiyacı duyacaktır. Hem ailenin çocuğu merak etmesini hem de çocuğun ailesinden bir moral motivasyon destek almasını sağlamak için ailesiyle iletişim kurulabilir. Onun dışında bazı çocuklarımızın bünyesi böyle panik durumlarını kaldırmayabilir, ilaç ihtiyaçları olabilir. Öğretmenler zaten çocukların kullandıkları ilaçları bilirler, düzenli kullandıkları ilaç varsa, çocuğu sakinleştirmek için ihtiyaç duyduğu ilacı verebilir, kullandığı daha doğrusu." (K7)

4.3. TEMA 3: AFETE HAZIR OLMAK

Araştırma kapsamında ele alınan üçüncü tema olan afete hazır olmak temasına ait altı kategori oluşturulmuştur. Bunlar; afet türleri (Kategori 1), afetlerde aciliyet önceliği olan ihtiyaçlar (Kategori 2), ihtiyaçların giderilmesi durumu (Kategori 3), afete hazır olmak için gerekli ihtiyaçlar (Kategori 4), afete hazırlıkta öğretmenin misyonu (Kategori 5), okulda

afete hazırlık çalışmalarıdır (Kategori 6). Şekil 5’te afete hazır olmak temasına ait kategoriler ve alt kodları yer almaktadır.

Şekil 5: Afete Hazır Olmak Teması ile Kategoriler ve Alt Kodları

Not: Hiyerarşik kod temelli oluşturulan şekil, ifadelerin tekrar edilme sıklığını gösterir.

4.3.1. Kategori 1: Afet Türleri

Katılımcıların ifadeleri doğrultusunda afete hazır olmak temasında bulunan afet türleri kategorisi üç farklı kod ile tanımlanmıştır. Bunlar; yangın (Kod:1), sel (Kod:2) ve depremdir (Kod:3).

Afet türleri kategorisinde katılımcılar (n:6) yangın ile ilgili görüş bildirmişlerdir. Katılımcılar özel gereksinimli öğrencilerin farkında olmadan yangına sebebiyet verebileceklerinden bahsetmişlerdir. Konuyla ilgili K3 ve K9 kodlu katılımcı şunlardan bahsetmiştir;

“Şöyle, aslında bize öğretilen yani bizim maruz kaldığımız şeyler bunlar, şimdi çok sık yaşanabilecek şeyler; sel, deprem, yangın bunları genel olarak biliyoruz. Biz kasırgayı çok bilmeyiz mesela çünkü tropik bir bölgede yaşamıyoruz ya da Mersin için kar fırtınasını bilmeyiz, o da bir afettir aslına bakarsanız bana göre.” (K9)

“Yani, bunun için biz velilerimizle de sıkça görüştüğümüz için velilerimizin ekonomik durumları çok iyi olmadığı için çalışmak zorundalar. Bazı velilerimiz çocuklarını gerçekten bırakıp gitmek zorunda kalıyorlar. Çünkü geçinmek de zorundalar ama çocuklar birçok şeyi deneyebilirler. Çünkü gün içerisinde biz de gözlemliyoruz, bazen küçük bir boşluğumuzda bile bir deneme yapabilir ya da kazayla yangın çıkarabilirler. Fiziksel engellilerin kas gelişimleri daha az, bundan dolayı kaldırdığı bir şeyi düşürebilir bu olabilir ve yangına sebebiyet verebilir.” (K3)

Afet türleri kategorisinde katılımcılar sel ile ilgili yoğun olarak (n:9) görüş bildirmişlerdir. Katılımcılar yaşanabilme olasılığı yüksek olmasından ve sel afetine maruz kalmış olmaları nedeniyle sel afetinin akıllarına geldiğinden bahsetmişlerdir. Konuyla ilgili K3 ve K11 kodlu katılımcı şunlardan bahsetmiştir;

“Aslında ben burada seli de yaşadım, 2014 yılında geldim, geldiğimde Mersin'de bir sel felaketi oldu ona da denk geldim.” (K11)

“Evet, sel olabilir. Özellikle bu sene iyi kış geçirdik iyi yağmurlar yağdı. Bizim kenar mahallelerimize sel baskınları falan oldu. Hayati tehlike olmazsa bile mağdur edici...” (K3)

Afet türleri kategorisinde katılımcılar deprem ile ilgili yoğun olarak (n:15) görüş bildirmişlerdir. Katılımcılar yaşanabilme olasılığı yüksek olmasından, afet eğitimleri/kamu spotlarının depremle iliği olarak hazırlanmasından ve deprem afetine maruz kalmış olmaları nedeniyle deprem afetinin akıllarına geldiğinden bahsetmişlerdir. Konuyla ilgili K7, K8 ve K11 kodlu katılımcı şunlardan bahsetmiştir;

“Deprem. Çünkü en çok o söz konusu oluyor, her yerde olabilir ama sel her yerde olmayabilir ya da erozyon, çığ. Mesela burada çığ olmaz, şiddetli rüzgârlar ve yağmurlar oluyor ama su baskınları çok olmuyor, o yüzden aklımıza deprem geliyor. Olma ihtimali en yüksek olan deprem.” (K7)

“Deprem ülkemizde birçok insanın mağdur olduğu afetlerden biri deprem ve gündemimizde sürekli oluyor o yüzden kulaklarımızda ilk afet denince aklımıza gelen şey deprem oluyor.” (K8)

“Afet denildiğinde ben Van depremini yaşadığım için benim ilk aklıma Van geliyor, deprem geliyor. Ama belki yaşadığım için ve orada ben arkadaşlarımı da kaybettim, kendi çeyizimi, evimi yeni dizmiştim evim de gitti benim. O gün ben de eşimle dışarıdaydık ama hayatımızın en önemli yılıydı belki de. O yüzden afet deyince benim aklıma deprem geliyor.” (K11)

4.3.2. Kategori 2: Afetlerde Aciliyet Önceliği Olan İhtiyaçlar

Katılımcıların ifadeleri doğrultusunda afete hazır olmak temasında bulunan afetlerde aciliyet önceliği olan ihtiyaçlar kategorisi dört farklı kod ile tanımlanmıştır. Bunlar; psikolojik destek (Kod:1), tıbbi müdahale-ilaç (Kod:2), tahliye (Kod:3) ve temel ihtiyaçlardır (Kod:4).

Afetlerde aciliyet önceliği olan ihtiyaçlar kategorisinde katılımcılar (n:2) psikolojik destek ile ilgili görüş bildirmişlerdir. Katılımcılar öğrencilerin özel gereksinimli olmaları dolayısıyla psikolojik destek ihtiyacının öneminden bahsetmişlerdir. Konuyla ilgili K14 ve K8 kodlu katılımcı şunlardan bahsetmiştir;

“En başta olmazsa olmaz güvenlik, beslenme, barınma ve psikolojik destek özellikle bizim öğrencilerimiz için.” (K8)

“Çocuklar özel çocuk olduğu için sağlık en önemlisi bence. İlaç kullanan çocuklar oluyor mesela o önemli, bezli çocuklar oluyor o önemli. Eğer bir yaralanma falan varsa o önemli. Çocukların bazen sakinleştirilmesi gerekiyor. Çocuklar ilaçla sakinleştiriyoruz genelde onlar gerekebiliyor.” (K14)

Afetlerde aciliyet önceliği olan ihtiyaçlar kategorisinde katılımcılar (n:3) tıbbi müdahale-ilaç ile ilgili görüş bildirmişlerdir. Katılımcılar özel gereksinimli öğrencilerin kullandığı ilaçların sağlanabiliyor olmasının aciliyetinden bahsetmişlerdir. Konuyla ilgili K5 ve K9 kodlu katılımcı şunlardan bahsetmiştir;

“Olağanüstü durumlarda, öğretmenlerin de verme yetkisine sahip olduğu en azından bir sakinleştirici, kullanan öğrenciler için ya da sıkıntılı olan öğrenciler için ya da bununla ilgili belki okullarda bir hemşire olması gerekiyor. Şu an böyle kendiliğinden geliyor, konuştuğça geliyor aklıma. Hemşirenin olması çok güzel bir şey olabilir.” (K5)

“Kesinlikle okulda veya evde bulundurulması gerekenler; öğrencilerin kullandığı ilaçlar, tıbbi malzemeler ve donanım, envanter ihtiyaçları, kıyafet, yiyecek çünkü o an bir şekilde atlatılır. Belki hemen yiyecek ihtiyacı duyulmaz ama temiz su çok önemli bir şey çünkü o an su birçok şeyde, her insanın hayatında olması gereken bir şey. Bilirsiniz ki korkan bir insan su içer ya da herhangi bir panik durumunda su rahatlık getirir falan bir de ilaçların zaten bazılarını kullanmak için de su gerekiyor. Temiz su, bu da önemli. Şu an bunlar, tabii ki eğer sel felaketiye kesinlikle can yeleği.” (K9)

Afetlerde aciliyet önceliği olan ihtiyaçlar kategorisinde katılımcılar(n:4) tahliye ile ilgili görüş bildirmişlerdir. Katılımcılar afet sonrasında risk ortamından uzaklaşmak ve güvende olma ihtiyacının gerekliliğinden bahsetmişlerdir. Konuyla ilgili K1 ve K7 kodlu katılımcı şunlardan bahsetmiştir;

“En önemlisi fiziksel düzenleme olarak geliyor aklıma. Yine tahliyeye bir takılıyorum, hani; bir an önce, riskli ortamdan uzaklaşmak. Riskli ortamdan uzaklaşamıyorsa da riskli ortamda kalınmaya, sel gibi bir durumda kalması gerekiyorsa, o zaman yine fiziksel ihtiyaçlar, yani fiziksel, barınma, beslenme gibi durumlar devreye girecektir ama en önemlisi eğitim ihtiyacı ve fiziksel düzenleme ihtiyacı.” (K1)

“Olmazsa olmazlarımız bir kere binanın afetlere uygun olması gerekiyor. Bizim için en güvenli yerin bina olması gerekiyor, dışarı değil de çünkü bir sel olduğunda dışarı çıkamayız. Bunun için binada tahliye yerlerinin sağlam olması gerekiyor, depreme dayanıklı olması gerekiyor, en önemli ihtiyaç bu. Bizim çocuklarımız hareket sınırlılığı olan çocuklar olduğu için tahliye etmek zordur. Bu nedenle okul binasının güvenli olması lazım ve okul binasında da güvenli toplanma yerinin olması lazım çocukları oraya götürebileceğimiz.” (K9)

Afetlerde aciliyet önceliği olan ihtiyaçlar kategorisinde katılımcılar temel ihtiyaçlar ile ilgili yoğun olarak (n:7) görüş bildirmişlerdir. Katılımcılar beslenme, su, tuvalet ve barınma ihtiyaçlarının afet sonrası süreçte gerekli olacağından bahsetmişlerdir. Konuyla ilgili K15 ve K9 kodlu katılımcı şunlardan bahsetmiştir;

“Olmazsa olmaz öncelikle temel ihtiyaçlarımız, barınma, giyinme, yeme, içme, beslenme birincil ihtiyaçlarımız temel ihtiyaçlar. Ondan sonra da işin duygusal boyutu, korkusu, öfkesi, sinir krizi, öfke patlaması, ağlama krizi olabilir, ondan sonra da duygusal boyutu yer alıyor.” (K15)

“Kesinlikle okulda veya evde bulundurulması gerekenler; öğrencilerin kullandığı ilaçlar, tıbbi malzemeler ve donanım, envanter ihtiyaçları, kıyafet, yiyecek çünkü o an bir şekilde atlatılır. Belki hemen yiyecek ihtiyacı duyulmaz ama temiz su çok önemli bir şey çünkü o an su birçok şeyde, her insanın hayatında olması gereken bir şey. Bilirsiniz ki korkan bir insan su içer ya da herhangi bir panik durumunda su rahatlık getirir falan bir de ilaçların zaten bazılarını kullanmak için de su gerekiyor. Temiz su, bu da önemli. Şu an bunlar, tabii ki eğer sel felaketiye kesinlikle can yeleği.” (K9)

4.3.3. Kategori 3: İhtiyaçların Giderilmesi Durumu

Katılımcıların ifadeleri doğrultusunda afete hazır olmak temasında bulunan ihtiyaçların giderilmesi durumu kategorisi üç farklı kod ile tanımlanmıştır. Bunlar; AFAD ile işbirliği (Kod:1), planlama (Kod:2) ve afet eğitimidir (Kod:3).

İhtiyaçların giderilmesi durumu kategorisinde katılımcılar (n:3) AFAD ile işbirliği ile ilgili görüş bildirmişlerdir. Katılımcılar AFAD ile iş birliği yapılarak tatbikat düzenlemek ve deprem simülatörlerinin öğrencilerin depremi somutlaştırmaları noktasında yardımcı olabileceğinden bahsetmişlerdir. Konuyla ilgili K3 ve K6 kodlu katılımcı şunlardan bahsetmiştir:

“Evet, görsel olarak da şahit olduğu için daha kalıcı bir iz bırakılabilir AFAD'tan yardım istenebilir. Deprem tatbikatı yapılabilir daha hani dediğimiz gibi, görsel deprem similatörü üzerinden göstererek hissettirerek daha çok daha hazır olacağını düşünüyorum.” (K3)

“Bakanlığın bir kere kesinlikle bu konuda bir içerik koyması gerekiyor, net bir şekilde bakanlık bir içerik koyacak. Bunu bir zorunluluk haline getirecek, matematik dersi gibi afeti bir dersin içeriğine tam yedirecek. Ve bu anlamda davranışsal sonuçlarını da bekleyecek birincisi bu. İkincisi, öğretmenlerin bu yönde eğitim almaları sağlanacak çünkü biz çocuklara nasıl öğretiriz bilmiyoruz ancak özel eğitim yöntem tekniklerini bildiğimizden bu konudaki ihtiyaçları o yöntem ve tekniklerle harmanlayıp öğretebiliriz. Mutlaka herkesin ulaşabileceği simülatörlerin olması herkesin kullanabileceği, kamu spotları, belki sizin gibi kişilerin okulları gezip bilgilendirmeleri rotasyon gibi düşünün. Mesela ilk yardım kursu alıyoruz 3 yılda bir yenilememiz gerektiğini söylüyorlar. O zaman bunu da neden yılda bir tekrarlamıyoruz uzman eşliğinde hem de neden yapılmıyor? Bu şekilde olabilir bir de aile eğitimleri aileler mutlaka eğitilmeli toplum eğitilince okula da yansıyor. Sadece öğretmenin çabasıyla ya da uğraşıyla olmaz.” (K6)

“Aynen uygulayarak çok da keyif aldılar ve hani yaptılar ben 6 öğrenci vardı 5'i varken yaptım 2'si hızlı bir şekilde hareket etti. Yani depremin sallantının ne olduğunu anlayarak yaptılar ki düşünsenize bir simülasyon aracında olduklarını çok daha iyi yaparlar. Kesinlikle yaparlar normal bireylerden daha iyi yaparlar.” (K6)

İhtiyaçların giderilmesi durumu kategorisinde katılımcılar (n:6) planlama ile ilgili görüş bildirmişlerdir. Katılımcılar olası bir afet durumuna karşı öncesinde planlama yapmanın kolaylaştırıcı etkisinden bahsetmişlerdir. Konuyla ilgili K9 ve K15 kodlu katılımcı şunlardan bahsetmiştir;

“Özel gereksinimli bireylerin afete yönelik ihtiyaçlarını kendileri zaten karşılayamaz. Bunların bilinçli kişilerce; aileler, öğretmenler, okul idareleri tarafından planlı bir şekilde, daha önceden düşünülmüş, yol haritası çıkarılmış bir şekilde şablon oluşturulması gerekiyor. Ve bunların gerek afet sırasında, gerek afet sonrasında öğrencilerin ihtiyaçlarını, öğrencilerin engel durumu, düzeyi ne olursa olsun, mesela bir deprem veya o an yürüyemeyen bir öğrenciniz var. Yürüyemeyen

öğrenciye ne gerekiyor, tekerlekli sandalye gerekiyor. Hazırda bulunan bir tekerlekli sandalye kesinlikle olmalı, normalde belki çocuk çok yavaş yürüyor ama sizin acilen deprem durduktan sonra binayı terk etmeniz gerekiyor.” (K9)

“Öncelikle bir planımızın olması gerekli, okul olarak da o esnada nasıl bir plan dâhilinde hareket etmemiz gerektiği, bunların sıralanması, öncelikle nelerin yapılacağı, bir planımızın olması gerekiyor.” (K15)

İhtiyaçların giderilmesi durumu kategorisinde katılımcılar afet eğitimi ile ilgili yoğun olarak (n:8) görüş bildirmişlerdir. Katılımcılar özel gereksinimli öğrencilerin aldıkları eğitimleri unutmaları ihtimallerinden dolayı afet eğitimin düzenli aralıklarla tekrar edilmesi gerekliliğinden bahsetmişlerdir. Konuyla ilgili K3 ve K7 kodlu katılımcı şunlardan bahsetmiştir;

“Tabii sık sık tatbikat yapılmalı, başka türlü öyle bir film izleterek bir şey anlatarak bunu öğretmemiz mümkün değil. Bunun davranışa dönüşmesi için otomatik olarak çocuk böyle bir durumda ne yapacağını bilebilmesi için uygulamalı yapması gerekiyor.” (K7)

“Şimdi zaten az önce de dediğimiz gibi, bizler okulda o ihtiyaçlarını elimizden geldiği kadar karşılamaya çalışıyoruz. Anlatmaya göstermeye çalışıyoruz daha etkili bir yöntem şöyle bir şey yapabiliriz, mesela yangın tatbikatı mesela itfaiye yardım isteyebiliriz. Mesela nedir itfaiye kurumu gelip okulumuzda itfaiye aracıyla görsel küçük bir yangın çıkarıp söndürebilir. Çocuklar dumanı, ateşi görsel olarak gördüğünde daha net bir şekilde hazırlayacaktır kendisini. (K3)

4.3.4. Kategori 4: Afete Hazır Olmak İçin Gerekli İhtiyaçlar

Katılımcıların ifadeleri doğrultusunda afete hazır olmak temasında bulunan okulda afete hazırlık çalışmaları kategorisi dört farklı kod ile tanımlanmıştır. Bunlar; materyal (Kod:1), güvenli bina/fiziki düzenleme (Kod:2), bilinçli yetişkin desteği (Kod:3) ve eğitimidir (Kod:4).

Afete hazır olmak için gerekli ihtiyaçlar kategorisinde katılımcı (n:1) materyal ile ilgili görüş bildirmiştir. Sel anında boğulmaların önüne geçebilmek için materyal desteğine ihtiyaç duyulduğundan bahsedilmiştir. Konuyla ilgili K12 kodlu katılımcı şunlardan bahsetmiştir;

“Evet, araç gereç materyaller olabilir yani ya da mesela sel olduğunda yüzme biliyor olması o öğrenciyi kurtaracak bir şey ben yüzme bilmiyorum mesela bu gerçekten hayatımı zorlaştıran bir şey böyle bir afet olduğunda yüzme bilmeyenlerin boğularak öldüğünü biliyoruz. Bu çok önemli bir eğitim bence bu çocuklara yüzme eğitimi verilebilir mesela.” (K12)

Afete hazır olmak için gerekli ihtiyaçlar kategorisinde katılımcılar (n:2) güvenli bina/fiziki düzenleme ile ilgili görüş bildirmişlerdir. Katılımcılar olası bir durumunda binanın tahliye edilmesi için fiziki şartların yeniden gözden geçirilmesine ihtiyaç duyduklarından bahsetmişlerdir. Konuyla ilgili K1 ve K7 kodlu katılımcı şunlardan bahsetmiştir;

“Fiziksel koşulların bu tahliyeyi hızlandırmaya yönelik düzenlenmesine ihtiyaç var.” (K1)

“Evet, onları daha hızlı çıkarabileceğimiz bir proje mi desem, bir yapıya ihtiyacımız var. Şimdi tabii bizim binamız da eski olduğu için, burası çok eski bir bina, bir fen lisesinin yatakhane si okula dönüştürülmüş, sürekli her tarafında tadilat yapılıyor ama aslında özünde ne kadar sağlam onu bilmiyoruz. Öncelikle binanın depreme dayanıklılığının kontrol edilmesi lazım çünkü bizim çocukları tahliye etmek çok zor evet tamam kolay tahliye edebileceğimiz bir yapı bir sistem oluşturulabilir ama tahliye etmemize gerek kalmayacak bir sistem de oluşturabiliriz, binanın depreme dayanıklı hale getirilmesi ile. Şimdi biz sürekli kendimizce tahliye planı yapıyoruz, kendi okulumuza göre düşündüğümüz için çünkü hani buradan çıkabilme olasılığımız yok, buranın depreme ne kadar dayanıklılığı olduğu konusunda bilgimiz yok. Ama hani keşke bu konuda bir güven verilse bize bu bina depreme dayanıklı deprem süresince binadan ayrılmayın, deprem bittikten sonra çocukları tahliye edin şeklinde bir programımız olsa, bir tahliye planımız olsaydı yani ama ne yazık ki, klasik bir

tahliye planımız var. İlk sallantının bitmesini bekleyin ondan sonra çıkın gibi. Ama gerçekten çıkarmak çok zor, öncelik güvenli bir binada olmak...” (K7)

Afete hazır olmak için gerekli ihtiyaçlar kategorisinde katılımcılar (n:6) bilinçli yetişkin desteği ile ilgili görüş bildirmişlerdir. Katılımcılar okuldaki afet eğitimlerinin kalıcı olmasını evde tekrar ediliyor olmasıyla ilişkilendirmişlerdir. Konuyla ilgili K10 ve K14 kodlu katılımcı şunlardan bahsetmiştir;

“Yine öğrenci sadece odaklı bakamıyorum, öğrencinin afete hazır olması için neye ihtiyacı var; yanında eğitilmiş bir anne-babaya ve eğitilmiş, bilinçli bir öğretmene ihtiyacı var. İşte şu saatte bunu yap diye öğrenciye de diyemeyiz. Bak böyle olursa böyle yapacaksın diyemiyoruz çünkü o ölüm kalım meselesi ciddi bir şey, yine sorumluluk çocuktan çok etrafındaki insanlara düşüyor.” (K10)

“Yani buradaki yaptığımız şeylerin evde de yapılması gerektiğini öğretmenlerimiz söylüyor zaten yani o olabilir evde de deprem anında bazı konuşamayan çocuklar oluyor belki o şey olabilir. Ailesiyle konuşulup öyle tedbir alınabilir çocuk konuşamadığı için. Aileyle iletişime geçilmesi gerekir bunun için.” (K14)

Afete hazır olmak için gerekli ihtiyaçlar kategorisinde katılımcılar eğitim ile ilgili yoğun olarak (n:8) görüş bildirmişlerdir. Katılımcılar okullarda afet eğitimlerinin veriliyor olması gerektiğini vurgulamışlar. Konuyla ilgili K1, K6 ve K8 kodlu katılımcı şunlardan bahsetmiştir;

“Deprem sırasındaki ihtiyaçları; bir kere tehlike olduğunu fark edecek bilgi ve donanıma sahip olmaları lazım. Ne yapacaklarını biliyor olma ihtiyaçları var, yani sarsıntı anında ne yapacaklarını, ilk sarsıntı geçtikten sonra hızlı bir şekilde tahliye için ne yapacaklarını, burada da eğitim faktörü devreye giriyor, iyi bir eğitim ihtiyacı var.” (K1)

“Bizim öğrencilerimiz somut işlemlerle hayatı anlamlandıran dönemdeki çocuklar. Onlar için somut yaşantılar önemli, onlara bu anı, başlarına gelecekleri konuşarak değil de uygulayarak öğretebiliriz. Tabii ki depremi bir anda yaratamayız ama deprem yaşıyormuşçasına ya da sel yaşıyormuşçasına neler yapılması gerektiğini sadece bir defa değil, bunların belli bir zaman aralığında sık sık tekrar

edilerek hatırlatılması gerektiğini düşünüyorum, az önce de bahsettiğim gibi çünkü bizim çocuklar çok çabuk unutuyorlar.” (K8)

“Bakanlığın bir kere kesinlikle bu konuda bir içerik koyması gerekiyor, net bir şekilde bakanlık bir içerik koyacak. Bunu bir zorunluluk haline getirecek, matematik dersi gibi afeti bir dersin içeriğine tam yedirecek. Ve bu anlamda davranışsal sonuçlarını da bekleyecek birincisi bu. İkincisi, öğretmenlerin bu yönde eğitim almaları sağlanacak çünkü biz çocuklara nasıl öğretiriz bilmiyoruz ancak özel eğitim yöntem tekniklerini bildiğimizden bu konudaki ihtiyaçları o yöntem ve tekniklerle harmanlayıp öğretebiliriz. Mutlaka herkesin ulaşabileceği simülatörlerin olması herkesin kullanabileceği, kamu spotları, belki sizin gibi kişilerin okulları gezip bilgilendirmeleri rotasyon gibi düşünün. Mesela ilk yardım kursu alıyoruz 3 yılda bir yenilememiz gerektiğini söylüyorlar. O zaman bunu da neden yılda bir tekrarlamıyoruz uzman eşliğinde hem de neden yapılmıyor? Bu şekilde olabilir bir de aile eğitimleri aileler mutlaka eğitilmeli toplum eğitilince okula da yansıyor. Sadece öğretmenin çabasıyla ya da uğraşıyla olmaz.” (K6)

4.3.5. Kategori 5: Afete Hazırlıkta Öğretmenin Misyonu

Katılımcıların ifadeleri doğrultusunda afete hazır olmak temasında bulunan afete hazırlıkta öğretmenin misyonu kategorisi üç farklı kod ile tanımlanmıştır. Bunlar; bilgilendirmek-eğlenceli aktivite (Kod:1), öz gelişime önem vermek (Kod:2) ve pratik yapmak-somutlaştırmaktır (Kod:3).

Afete hazırlıkta öğretmenin misyonu kategorisinde katılımcılar bilgilendirmek-eğlenceli aktivite ile ilgili yoğun olarak (n:14) görüş bildirmişlerdir. Katılımcılar afet eğitiminde sesli ve görsel materyal kullanımının etkili olabileceğinden bahsetmişlerdir. Konuyla ilgili K4 ve K5 kodlu katılımcı şunlardan bahsetmiştir;

“Yani şöyle; şey konabilir bizim rehberlik planlarımız var. Rehberlik planlarımız içerisine afet ile ilgili bilgilendirici etkinlikler koyabiliriz. İşte siz bunu söyleyince sonraki yılı aslında ben düşünmeye başladım. Belki önümüzdeki yıldan itibaren bu

gibi, çocukların düzeyine göre rehberlik etkinlikleri koyabiliriz. Etkinlik şeklinde, çocukların anlayabileceği, afetin farkına varabileceği bu gibi etkinlikler koyma durumumuz olabilir. Bizim rehberlik planlarımıza muhtemelen önümüzdeki yıldan itibaren koyarız diye düşünüyorum.” (K2)

“Biz genelde müzik yapıyoruz da aynı zamanda da ne yapabiliriz seslerle ulaştığımız için sesleri tanıtabiliriz. Mesela depremin sesini tanıtabiliriz. Bir yangından çıkan çırtırtıyı tanıtabiliriz, selle gelen o su sesini tanıtabiliriz. Bunları tanıdıklarında kaygı düzeyleri daha da azalacaktır. Neyle karşılaşacaklarını daha iyi bilecekleri için afetle tanışacaklar. Hangi afet olduğunu tanıyacaklar ona göre şekillenecekler. Bunu sağlayabiliriz biz müzik öğretmenlerinin görevi bu olabilir yani bunu yapabiliriz.” (K3)

Afete hazırlıkta öğretmenin misyonu kategorisinde katılımcılar (n:4) öz gelişime önem vermek ile ilgili görüş bildirmişlerdir. Katılımcılar özel gereksinimli öğrencilerine afet eğitimi vermeden önce kendilerinin bu konudaki eksiklerini gidermeleri ve eğitim almaları gerektiğinden bahsetmişlerdir. Konuyla ilgili K9 ve K11 kodlu katılımcı şunlardan bahsetmiştir:

“Önce benim güzelce, eksiksiz eğitimimi almam lazım, simülasyon diyorduk mesela onlara maruz kalmam lazım. Ben seli şöyle yaparım demeyeceğim, depremde böyle yaparım demeyeceğim. Ben 2011'de yaşadım depremi, hala en ufak bir sarsıntıda aşırı derecede panik oluyorum, ellerim ayaklarım titriyor, o anda ne yapacağımı bilmiyorum çünkü yaşadığım için bilgimi devreye koyamadığımı hissediyorum. Bunları kontrol edebilmek için büyük bir eğitime ihtiyacım var benim.”(K11)

“Önce kendimi yetiştirmem gerekiyor afet için. Çünkü kendime faydam olmadığı zaman hiç kimseye faydam olmaz, engelli bir öğrenciye özel gereksinim duyan bir öğrenciye kesinlikle faydam olmayacağını düşünüyorum. Kendimi geliştirdikten sonra önce öğrencilerin bilinç düzeyini yükseltmek, bir afetin ne olduğunun bilincine vardırılması, bu bilinçten sonra öğrencinin afet durumunu ve afet türünü ayırt ettikten sonra ona göre nasıl davranılması gerektiğini, sizinle senkronize hareket edebilmesini sağlamanız gerekiyor. Daha sonra malzeme ihtiyaçları.” (K9)

Afete hazırlıkta öğretmenin misyonu kategorisinde katılımcılar (n:4) pratik yapmak-somutlaştırmak ile ilgili görüş bildirmişlerdir. Katılımcılar özel gereksinimli öğrencilerin öğrenme sürecinde başarılı olabilmeleri için öğretme sürecinin pratik yaparak ve afet durumunu somutlaştırarak ilerlemenin gerekliliğinden bahsetmişlerdir. Konuyla ilgili K4 ve K5 kodlu katılımcı şunlardan bahsetmiştir:

“Biz zaten sözel olarak çocuklara bilgi veriyoruz ama sınıfta en azından o ortama hazırlamamız gerekir. Gerekli bilgileri sözelin dışına çıkıp teorik olarak pratik olarak göstermemiz gerekir. Sınıfta bunları nasıl sağlayabiliriz bilmiyorum ama zihinsel engellilerde geri dönüt alınabilir ama otistikler biraz bu konuda el bağlıyor gibiler çünkü ne zaman ne yapacakları belli olmuyor, bazı davranışları zamanla söndürebiliyoruz ama anlık şeyler de geliştirebiliyorlar.” (K4)

“Afetle ilgili AFAD'ın simülatörü varmış, onu kesinlikle iletişim kurup en azından okulumuzu öğrencilerimizi tanıtmak istiyorum, o çok önemli. Başka ne olabilir diye düşünüyorum, simülatörü getirdik, ondan sonra, bizim öğrencilerimizin olabildiğince somutlaştırılarak öğrenmesi gerekiyor. Yangın de istediğin kadar yangın söyle ama çocuk oluşmuş bir yangını görüp onun söndürülmesini gözlemeyebilirse o somutlaştırmadır öğrenci için. O zaman altını çizersin, onun zararlı olduğunu, nasıl söndürülmesi gerektiğini, nereyi araması gerektiğini, belki birçok öğrencimiz onu tuşlayabilecek konumda, o yüzden kurumlar arası ilişkileri geliştirip onlardan yardım isteyebiliriz.” (K5)

4.3.6. Kategori 6: Okulda Afete Hazırlık Çalışmaları

Katılımcıların ifadeleri doğrultusunda afete hazır olmak temasında bulunan okulda afete hazırlık çalışmaları kategorisi dört farklı kod ile tanımlanmıştır. Bunlar; tahliye planı (Kod:1), eşyaları sabitlemek (Kod:2), tatbikat (Kod:3) ve toplanma alanı belirlemektir (Kod:4).

Okulda afete hazırlık çalışmaları kategorisinde katılımcılar (n:2) tahliye planı ile ilgili görüş bildirmişlerdir. Katılımcılar afet anında okuldaki acil çıkışı noktalarından yangın anında yangın tahliye için yangın merdivenin bulunduğu ve koridorlarda tahliye planın

mevcut olduğundan bahsetmişlerdir. Konuyla ilgili K7 ve K13 kodlu katılımcı şunlardan bahsetmiştir;

“Okulun acil eylem planı var, acil çıkış noktaları konmuş koridorlara, tahliye planı yani, onun için zaman zaman tatbikat yapıyoruz. Nasıl yapmak gerektiği konusunda bu şekilde zaman zaman o tatbikatları yapıp deneyimlemeye çalışıyoruz.” (K7)

“Mesela ben yangın merdivenini gösterdim çocuklara, yangın çıktığında, tabii ki önce bir video izlettim. Herkesin evinde olabilir, ateşle oynamaları gerektiğinden önce bahsettim, bak ateşle oynarsak bunlar olabilir ya da başkası oynamışsa başımıza bunlar gelebilir ve okulda yangın çıktığını gördüğümüzde nereden dışarı kaçacağız. Biz 2. kattayız, yangın merdiveninin yerini gösterdim, oradan dikkatlice aşağı inmemiz gerektiğini ama okulumuzdaki yangın merdiveni de çok başarılı değil, yanar, muhtemelen çürümüştür zaten demir, yıllardır da orada duruyor, dışarıda zaten. Tamam, gaz tahliyesi şu bu bir sıkıntısı olmaz ama yine de o çocuklar oradan bir yangın anında o demir inanılmaz ısınır. Kaçamazlar. İhtiyacımız var.” (K13)

Okulda afete hazırlık çalışmaları kategorisinde katılımcı (n:1) eşyaları sabitlemek ile ilgili görüş bildirmişlerdir. Afet anında eşyaların devrilmesi dolayısıyla güvenliği tehdit etmemeleri için idare tarafından sabitlendiğinden bahsedilmiştir. Konuyla ilgili K4 kodlu katılımcı şunlardan bahsetmiştir;

“Okulda sınıfta ya da okulun içerisinde olan tablolar olsun, panolar olsun bunlar her sene düzenli bir şekilde sabitleniyor kontrolleri yapılıyor. Dolaplar sabit bir şekilde duruyor, tatbikat esnasında nereye gideceğimizi, buluşma yerini, kontrol noktasını belirliyorlar. Okul bu konuda senede iki dönemde de ayrı ayrı tatbikatlar yapılıyor, neler yapacağımız doğrultusunda kendileri de belirli önlemler alıyorlar.” (K4)

Okulda afete hazırlık çalışmaları kategorisinde katılımcılar tatbikat ile ilgili yoğun olarak (n:14) görüş bildirmişlerdir. Katılımcılar olası bir afet durumunda öğrencilerin hazır olabilmeleri için okul idaresi tarafından belirli aralıklarla tatbikat yapıldığından bahsetmişlerdir. Konuyla ilgili K4 ve K1 kodlu katılımcı şunlardan bahsetmiştir;

“Afete hazır olması okulumuzda alınan önlemler doğrultusunda eğer burada yaşamışsak biz bunların tatbikatını yapıyoruz zaten öğrenci de hazırlıklı ancak şöyle

yüksek sesi konuştuk daha önce. O siren sesinden çocuk ürkebiliyor yani o siren sesinden korkuyorlar tatbikatlarda gördüğüm şeylerdi onlar.” (K4)

“Tatbikat. Önemli olan aktivitelerden bir tanesi. Şu anlamda önemli; toplu halde hareket edildiğinde ne oluru görmek adına. Tatbikat yapıyoruz yılda 2-3 değişebiliyor zaman zaman kayıtları alınıyor zaten...” (K1)

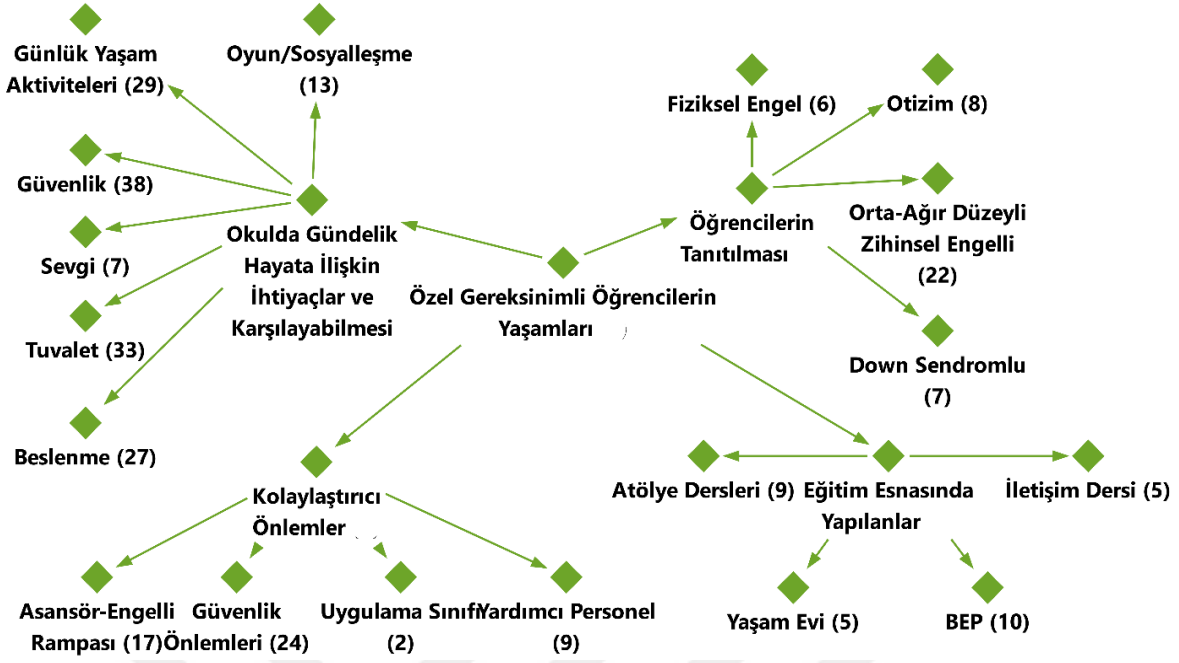
Okulda afete hazırlık çalışmaları kategorisinde katılımcılar (n:2) toplanma alanını belirlemek ile ilgili görüş bildirmişlerdir. Katılımcılar bina tahliyesi sonrasında toplanabilmek için toplanma alanı belirlediklerinden bahsetmişlerdir. Konuyla ilgili K4 ve K5 kodlu katılımcı şunlardan bahsetmiştir;

“Okulda sınıfta ya da okulun içerisinde olan tablolar olsun, panolar olsun bunlar her sene düzenli bir şekilde sabitleniyor kontrolleri yapılıyor. Dolaplar sabit bir şekilde duruyor, tatbikat esnasında nereye gideceğimizi, buluşma yerini, kontrol noktasını belirliyorlar. Okul bu konuda senede iki dönemde de ayrı ayrı tatbikatlar yapılıyor, neler yapacağımız doğrultusunda kendileri de belirli önlemler alıyorlar.” (K4)

“Neler yapıyoruz toplanma alanı belirledik mesela bu sirenle birlikte herkesin okulun tahliye edilmesi gibi. Herkes oraya çıkıyor toplanma alanı belirliyor. Başka ne yaptık bu yıl anımsayamıyorum.” (K5)

4.4. TEMA 4: ÖZEL GEREKSİNİMLİ ÖĞRENCİLERİN YAŞAMLARI

Araştırma kapsamında ele alınan dördüncü tema olan özel gereksinimli öğrencilerin yaşamları temasına ait dört kategori oluşturulmuştur. Bunlar; öğrencilerin tanıtılması (Kategori 1), eğitim esnasında yapılanlar (Kategori 2), kolaylaştırıcı önlemler (Kategori 3) ve okulda gündelik hayata ilişkin ihtiyaçlar ve karşılayabilmesidir (Kategori 4). Şekil 6’da özel gereksinimli öğrencilerin yaşamları temasına ait kategoriler ve alt kodları yer almaktadır.

Şekil 6: Özel Gereksinimli Öğrencilerin Yaşamları Teması ile Kategoriler ve Alt Kodları
 Not: Hiyerarşik kod temelli oluşturulan şekil, ifadelerin tekrar edilme sıklığını gösterir.

4.4.1. Kategori 1: Öğrencilerin Tanıtılması

Katılımcıların ifadeleri doğrultusunda özel gereksinimli öğrencilerin yaşamları temasında bulunan afete hazırlıkta öğrencilerin tanıtılması kategorisi dört farklı kod ile tanımlanmıştır. Bunlar; fiziksel engel (Kod:1), otizm (Kod:2), orta-ağır düzeyli zihinsel engelli (Kod:3) ve down sendromludur (Kod:4).

Öğrencilerin tanıtılması kategorisinde katılımcılar (n:5) fiziksel engel ile ilgili görüş bildirmişlerdir. Katılımcılar sınıflarında zihinsel engelliklerin yanında fiziksel engeli olan öğrencilerinde bulunduğu bahsetmişlerdir. Konuyla ilgili K2 ve K5 kodlu katılımcı şunlardan bahsetmiştir;

“Öğrencilerimiz, eğitim uygulama okulları orta ve ağır düzeyde mental yetersizliği olan öğrencilerin gelmiş olduğu bir okuldur. Rehberlik araştırma merkezleri tarafından eğitsel tanıları konup resmi tedbir kapsamında bizim okulumuza yerleştirmeleri yapılır. Okulumuzda farklı yaş gruplarında; bedensel, zihinsel, aynı

zamanda otizmliler öğrenciler bulunur. Okulumuzda 6 yaşından, 20 yaş aralığına kadar farklı gruplarda öğrencilerimiz eğitim görüyor.” (K2)

“Öğrencilerimiz zaten okul olarak orta ve üzeri öğrencilerimiz var ama engellerini engellilik durumu eşlik eden öğrencilerimiz de var. Sadece zihinsel engeli olarak bakmamak gerekiyor hani bedensel engel ya da otizm durumu vs. o yüzden karma bir engelli grubuyla çalışıyoruz zaten Türkiye'nin her tarafında böyle yani, hep bir karma engel durumu var bizde.” (K5)

Öğrencilerin tanıtılması kategorisinde katılımcılar otizm ile ilgili yoğun olarak (n:7) görüş bildirmişlerdir. Katılımcılar sınıflarında otizmliler öğrenci olduğundan bahsetmişlerdir. Konuyla ilgili K1 ve K10 kodlu katılımcı şunlardan bahsetmiştir;

“Evet. Öğrencilerimiz orta ve ağır düzeyde zihinsel engelli, down sendromlu ya da otizm tanılı öğrencilerden oluşuyor. Zaten hafif düzeyde tanılanmış öğrenciler standart okullarda kaynaştırma eğitimine tabi oluyorlar. Kaynaştırma eğitimine alınıyorlar. Bizim öğrencilerimiz kaynaştırma eğitimine alınamayacak düzeyde engel grubuna sahip olanların bir arada olduğu bir okul diye tanımlayabiliriz.” (K1)

“Onun dışında otistik öğrencilerimiz var ki onlar en böyle sıkıntılı ya da ağır diyelim onlara otizm onlar da kendi aralarında tabii ki hepsinin kendi arasında farkları var ama otizmliler genele baktığımızda en ağır olan öğrencilerimiz, kontrol etmesi zordur. İşte sürekli müdahale edilmesi gerekir arkanı dönemezsin bir kısmına işte onların olduğu sınıflardaki öğretmenlerimiz açısından biraz daha iş yükü biraz daha fazla olur yani risk de fazla oluyor. Ama böyle bir okulda çalışınca da tabii doğal olarak engelli okulundasınız en büyük şeylere de zarar verebiliyor öğrenci kendisine de zarar verebiliyor. Yani kafasını masaya vurabilir çocuk ne bileyim hiç canı acımamış gibi davranabilir. Size gelip vurabilir hiç habersiz sırtınıza çok başımıza gelebilecek şeyler olabilen şeyler yani artık bunlar bu durumda normal şeyler. Siz kendinizin ve etrafınızın farkında olmalısınız her zaman.” (K10)

Öğrencilerin tanıtılması kategorisinde katılımcılar orta – ağır düzey zihinsel engelli ile ilgili yoğun olarak (n:14) görüş bildirmişlerdir. Katılımcılar sınıflarında orta – ağır düzey zihinsel engelli öğrenciler olduğundan bahsetmişlerdir. Konuyla ilgili K8 ve K10 kodlu katılımcı şunlardan bahsetmiştir:

“Tabii ki, öğrencilerimiz orta ağır düzeyde öğrenciler. Bir tane fiziksel engelli, hafif yürüme problemi olan bir öğrencim var diğerlerinde herhangi bir fiziksel engel yok.”

(K8)

“Öğrencilerimizin genel durumu orta ve ağır zihinsel engelli, tabii bunun yanında fiziksel engeli de artı olarak var, tamamı zihinsel engelli olarak değerlendirebiliriz. Artı olarak fiziksel engeli olan çocuklarımız da var. Tabii bunların arasında engel farkları fazla olabiliyor. Çok böyle iletişim kurabildiğimiz okulda aktif olabilen öğrenciler varken okuma yazmayı öğrenebilen öğrenciler varken bunun dışında çok zor iletişim kurulan öğrenciler de var. Hani göz teması kuramıyorsun, konuşamıyor ondan sonra branşıyla ilgili söyleyeyim kalem tutması bile zor olan öğrenci böyle uçurumlar var öğrenciler arasında. Geniş bir farklılık durumu söz konusu.” (K10)

Öğrencilerin tanıtılması kategorisinde katılımcılar (n:6) down sendromlu ile ilgili görüş bildirmişlerdir. Katılımcılar sınıflarında down sendromlu öğrenciler olduğundan bahsetmişlerdir. Konuyla ilgili K3 ve K10 kodlu katılımcı şunlardan bahsetmiştir;

“Zihinsel engel mesela down sendromlu öğrencilerimiz var bunlar arasında da mesela çok hafif olanlarımız var. Çok kolay iletişim kurabilen, çok bilgisi, donanımı olan, sosyal iletişimleri çok güçlü downlar bulunuyor. Sosyal anlamda çok güçlüler zaten iletişimleri çok güçlü, çok şakacıdırlar.” (K10)

“Down sendromu öğrencilerimiz var. Otistik öğrencilerimiz var, mikrosefali öğrencilerimiz var ama bunlarda mesela atıyorum down sendromlularda ritim duyguları çok gelişkin.” (K3)

4.4.2. Kategori 2: Eğitim Esnasında Yapılanlar

Katılımcıların ifadeleri doğrultusunda özel gereksinimli öğrencilerin yaşamları temasında bulunan kolaylaştırıcı önlem kategorisi dört farklı kod ile tanımlanmıştır. Bunlar; atölye dersleri (Kod:1), yaşam evi (Kod:2), Bireyselleştirilmiş Eğitim Planları (BEP) (Kod:3) ve iletişim dersleridir (Kod:4).

Eğitim esnasında yapılanlar kategorisinde katılımcılar (n:4) atölye dersleri ile ilgili görüş bildirmişlerdir. Katılımcılar atölye derslerinde öğrencilere temel yaşam beceri kazandırmayı hedeflediklerinden bahsetmişlerdir. Konuyla ilgili K8 ve K9 kodlu katılımcı şunlardan bahsetmiştir:

“Tabii ki, şimdi bizim öğrencilerimiz lise öğrencileri, haftanın 4 günü atölye derslerimiz var. Sabah çocuklar okula gelirler, mutfak atölyemiz bizim 9. sınıf atölyemiz. Mutfak sınıfına geçerler, mutfakta 2 saat 2,5 saate yakın atölye öğretmenimizle beraber mutfakta çalışmalar yaparlar, poğaçaya yaparlar, yumurta kırarlar, makarna yaparlar bunlar kendi ihtiyaçlarını karşılayabilecek seviyeye getirebilmek için yapılan çalışmalar. Olası bir durumda anne baba kaybı yaşadıklarında en azından kendi yaşamlarını idame ettirebilecek düzeyde, karınlarını doyurabilecek düzeyde pratik yemekler yapmaya yönelik çalışmalar. 4 gün mutfak atölyesine gidiyorlar” (K8)

“Yani genelde atölye derslerini aksatmıyoruz çünkü bizim için en büyük şey üçüncü kademe öğrencilerinin bir beceri elde etmesi, kendini ifade edebilmesi ve bu kendini ifade edebilme yolu da en azından bir beceriden geçiyor. Kendine güvenmesi, güven yaratması, bir el sanatları atölyesinde yaptığı ürünle gurur duyması veya herhangi bir tarım teknikleri üzerindeki eğer atölyemiz oysa onunla ilgili bir bitki yetiştirdiği zaman bununla hem özdeşim kurması ona bakmayı üstlenmesi, sorumluluğunu alması, onun büyüdüğünü görmesi vs. bunun gibi şeyler genelde böyle geçiyor.” (K9)

Eğitim esnasında yapılanlar kategorisinde katılımcılar (n:4) yaşam evi ile ilgili görüş bildirmişlerdir. Katılımcılar öğrencilerin yaşam evi dersiyle günlük yaşamda ihtiyaç duyabilecekleri temel becerileri kazandıklarından bahsetmişlerdir. Konuyla ilgili K1 kodlu katılımcı şunlardan bahsetmiştir;

“İkinci kademede atölyelerimizde vardır. Akademik derslerin yanında günlük yaşam becerileri kazanabilecekleri ve günlük yaşam evimiz vardır. Orada dersler işlenir, günlük yaşama dair beceriler öğretilir, ne gibi mesela; çamaşır katlama, tost yapmak, bir sandviç hazırlamak, onun dışında bulaşık makinesini kullanmak, bir ocak kullanmayı öğrenmek, tabii öğrencimin bunu alabilme becerisine, yani tamamen öğrencinin kendi potansiyeli kadarıyla veriliyor bu eğitimler öğrencilere. Bir tuvalettir, duşur, biz buralarda bu

eğitimleri vermiyoruz fakat evin o bölümlerini tanıma ve tanıtma anlamında yardımcı oluyoruz. Mahremiyet söz konusu çünkü orada. Yani bir evin içerisinde günlük yaşamda ne yapıyorsak; günlük yaşam evi, bu becerileri öğrenmesine cevap veriyor. İkinci kademe için söylüyorum.” (K1)

Eğitim esnasında yapılanlar kategorisinde katılımcılar Bireyselleşmiş Eğitim Planları (BEP) ile ilgili yoğun olarak (n:9) görüş bildirmişlerdir. Katılımcılar öğrencilerin bireyselleşmiş eğitim planlarına uygun eğitim verildiğinden bahsetmişlerdir. Konuyla ilgili K1, K5, K8 ve K12 kodlu katılımcı şunlardan bahsetmiştir;

“Özel eğitimde bir B planımız olur her öğrenciye bireyselleştirilmiş bir plandır. Çocuğun performansına göre hazırlanır ona göre de basamak-basamak ilerlediğimiz bir durum vardır. Onunla ilgili orada ne varsa o gün içerisinde ne planlanmışsa kaldığımız yerden devam ederiz.” (K5)

“Tabii her öğrenciye ayrı BEP hazırlıyoruz onun çerçevesinde her çocuğun ihtiyacına ve seviyesine yönelik çalışmaları uyguluyoruz ama genel olarak çerçeve bu şekilde, atıyorum el yüz yıkama becerisi alıyor. Yapabilen çocukla tekrar ve daha ince ayrıntılı şeylere giriyoruz. Ama yapamayan çocukla sabun alma, musluğu açma, en ince ayrıntılarına kadar inip teker teker çalışıyoruz ama genel çerçeveyi mecburen bütün sınıfa uygulamak zorunda kalıyoruz.” (K8)

“Tabii öncelikle bireysel eğitim planına göre ikisine de ayrı farklı programlar uyguluyoruz. Erkek olan öğrencimiz mikrosefali olan daha çok el sanatlarına meraklı boncuk dizme yapma vs. işte yapı oyunları o tarz şeylerle ilgilenirken diğer öğrencimizin dikkati çok çabuk dağıldığı için onu sürekli oyalayacak materyallerle günü öyle geçiriyoruz.” (K12)

“Burada her sınıfın bir programı vardır ancak her öğrenciye hitap eden standart bir yıllık plan oluşturulmaz. Her öğrencinin kendine özgü bireyselleştirilmiş eğitim planı uygulanır. Ve aynı sınıfta bir öğrenci bir konuda ilerideyken ona göre devam edilir, diğer öğrenci daha gerideyse ona göre devam edilir. Yani her öğrencinin kendi kapasitesi ve potansiyeline göre bireyselleştirilmiş bir eğitim uygulanır.” (K1)

Eğitim esnasında yapılanlar kategorisinde katılımcılar (n:4) iletişim dersleri ile ilgili görüş bildirmişlerdir. Katılımcılar öğrencilerin iletişim becerilerini geliştirebilmek ve sosyal

hayata ilişkin sorunların çözümlerine kabiliyetlerini arttırdıklarından bahsetmişlerdir. Konuyla ilgili K4 ve K7 kodlu katılımcı şunlardan bahsetmiştir;

“Evet, öğrencilerimiz sabah geliyorlar bir el yüz yıkama yapıyoruz öncelikle. Ardından isim çalışıyoruz otistiklerde öyle bir şey var çünkü isimlerini unutuyorlar. Evet, ben yok onlarda, mesela ben çalıştırırken; benim adım diye beni gösteriyorum, benim adım öğrencimin adını söylüyorum. Yine aynı şekilde elimi böyle göğsüme doğru götürerek yapıyorum, o da tekrar ediyor çünkü bir ayna görevi gibi taklit ediyor. Taklit yoluyla öğreniyorlar isimlerini, bir 10-15 dakikamız isimle geçiyor. İsimlerini şimdiki seviyede öğrendiler orada sıkıntımız yok kahvaltıda neler yediklerini soruyorum çünkü ilk derslerimiz genelde iletişim dersi o yüzden konuşmaya çalışıyoruz. Otizmin en temel özelliklerinden bir tanesi de tekrar çocuk tekrar ediyor. Benim söylediğimi tekrar ediyor onu aşmaya çalışıyoruz aslında. Mesela kahvaltı yaptın mı diye soruyorum yanıt kahvaltı yaptın mı diye bana geri dönüyor. Onu aşmaya çalışıyoruz yaptım dedirtmeye çalışıyoruz.” (K4)

“Onun dışında, sosyal yaşam becerileri, günlük yaşam becerileri derslerimiz var. Günlük hayatta karşılaştıkları sorunları çözümleriyle ilgili sosyal ilişkilerle ilgili çalışmalar yapıyoruz. Onun dışında işte mesela vücudumuzun bölümleri tanıtma gibi konularımız var somutlaştırarak çalışıyoruz.” (K7)

4.4.3. Kategori 3: Kolaylaştırıcı Önlemler

Katılımcıların ifadeleri doğrultusunda özel gereksinimli öğrencilerin yaşamları temasında bulunan kolaylaştırıcı önlem kategorisi dört farklı kod ile tanımlanmıştır. Bunlar; asansör-engelli rampası (Kod:1), güvenlik önlemleri (Kod:2), uygulama sınıfı (Kod:3) ve yardımcı personeldir (Kod:4).

Kolaylaştırıcı önlem kategorisinde katılımcılar asansör-engelli rampası ile ilgili yoğun olarak (n:14) görüş bildirmişlerdir. Katılımcılar fiziksel engelli öğrenciler için okulda asansör ve engelli rampası bulunduğu bahsetmişlerdir. Konuyla ilgili K5 ve K9 kodlu katılımcı şunlardan bahsetmiştir;

“Mesela fiziksel engelli öğrencilerimiz için asansörümüz var. Kolaylaştırıcı önlemler örneğin, belki fark etmişsindir merdivenlerin her iki tarafında da kolçak var tutmaları için.” (K5)

“Şimdi yürümekte zorlanan öğrenciler için aslında çok fazla yüksek katlı bina olmamasına rağmen 3 katlı bir bina ama asansörümüz var gayet yeni ve kullanışlı.” (K9)

Kolaylaştırıcı önlem kategorisinde katılımcılar güvenlik önlemleri ile ilgili yoğun olarak (n:12) görüş bildirmişlerdir. Katılımcılar öğrencilerin güvenliklerini sağlamak için pencerelerde korkulukların olduğundan, kesici/delici aletlerin sınıf ortamında bulundurmadıklarından ve öğrencilerin nöbet geçirme ya da kendilerini yere atma durumuna karşın bazı sınıfların yumuşak zemin ile kaplandığından bahsetmişlerdir. Konuyla ilgili K1, K7 ve K8 kodlu katılımcı şunlardan bahsetmiştir;

“Onun dışında, sınıfların içerisinde çok fazla materyal bulundurmuyoruz. Sıra, masa, işte sandalye, fazladan olan materyallerin hepsi sınıfların dışına alınıyor. Öğrencilerin güvenliğini sağlamak adına onların yürüme durumlarına göre, koşma durumlarına göre, fiziksel hareketlerine göre, okul içerisinde düzenlemeler yapıyoruz. Yani fiziksel güvenlik anlamında bunlar geldi aklıma. Bunun dışında şeye çok dikkat ederiz; çocukların dışarıdan çantalarında herhangi bir keskin materyal getirmemesine. Ortalıkta asla hiçbir öğretmen mesela makas bırakmaz, bıçak bırakmaz. Cam sınıflara çok götürülmez. Sınıf içerisinde çay kahve içilmesi zaten mesela okul idaresi tarafından yasaklanmıştır. Zaten olmaması gerekiyordur ama ekstra bir özen vardır okulda. Cam materyallere çok dikkat edilir. Çocuklar çay ocağı tarafına asla alınmazlar. Çünkü dediğim gibi yani neden-sonuç ilişkisi kurmakta zorlanan öğrencilerimiz var. Sıcağa dokunursam elim yanları hesap edemeyecek öğrencilerimiz var. Fiziksel koşullar anlamında bunlar.” (K1)

“Bütün okullarda olan, olması gereken, makas gibi, bıçak gibi kesici aletleri ortalıkta bırakmıyoruz. Mutfak atölyemiz kilitleniyor mutlaka çünkü aniden lavaboya gidiyorum diye çocuk dalabilir başka bir sınıfa farkında olmadan kesici, delici bir aletle kendisine ya da başkasına zarar verebilir. Onları ortalıkta bırakmıyoruz.” (K7)

“Bazı şiddete meyilli öğrencilerimizin olduğu sınıflarımızda onları koruyabilmek adına zeminlerde straforumuz var.” (K8)

Kolaylaştırıcı önlem kategorisinde katılımcı (n:1) uygulama sınıfı ile ilgili görüş bildirilmiştir. Katılımcılar uygulama sınıfında öğrencilerin gündelik yaşama ilişkin temel becerileri kazandıklarından bahsetmişlerdir. Konuyla ilgili K11 kodlu katılımcı şunlardan bahsetmiştir;

“...bizim bina daha önce varmış, bir okulun yatakhanesiymiş, sonradan düzelttik biz bu okulu, sonradan yerleştik. Ben ilk gelenlerdenim bu okula, asansörümüz yoktu, korkuluklarımız yoktu, boyalarımız yoktu hatta öğretmenlerimiz kat kat açıp temizliklerini yaptı sonra görevliler geldi. Her katı biz 6-7 tane öğretmen açtık, temizliği konusunda. Ama müdür bey bu konuda çok yardımcı oldu. Sonra peyderpey düzelttik, oturttuk, mesela bu şu an oturduğumuz yer tamamen çocukların ihtiyaçlarını baştan sona giderebilecekleri bir ortam, bunu da müdür bey yaptırdı.” (K11)

“Mesela ütü yapmayı burada öğrenebiliyor çocuk. Çamaşır yıkamayı burada öğrenebiliyor, bulaşık makinesini düzeltmeyi burada öğrenebiliyor. Bu onların günlük hayatı için kolaylaştırıcı şeyler.” (K11)

Kolaylaştırıcı önlem kategorisinde katılımcılar yardımcı personel ile ilgili yoğun olarak (n:8) görüş bildirmişlerdir. Katılımcılar öğrencilerin okula ulaşmalarını okulun temin ettiği servis ile gerçekleştirdiklerini servis ablalarının öğrencilerin güvenliklerini sağladıklarından ve okulda hijyen ihtiyaçlarını okuldaki yardımcı personelden yardım alarak gerçekleştirdiklerinden bahsetmişlerdir. Konuyla ilgili K1 ve K11 kodlu katılımcı şunlardan bahsetmiştir;

“Biz servislerle taşıdığımız için öğrencileri okula, düşünüyorum ki böyle bir durumda okul idaresi servislerle irtibata geçecektir, öğrencilerin güvenli bir şekilde evlerine gitmeleri sağlanacaktır. Çünkü bütün ulaşım servis tarafından sağlanıyor. Bize bağımsız gelen öğrencimiz yok. Yani kendi başına bir araca binip ya da yürüyerek gelen hiçbir öğrencimiz yok. Hepsi evinden servisle alınır okula getirilir ve hepsi okuldan alınır servisle yine evlerine teslim edilir.” (K1)

“Yapamayan öğrenciler için normalde tabii tutamayan öğrenciler var, bunun bilincinde olmayan öğrenciler var görevli ablamız var bizim, görevli abla normalde ilgileniyor. El yıkamayı bilmeyen öğrencilerimizle de biz günlük gidiyoruz, 2

öğretmeniz sınıfta biliyorsunuz, bizim gidiyoruz, bizim kalıyoruz o çocuğun ellerini yıkamasıyla, tuvaleti temizlemesiyle. Bir tane öğrencimiz var bizim bitişik sınıfta kalıyor, öğretmen onun pantolonuna kadar kapatabiliyor.” (K11)

4.4.4. Kategori 4: Okulda Gündelik Hayata İlişkin İhtiyaçlar ve Karşılabilmesi

Katılımcıların ifadeleri doğrultusunda özel gereksinimli öğrencilerin yaşamları temasında bulunan okulda gündelik hayata ilişkin ihtiyaçlar ve karşılabilmesi kategorisi altı farklı kod ile tanımlanmıştır. Bunlar; günlük yaşam aktiviteleri (Kod:1), oyun/sosyalleşme (Kod:2), güvenlik (Kod:3), sevgi (Kod:4), tuvalet (Kod:5) ve beslenmedir (Kod:6).

Okulda gündelik hayata ilişkin ihtiyaçlar ve karşılabilmesi kategorisinde katılımcılar tuvalet ile ilgili yoğun olarak (n:14) görüş bildirmişlerdir. Katılımcılar öğrencilerin okulda tuvalet ihtiyaçlarının olduğundan; bazı öğrenciler bu ihtiyaçlarını kendisi karşılabiliyorken bazı öğrencilerin bez kullandığı ve gerekli durumlarda yardımcı personellerin ailenin izni doğrultusunda öğrencilerin tuvalet ihtiyaçlarını gidermesine yardım ettiklerinden bahsetmişlerdir. Konuyla ilgili K3 ve K4 kodlu katılımcı şunlardan bahsetmiştir;

“Evet, bez kullanan öğrencilerimiz var, o duygusunu hissetmeyen öğrencilerimiz var. Onların bezleri var burada bezlerini değiştiren görevlilerimiz var. Güzel bir şekilde tuvalet ihtiyaçlarını karşılıyorlar. Yine öbür öğrencilerimiz de öğretmen eşliğinde götürülür tuvalet hissiyatını hissediyor ama engellerinden dolayı kas gelişiminden yetersiz...” (K3)

“İki öğrencim de yeterli %90 seviyede kendileri söyleyebiliyorlar ihtiyaçları olduğunda. Bir tanesinin altına kaçırma gibi bir problemi vardı onu aşmaya çalışıyoruz. Bilinçli yaptığı bir şey çünkü annesi yedek kıyafet verdiğinde sınıfın dışına koyuyor bize göstermeden geldiğinde ondan sonra o yeni kıyafetleri giyip gitmek istiyor. Evet, o verdiği kıyafetleri burada bırakmak istemediğini düşünüyorum ben açıkçası yeni her gelen yedek kıyafette öyle bir şey başımıza geliyor. Ama bilinçli

yapıyor yani onun dışında tuvalet sıkıntıları hiç yok kendileri giderler temizliklerini de onda da başarılılar.” (K4)

Okulda gündelik hayata ilişkin ihtiyaçlar ve karşılayabilmesi kategorisinde katılımcılar beslenme ile ilgili yoğun olarak (n:14) görüş bildirmişlerdir. Katılımcılar öğrencilerin okulda beslenme ihtiyaçlarının olduğundan; bazı öğrenciler bu ihtiyaçlarını kendisi karşılayabiliyorken bazı öğrencilerin fiziksel eksikliklerinden kaynaklı olarak ihtiyaçlarını karşılayamadıklarında öğretmenlerinin desteğini aldıklarından bahsetmişlerdir. Konuyla ilgili K2 ve K5 kodlu katılımcı şunlardan bahsetmiştir:

“Evet, bir kısmı karşılıyor, bir kısmı karşılamıyor. Karşılaman öğrenciler beslenmesi gelince çocuk açıyor beslenmesini yapıyor. Bir de bizim okul; öğle yemeği olan bir okuldur, öğle yemeği gelir, çocuklar öğle yemeği saatinde aşağıya iner, yemeğini yiyebilen çocuklar otururlar masaya, kaşığıyla çatala beraber yemeklerini yerler, kalkarlar. Yiyemeyenlere bu amaç olarak, beslenme dersinde verilir, öğretmeni ona model olma yoluyla ya da fiziksel yardımla öğrenciye yemek yemeyi öğretmeye başlar.” (K2)

“Genel olarak benim öğrencilerim hemen hemen hepsi beslenme ihtiyaçlarını kendileri karşılıyor, bir öğrencim haricinde onun bedensel anlamda denge problemleri olan bir çocuk o yüzden yemekhanede tabldotu kendisi getiremez, fiziksel bir yardım olması gerekiyor ya da çoğu zaman biz götürüyoruz.” (K5)

Okulda gündelik hayata ilişkin ihtiyaçlar ve karşılayabilmesi kategorisinde katılımcılar güvenlik ile ilgili yoğun olarak (n:15) görüş bildirmişlerdir. Katılımcılar öğrencilerin okulda kendi güvenliklerini sağlamak noktasında bazı durumlarda yeterli olurlarken bazı durumlarda tehlikeyi fark edebilecek bilinç düzeyinde olmadıkları için yetersiz kaldıklarından bahsetmişlerdir. Konuyla ilgili K1 ve K3 kodlu katılımcı şunlardan bahsetmiştir;

“Öğrencilerimizin güvenlik ihtiyacını kendisinin keşfetmesi anlamında, şimdi öğrencimiz neden-sonuç ilişkisi kurabilecek bilişsel ve mental becerilerden çoğunlukla yoksun oluyorlar. Basit olaylar karşısında evet bir neden-sonuç ilişkisi kurabilir, yani bu şişeyi itelediğim zaman şişe yere düşer neden-sonuç ilişkisidir. Ancak bir insanın ona yaklaşma niyeti ya da bir ses duyduğunda bu ses ne olabilir. Çünkü sesleri ayırt etmekte de zorlanıyorlar. Bize, kulağımıza hoş gelen birçok müzik

ya da ses öğrencilerimiz için rahatsız edici, onu huzursuz edici olabiliyor. Özellikle de otistik öğrencilerimiz sesten hoşlanmıyor mesela. Onların bu durumları, bu tarz noktalarda doğru kararlar vermelerimi engelleyici olabilir. Bu noktada güvenlik ihtiyaçlarına biz destek olmaya çalışıyoruz. Bir ses duydu, kendini panik bir ortamda hissetti, bak hayır bu sadece bunun sesi, işte şu ses ya da şu an diyelim ki gerçekten güvenliğini sarsacak bir ortamın içerisinde yine bizim ona söylemeniz lazım, kendi kendine bazen keşfedemeyebiliyor güvende olduğunu ya da olmadığını.” (K1)

“Aslında genelde koruyorlar mesela bu az önce bahsettiğim down sendromlular, mikrosefali dediğim öğrencilerimiz, ondan sonra zihinsel engeli düşük, normale yakın öğrencilerimizin hepsi kendilerini koruyabiliyorlar. Nedir işte; arkadaşının yaptığı bir şakadan kendini korumak, merdivenden inerken düşmeye yakın kendini tutabilmesi ya da bir arkadaşını tutabilmesi aynı zamanda... Bunları yapabiliyorlar ama dediğim gibi az önce yemek olayında örneklediğimiz gibi, kas gelişimi zayıf ya da zihinsel engeli biraz daha fazla olan öğrencilerimiz de illaki eksik kalabiliyorlar koruma, güvenlik konusunda. Onda da öğretmen arkadaşlarımız, eşlik eden velilerimiz, başka bir öğretmenimiz yardım edebiliyorlar onlara. Zaten servislerle gidip geldiğinde de servis ablaları var onlar eşlik ediyorlar indirmede bindirmede.” (K3)

Okulda gündelik hayata ilişkin ihtiyaçlar ve karşılayabilmesi kategorisinde katılımcılar (n:4) sevgi ile ilgili görüş bildirmişlerdir. Katılımcılar öğrencilerin sevgiyi ve ilgiyi hissedebildiklerini okulda da sevgi ve ilgiye ihtiyaç duyduklarından böylece öğretmen-öğrenci ilişkisinde güven bağı elde edebildiklerinden bahsetmişlerdir. Konuyla ilgili K10 ve K3 kodlu katılımcı şunlardan bahsetmiştir;

“İlgi duyduklarını hissederler, ilgilendiğinde hoşlarına gider. Ondan sonra severler. Sevdiği öğretmene ya da arkadaşına ki öğretmenler yine o anlamda bir öğretmen öğrencisini çok sevebilir sizle iletişim kurma hevesi içerisinde. Yani o da bir ihtiyaç. Biz normal birey diyelim kendilerimize göre id ego, süper ego olayı var ya bazen ifade edemeyiz arkadaşımızı çok severiz ama kontrollü davranırız yani ölçülerin dışına çıkamayız ya da çok aşırı sevgi gösteremeyiz. Daha kontrollüüz bu öğrencilerimiz öyle değil daha sakinler o konuda, tam zıttı da olabilir bu arada. Ama

bizim öğrenciler biraz daha şey olur sevgisini göstermek ister böyle taşar yani öyle öğrencilerimiz var. Hani zıttı da olabilir engel durumuna göre.” (K10)

“Kesinlikle sevgi diyorum ben ilk ihtiyaç olan şey sevgi, çünkü burada bazen müzik branşınızdan dolayı çocuklara karşı ilginin bana fazla olduğunu gözlemlense de öyle düşünmüyorum ben. Ben seviyorum onları yani ve bunun doğru olduğunu ve dönütlerinin de çok olumlu geldiğini gördüm ben sevgiyle. Çünkü korktuğunuz değil, sevdiğiniz insanın sözünü dinlersiniz. O zaman daha çok başarılı oluyorsunuz” (K3)

Okulda gündelik hayata ilişkin ihtiyaçlar ve karşılayabilmesi kategorisinde katılımcılar oyun/sosyalleşme ile ilgili yoğun olarak (n:9) görüş bildirmişlerdir. Katılımcılar okul saatleri içerisinde öğrencilerin oyun oynamak, sosyalleşmek ve enerjilerini boşaltma ihtiyacı hissetmelerinden bahsetmişlerdir. Konuyla ilgili K11 ve K7 kodlu katılımcı şunlardan bahsetmiştir;

“Hareket, oyun, beslenme, farklı aktiviteler istiyorlar çok çabuk sıkılıyorlar akademik çalışmalardan matematikten, okumadan çok çabuk sıkılıyorlar ve yani mesela müzik dersine gidip oyun oynamayı, müzik eşliğinde oynamayı seviyorlar.” (K7)

“Oyun ve koşma ihtiyaçları var. Fiziksel olarak enerjilerini boşaltma ihtiyaçları var, bunu yapamazlarsa akşama kadar sınıfta çok çılgın şeyler oluyorlar, çocuklar birbirlerine giriyorlar, kavga ediyorlar. Mutlaka koşturuyorum çocukları gün içinde bir oyun oynamaları gerekiyor.” (K11)

Okulda gündelik hayata ilişkin ihtiyaçlar ve karşılayabilmesi kategorisinde katılımcılar günlük yaşam aktiviteleri ile ilgili yoğun olarak (n:14) görüş bildirmişlerdir. Katılımcılar öğrencilerin okul saatlerinde gündelik yaşamda yaptıkları aktiviteleri farklı düzeyde yapabilmeleri kabiliyetleri olduğundan bahsetmişlerdir. Konuyla ilgili K1 ve K6 kodlu katılımcı şunlardan bahsetmiştir;

“Günlük yaşama dair kendini ifade etme ihtiyacı ya da bir alışveriş yapma ihtiyacı. Bunu tecrübe edebilecekleri eğitim programları sunmaya çalışıyoruz. Market alışverişi yapabilecekleri öğretmenler eşliğinde, zaman zaman okul dışı eğitimlere de burada yer veriyoruz. Kendini ifade etmeye ihtiyaç duyduğu zamanlar oluyor, rehberlik servisi zaten bunun için burada. Sevgi ve ilgi ihtiyaçları büyük oranda aileleri tarafından gerçekleştiriliyor. Ancak burada onlara karşı anlayışlı, asla zorlayıcı olmayan, öğrencilerin kendi öfke nöbetleri geçirebiliyorlar zaman zaman,

BEŞİNCİ BÖLÜM

TARTIŞMA

Bu araştırma, özel gereksinimli çocukların afet yönetimi süreçlerinde doğabilecek ihtiyaçlarını ve bu ihtiyaçların yaşam riskleri üzerinde olan önemini vurgulamaktadır. Ayrıca, gerçekleştirilen çalışmaların sonuçları özel gereksinimli çocukları afetler açısından ele alan çok az sayıda araştırma olduğunu (Takada, vd., 1995; Gnauck, vd., 2007; Kato, vd., 2014; Ronoh, vd., 2015; Nagata ve Kimura, 2020; Riviwanto, vd., 2021; Sheehy, vd., 2022) ortaya koymaktadır ve bu durum bu çalışmanın gerçekleştirilen araştırma grubunda sağlanabilecek ihtiyaç analizi ve müdahale çalışmaları açısından olan önemini ortaya koymaktadır.

Twigg ve diğerleri (2018) tarafından yapılan çalışmada, engellilerin homojen bir grup olmadığını, bir dizi bireysel, sosyal, ekonomik ve kültürel etken ile karşılaşarak farklı kırılabilirliklere ve eşitsizliklere sahip oldukları belirtilmiştir. (Twigg, vd., 2018). Bu araştırma ise, bu çalışmanın sınırlılığı içerisinde de yer aldığı üzere sadece orta ağır düzeyli zihinsel engelli (otizm, down sendromlu, mikrosefali) öğrencileri ele alırken, zihinsel engelli olup hafif düzeyli fiziksel engelli öğrencilerden de bahsetmektedir. Engellilerin afetlerde ve diğer zamanlarda yaşadıkları toplumsal ve kurumsal ayrımcılığın, marjinalleşmenin ortadan kaldırılması için engellilik kavramı her açıdan (görme, işitme, ortopedik, vd.) ele alınmalı ve kapsayıcı (çocuk, yetişkin, vd.) nitelikte olmalıdır.

Isrona ve diğerleri (2021) tarafından yapılan çalışmada, afetlerde dirençliliğin hayati önem taşıdığından bahsedilmiş, engelli öğrencilerin öğrenme süreçlerinde özel teknikler kullanılması gerektiği ve literatürün bu konuda yetersiz olduğu vurgulanmıştır (Isrona vd., 2021). Gerçekleştirdikleri vaka çalışmasında, Endonezya'nın depremlere ve tsunamilere eğilimli Padang kentinde zihinsel engelli çocuklar için afete hazırlık eğitimi tasarlamış ve uygulamışlardır. Eğitim, öğrencilerin afetleri anlamalarını kolaylaştırmak için hikaye anlatımı, posterler, videolar, bulmacalar ve afet simülasyonları gibi çeşitli öğrenme yöntemlerini birleştiren 'Canavar VIP'ler' adlı karma bir öğrenme yaklaşımı içermektedir. Çalışma, çocukların dirençliliğine pozitif yönde etki eden önemli sonuçlar sunmuştur (Isrona, vd., 2021). Bu çalışmada da benzer şekilde öğretmenlerin 'Afete Hazır Olma Durumu' teması altında 'bilgilendirmek-eglenceli aktivite yaptırmak' ve 'eğitim' kodları başta olmak üzere bilgilendirilme ihtiyacı ve afet eğitiminin önemini ortaya koymaktadır.

Ayrıca, bu çalışma öğrencilerin afeti anlamlandırılabilmesi için duyulara hitap eden materyallerin kullanılması gerektiğini de vurgulamaktadır.

Narayan (2022) yaptığı çalışmada özel gereksinimli çocukları, farklı koşullar ve toplumsal tutumlarla karşılaşan ve çeşitli yetersizliklere, yeteneklere ve kapasitelere sahip bireyler olarak tanımlamış, bu sebeple farklı derecelerde kırılmalıkların meydana getirdiği gereksinimleri karşılamak için çeşitli önlemler almak gerektiğinden bahsetmiştir (Narayan, 2022). Salvatore ve Wolbring (2022) tarafından yapılan çalışmada ise, engelli bireylerin çevre eğitiminde öğrenci olabileceklerini ve bunun yanı sıra diğer birçok rolde çevre eğitimlerine katkıda bulunabileceklerini ortaya koymuştur (Salvatore ve Wolbring, 2022). Lappa ve diğerleri (2017) tarafından yapılan çalışmada özel eğitim öğretmenlerine, engelli öğrencileri için çevre eğitimi konusundaki görüşleri sorulmuştur. Çalışma sonucunda, engelli yelpazesindeki tüm öğrencilere enerji verimliliği öğretiminin uygulanabilirliği ve enerji verimliliği faaliyetlerine başarılı katılım için bireyselleştirilmiş eğitime ihtiyaç duyulduğu belirtilmiştir (Lappa, vd., 2017). Takada ve diğerleri (1995) tarafından yapılan çalışmada, engelli çocukların afetler hakkında doğru bilgi geliştirebileceği ve eğitimlere olumlu yanıt verebileceği ortaya konulmuştur (Takada, vd., 1995). Bu araştırmada ise, orta ağır düzeyli zihinsel engelli öğrencilerin öğrenme süreçlerinde afet olgusunun ‘somutlaştırılması ve sürekli pratik yapılması’ gerektiği bulgular arasında yer almaktadır. Bu noktada otizmli öğrencilerin diğer öğrencilere kıyasla öğrenme süreçlerinin daha uzun vadede gerçekleştiği katılımcılar tarafından ifade edilmiştir. Gerçekleştirilecek uygulamalarda, planlarda, politika ve müdahale çalışmalarında bu grupların eğitim içeriklerinin ve pratik uygulamalarının bu açıdan ele alınması ve değerlendirilmesi oldukça önemlidir.

Kobayashi ve diğerleri (2016) tarafından yapılan çalışmada, Büyük Doğu Japonya Depremi’nin neden olduğu tsunami ile bölgenin büyük zarar gördüğünü ve afet sonrası tedavi sürecinde birçok epilepsili ve bedensel engelli afetzedenin ilaç alamadığı belirtilmiştir. Epilepsili ve bedensel engelli 161 katılımcının yer aldığı çalışmada, deprem meydana geldiğinde %68,4’ünün maksimum yedi günlük stoklanmış ilacı bulunurken, depremden sonraki akut dönemde %28,6’sında neredeyse hiç ilaç olmadığı belirtilmiştir. İlaç almayı bırakmak zorunda kalan afetzedelerin epileptik nöbet durumlarında kötüleşmeler yaşadığı bilinmektedir (Kobayashi, vd., 2016). Bu araştırmada da benzer şekilde ‘Afetlerde Aciliyet Önceliği Olan İhtiyaçlar’ kategorisinde, orta ağır düzeyli zihinsel engelli

öğrencilerin düzenli ilaç tedavisi gören bir kesimin varlığından bahsedilmiş ve afet yönetimi süreçlerinde ‘tıbbi müdahale-ilaç’ ihtiyacının kritik önem taşıdığı vurgulanmıştır. Bu nedenle karar vericiler, belediyeler, sağlık temsilcileri, STK’lar ve afete müdahale eden gruplar açısından özel gereksinimli grupların özellikle çocukların tıbbi müdahale ve ilaç kullanımları için uygun ve zamanında müdahale öncelikleri planlanmalı ve düzenli olarak kontrol edilmelidir.

Engelman ve diğerleri (2022) tarafından yapılan çalışmada, Porto Rikolu toplum temelli kuruluşların, engelliler, akıl sağlığı bozuk bireyler ve yaşlılar gibi tıbbi ve işlevsel ihtiyaçları artan toplulukların, acil durum hazırlık ve müdahale planlarına dahil edilmesinin afet riskinin azaltılmasında kritik rol oynadığı ortaya konulmuştur. Bunu başarmak için yaşlı ve engelli bireylerin tamamının afet sürecine ilişkin ihtiyaçlarının belirlenerek Acil Durum Operasyon Planlarına dahil edilmesi gerektiği vurgulanmıştır (Engelman, vd., 2022). Ronoh (2017) tarafından yapılan çalışma, Yeni Zelanda'daki okullarda afet riskini azaltma planlarının yetersizliğini, engelli çocukların planlamada yeterince yer almadığını ve bu nedenle afet risk azaltma planlarının kapsayıcı olmadığını ortaya koymaktadır (Ronoh, 2017). Bu araştırma da benzer şekilde afete hazırlık süreçlerinde belirlenmesi öngörülen ihtiyaçların neler olabileceği yönünde sorulara cevap aramış ve katılımcıların ‘tıbbi yardım’ ve ‘planlama’ gibi başlıklar altında ihtiyaçlar olduğunu ve bu ihtiyaçların önemini vurgulamıştır.

Narayan (2022) tarafından yapılan çalışmada, afet öncesi, sırası ve sonrasında, özel gereksinimli çocukların sıklıkla karşılaştıkları çok sayıda engelin mevcut olduğunu (ör. fiziksel engeller, iletişim engelleri, tutum engelleri vb.) ve bu engellerin azaltılması gerektiğini vurgulamıştır (Narayan, 2022). Boon ve diğerleri (2012) tarafından yapılan çalışmada, afet riskinin azaltılmasının bir hazırlık kültürü gerektirdiği ve bununla ilgili okul güvenliği ve engelli öğrencilerle ilgili ampirik araştırmaların yapılması gerektiği ve bu araştırmaların eksik olduğu vurgulanmıştır (Boon, vd., 2012). Bu çalışmada ortaya çıkan ihtiyaçlar arasında, katılımcılar ‘güvenlik ihtiyacı’, ‘güvenli alan-tahliye’ ve ‘güvenli bina-fiziki düzenleme’ ihtiyaçlarını vurgulamıştır. Çalışmanın gerçekleştiği okul binasının afetlerde tahliyeye uygun fiziki şartlara sahip olmadığı ve bu durumun güvenlik ihtiyaçlarını karşılama konusunda daha fazla ciddiyet gerektirdiği katılımcılar tarafından belirtilmiştir. Bu nedenle özellikle fiziki şartlar başta olmak üzere her türlü engel kapsamında kolaylaştırıcı önlemlerin alınması gereği çok açıktır.

Jang ve Ha (2021) tarafından yapılan çalışmada, özel gereksinimli çocukların afet yönetimine etkin bir şekilde dahil edilebilmesi için yalnızca bir veya iki paydaşın değil, bütün paydaşların üzerine düşen rol ve sorumlulukları yerine getirerek bu durumun başarılı olacağı sonucuna ulaşılmıştır (Jang ve Ha, 2021). Mostofa (2022) tarafından yapılan çalışmada, engelliler için güvenlik ağı desteklerinin artırılması ve engellilerin kapsayıcılığı göz önünde bulundurularak erken uyarı mesajının geliştirilmesi gerektiğinden bahsedilmiş, böylece engellilerin afet sırasında acil destek alma hakkına sahip olacakları belirtilmiştir. Hizmet sağlama yetkisi için engelliliğin dahil edilmesi konusunda kapasite geliştirme ihtiyacı olduğunu, bu sebeple, hizmet sağlayıcıların engellilik ve afet konusunda daha bilinçli ve dikkatli olması gerektiğini vurgulamıştır (Mostofa, 2022). Riviwanto ve diğerleri (2021) tarafından yapılan çalışmada, yerel yönetimlerin eğitimleri, seminerleri ve afet simülasyonlarını artırarak engellilere özel muamele yapılması gerektiği belirtilmiştir (Riviwanto, vd., 2021). Bu çalışmada ise, 'AFAD ile işbirliği' ihtiyacından bahsedilmiş, afetlere dair eğitim ve planlamada ilgili bakanlıklar tarafından destek alındığı sürece daha erken amaca ulaşılacağı ortaya konulmuştur. Gerek afet simülasyonlarının, gerek ise eğitimlerin kurumlar arası işbirliği ile yürütülmesi gerektiği katılımcılar tarafından ifade edilmiştir. Bu nedenle kurumlararası iş birliği çalışmaları mutlaka yapılmalı ve afet planlamaları ile afet eğitimlerinde bu iş birlikleri güçlendirilmelidir.

Riviwanto ve diğerleri (2021) tarafından yapılan çalışmada, özel gereksinimli çocuğu olan ailelerin afete daha az hazırlıklı (%37,8) oldukları, afet uyarılarına hazırlıksız (%46,7) oldukları ve kaynak seferberliği konusunda hazırlıksız (%82,2) oldukları saptanmıştır. Araştırmacılar yerel yönetimlerin afet simülasyonları yoluyla özel gereksinimli çocukları olan ailelere özel muamele sağlaması gerektiğini, korkutucu olmayan, eğlenceli posterler ve kolayca anlaşılabilir TV reklamlarını kullanarak ailelerin afet bilgisine sahip olabileceğini ortaya koymuştur (Riviwanto, vd., 2021). Brocque, ve diğerleri (2017) tarafından yapılan çalışmada, çocukların travmatik bir olaya maruz kaldıktan sonra kötü psikolojik sonuçlara karşı savunmasız oldukları belirtilmiş, öğretmenlerin, travmatik olayların ardından çocuklara destek sağlamak ve devam eden psikososyal zorluklar yaşayabilecek çocukların belirlenmesinde etkin rol alacak konumda olduğu vurgulanmıştır (Brocque, vd., 2017). Bu çalışmada ise, ortaya koyulan ihtiyaçlar arasında, 'bilinçli yetişkin desteği' bulunmaktadır. Aynı zamanda, özel eğitim öğretmenleri bireysel olarak 'öz gelişime önem vermek' başlığı altında, afet alanındaki bilgi ve donanım eksikliklerini vurgulamışlardır. Bu nedenle eğitimcilerin afetler konusunda yeterince bilgilendirilmesi ve yönlendirilmesi özel

gereksinimli öğrencilerin ihtiyaçlarının karşılanabilmesi açısından oldukça önemli bir öncelik olacaktır.

Nagata ve Kimura (2020) tarafından zihinsel engelli çocuklar üzerinde yapılan çalışmada, özel eğitim okullarında afet yönetimi eğitiminin önemi vurgulanmıştır. Bu eğitimlerin, özel gereksinimli çocukları (ilkokuldan liseye kadar) afetler sırasında doğru ve bağımsız düşünmeye, yargılamaya ve harekete geçmeye hazırladığı, çocukların mevcut durumuna, özelliklerine, gelişim derecesine ve yerel toplumun koşullarına göre hazırlandığı ortaya koyulmuştur. Bu eğitimde yer alan, hafif engelli öğrencilerin, programın erken bir aşamasında bağımsız düşünmeye ve hareket etmeye başladıkları, acil müdahalelerinde başkalarını taklit etmeye meyilli oldukları gözlenmiştir. Ağır engelli öğrencilerin ise, öğretmenin talimatlarına göre sessizce harekete geçebildiği ve bir miktar destekle masanın altına girebildiği gözlenmiştir. Çok ağır engelli öğrencilerin ise, kendilerini koruyamamasalar da, deprem için erken uyarı sistemini duyduktan sonra sakin kalmayı başardıkları ve öğretmenlerle masaların altına girmeye çalıştıkları gözlenmiştir. Bu sonuçlar, farklı zihinsel engel düzeyleri için tasarlanan doğru bir afet yönetimi eğitim programının etkinliğini göstermektedir (Nagata ve Kimura, 2020). Bu çalışmada benzer şekilde afete hazırlık için gerekli ihtiyaçlar arasında ‘eğitim’ ve ‘afet eğitimi’ başlıkları altında eğitimin önemini vurgulamış ve bu grupların ihtiyaç analizine göre şekillenmesi gerektiğini saptamıştır.

Stough ve diğerleri (2020) tarafından yapılan çalışmada, afet, okul ve çocuk kavramlarının kesişme noktasında engellilik ele alınmış, engelli çocukların afet sonrası ruh sağlığının değerlendirilmesine çok az önem verildiği, eğitimcilerin afet sonrası engelli çocuklarda davranışsal ve duygusal sorunlar bildirdiği fakat bu popülasyonda ruh sağlığına odaklanan hiçbir çalışmaya rastlanılmadığı (Stough, vd., 2020). Takada ve diğerleri (1995) tarafından yapılan çalışmada, toplum ve aile temelli afete hazırlık çalışmalarının engelli çocuklar için çözüm yolu olduğu belirtilmiştir. Hanshin-Awaji deprem felaketinde engellilerin yaşadığı zorlukları netleştirmek için depremden 1,5 ay sonra engelli çocuğu olan 678 aile üzerinde yapılan çalışmada, bedensel engelli çocukları olan birçok ebeveyn daha iyi tıbbi bilgi veya materyal isterken, zihinsel engelli çocukları olan birçok ebeveyn çocukları için daha iyi bakım hizmetleri istediği sonucuna ulaşılmıştır. Bunun yanı sıra, depremin fiziksel ve psikolojik etkileri çoğu durumda geçici olsa da, bazı engelli çocuklarda panik, heyecan ve zihinsel aktivitenin baskılanması gibi psikolojik tepkilerin uzun vadede devam ettiği gözlemlenmiştir (Takada, vd., 1995). Aslan (2021) tarafından yapılan çalışmada ise,

engelli bireylerin afet süreçlerinde aile ve toplum desteğine ihtiyaç duydukları bulgular arasında yer almaktadır (Aslan, 2021). Bu araştırmada da benzer şekilde afetlerden sonra güven duygusunun oluşturulması ve travma sonrası davranışsal bozuklukların önüne geçmek için ‘psikolojik destek’, ‘yetişkin desteği’ ve ‘aile birleşimi’nin önemi bulgular arasında vurgulanmaktadır. Müdahale çalışmaları arasında aile ile birlikte sunulacak afet destek çalışmaları ve psikolojik destek çalışmaları özel gereksinimli çocuklar için oldukça önemli katkılar sunabilecektir.

Kato ve diğerleri (2014) tarafından yapılan çalışmada, Büyük Doğu Japonya Depremi’ni yaşayan özel eğitim okullarında görev yapan öğretmenlerin, fiziksel engelli ve zihinsel engelli öğrencilerin doğa kaynaklı afetlere daha iyi hazırlıklı olması için ihtiyaçlarının neler olabileceği araştırılmıştır. Öğretmenler, öğrencilerin, sekiz öz bakım becerisine ihtiyaç duyduklarını ifade etmiştir. Bunlar; (1) kendilerini korumak, (2) acil durum duygusuna sahip olmak, (3) acil durum malzemeleri hazırlamak, (4) yardım istemek, (5) sakin bir şekilde hareket etmek, (6) bağımsız hareket etmek, (7) başkalarının ve çevrenin durumunu kavramak ve (8) acil bir durumda önceden belirlenen iletişim araçlarını bilmek olarak sıralanmıştır. Ayrıca, bu çocukların böyle bir olayda bağımsız hareket etmelerine yardımcı olmak için beş eğitim yöntemine ihtiyaç olduğu vurgulanmıştır. Bunlar; gerçekçi simülasyon deneyimleri, tekrarlanan tatbikatlar, çeşitli deneyimler, acil durum yayınları ile ilgili talimatları dinleme deneyimi ve görsel materyallerin kullanımınıdır (Kato, vd., 2014). Bu çalışmada ise okulda gündelik hayata ilişkin ihtiyaçlar ve karşılayabilme yetisi kategorisinde, ‘günlük yaşam aktiviteleri’ , ‘tuvalet ihtiyacı’ , ‘beslenme ihtiyacı’ , ‘oyun/sosyalleşme ihtiyacı’ , ‘güvenlik ihtiyacı’ ve ‘sevgi ihtiyacı’ belirtilmiştir. . Bu yetilerin geliştirilmesi özel gereksinimli öğrencilerin afetlere hazır olması ve baş edebilme kapasitelerinin artırılması için oldukça önemlidir. Bu nedenle belirlenen eksikliklerin bir an önce tamamlanması gereği çok açıktır.

Tanaka (2013) tarafından yapılan çalışmada, Büyük Doğu Japonya Depremi’nde engelli çocuklar için çocuk bezi kıtlığı, kaynaklara erişememe, koordinasyon eksikliği ve tahliye sorunlarının yaşandığı bulgular arasında yer almaktadır (Tanaka, 2013). Kurt ve diğerleri (2021) tarafından yapılan çalışmada, özel gereksinimli bireylerin deprem durumuna ilişkin ihtiyaçları, deprem anı ve deprem sonrası olmak üzere iki açıdan ele alınmıştır. Deprem anına ilişkin gereksinimler; nasıl davranılacağına bilinmesi, yardımcı olacak kişi, hızlı ve güvenli tahliye olarak belirtilmiştir. Deprem sonrasına ilişkin gereksinimler ise

barınma, beslenme, temizlik, güvenlik ve tıbbi gereksinimlerin karşılanabileceği barınaklar, psikolojik duruma müdahale edecek uzmanlar ve bilgilendirme, tahliye, ulaşım alanlarında çözüm üretecek kişiler olarak belirlenirken, işitme engeli olan bireylerin iletişim, otizm spektrum bozukluğu olan çocukların ve zihinsel engeli olan bireylerin sakinleştirilmek ve davranışsal problemlerle başa çıkmak, fiziksel ve görme engeli olan bireylerin barınaklara ulaşım, çoklu engeli olan bireylerin temel gereksinimlere, ihtiyaç duyduğu sonuçlarına ulaşılmıştır (Kurt, vd., 2021) . Bu çalışmada afetlerde aciliyet önceliği bulunan ihtiyaçlar arasında psikolojik destek, tıbbi müdahale-ilaç, tahliye ve temel ihtiyaçlar belirlenmiştir. Aciliyet önceliği olarak belirlenen bu ihtiyaçların eksiksiz olması konusunda kurumsal ve bireysel hazırlıkların hızlandırılması çok önemlidir.

5.1. Güçlü Yönler Ve Sınırlamalar

Araştırma sonuçları ele alındığında özel gereksinimli çocukların ulusal afet araştırmaları gündeminde yeterince yer almadığı saptanmıştır. Bu çalışma, ulusal literatüre özel gereksinimli öğrencilerin afetlere dair ihtiyaçlarını somut olarak ortaya koyan ve bu ihtiyaçları belirlemek için özel eğitim öğretmenlerinin görüşlerine yer veren özgün bir çalışmadır. Bu nedenle bu çalışma afet yönetimi süreçlerinde doğacak ihtiyaçları özel gereksinimli öğrenciler açısından incelemektedir. Fakat bu araştırma çeşitli sınırlamaları da barındırır. Araştırma, deprem ve sel afeti çerçevesinde ele alınmıştır. Araştırma Mersin İli'nde orta ağır düzeyli zihinsel engelli öğrencilerin bulunduğu bir eğitim kurumunda gerçekleştirilmiştir ve tüm özel gereksinimli öğrencilere genellenemez. Ancak, ileride yapılacak çalışmalara yol gösterici niteliktedir.

ALTINCI BÖLÜM

SONUÇ VE ÖNERİLER

Araştırmanın bu bölümünde yapılan çalışmanın sonuçları sunulmuştur. Ayrıca özel gereksinimli öğrencilerin afet eğitimlerine ve afet yönetimi planlarına dâhil edilmesine yönelik öneriler yer almaktadır.

6.1. Sonuçlar

Mersin İl'inde belirlenen ve izinleri alınan bir özel eğitim uygulama okulda görev yapan 15 öğretmen ile yapılan çalışmada şu sonuçlara ulaşılmıştır:

- ✓ Özel gereksinimli öğrenciler tahliye uygun olmayan ve fiziki düzenlemeye ihtiyaç duyan bir okul binasında eğitim almaktadır.
- ✓ Okul bünyesinde gerçekleştirilen deprem tatbikatları özel eğitim öğretmenlerinde afet farkındalığı oluşturmuştur.
- ✓ Farklı derecelerde engel seviyelerine sahip olan özel gereksinimli öğrencilerin sel durumuna ilişkin ihtiyaçları kapsamında hijyen ve temizlik ihtiyacının gerekliliği kaçınılmazdır.
- ✓ Özel gereksinimli öğrenciler, sel sonrasında bilgilendirilmeye ve yetişkin desteğine ihtiyaç duyarlar.
- ✓ Özel gereksinimli öğrencilerin, deprem sırasında ilişkin, yönlendirilme/komut, birinci dereceden tanıdık ve güvenli alana tahliye edilme ihtiyaçları vardır.
- ✓ Özel gereksinimli öğrenciler, deprem sonrasında aile birleşimine ve psikolojik desteğe ihtiyaç duyarlar.
- ✓ Özel gereksinimli öğrencilerin afetlerde aciliyet önceliği olan ihtiyaçları, tıbbi müdahale-ilaç, psikolojik destek, tahliye ve temel ihtiyaçlardır.
- ✓ Özel gereksinimli öğrencilerin okulda gündelik hayata ilişkin ihtiyaçlar ve karşılayabilme yetilerinde öncelik sağlanması gerekli başlıklar günlük yaşam aktiviteleri, tuvalet ihtiyacı, beslenme ihtiyacı, oyun/sosyalleşme ihtiyacı, güvenlik ihtiyacı ve sevgi ihtiyacıdır.

- ✓ Afete hazır olma kapsamında afet eğitimleri ve içerikleri oldukça önemli bir bileşendir. Bu eğitimlerde kullanılacak materyallerin de özel gereksinimli öğrencilere hitap etmesi gerekmektedir. Ayrıca, engellilik düzeyine göre bu eğitimlerin şekillenmesi gereklidir.
- ✓ Özel gereksinimli öğrencilerin afete hazırlık süreçlerinde ihtiyaçlarının belirlenmesi konusunda tıbbi yardım ve afetlere yönelik planlamalar öncelik taşımaktadır. Afet planlamalarında bu grupların ihtiyaçları ve kapasiteleri yeterince yer almamaktadır.
- ✓ Özel gereksinimli öğrencilerin afetlere hazırlığı kapsamında AFAD ile iş birliği başta olmak üzere kurumlar arası iş birliklerine ihtiyaç duyulmaktadır.
- ✓ Özel eğitim öğretmenlerinin afetler konusunda yeterince bilgili olmadıkları ve bireysel olarak bu konuda eğitilmesi gereklidir.
- ✓ Özel gereksinimli öğrencilerin afetlere hazırlıkları kapsamında bilinçli yetişkin desteği ve eğitim ihtiyaçları bulunmaktadır.
- ✓ Özel gereksinimli öğrencilerin, okulda afete hazırlık çalışmaları kapsamında tatbikatlara katılmaları ve özel eğitim öğretmenlerinin tahliye planına ve toplanma alanına hakim olmaları farkındalık oluşturmuştur.
- ✓ Özel gereksinimli öğrencilere yönelik kolaylaştırıcı önlemler başlığında güvenlik önlemleri, asansör-engelli rampası ve yardımcı personel desteği ihtiyaçları arasında yer almaktadır.
- ✓ Eğitim esnasında özel gereksinimli öğrencilerin kapasitelerine ve özelliklerine göre hazırlanmış bireyselleştirilmiş eğitim planı(BEP) uygulanır ve eğitimler atölye dersleri ile desteklenir.

6.2. Öneriler

- ✓ Özel gereksinimli öğrencilerin, afet alanında dirençli hale gelmesi için eğitim aşamasında AFAD başta olmak üzere çeşitli kurumlar ile iş birliği yapılmalı, simülasyonlar gerçekleştirilerek özel gereksinimli öğrencilerin afet olgusunu somutlaştırarak anlaması sağlanmalıdır.

- ✓ Özel gereksinimli çocuklara yönelik afet eğitimlerine öncelik verilmelidir ve afet planlamalarına dahil edilmesi sağlanmalıdır.
- ✓ Özel gereksinimli öğrenciler tahliyeye uygun binalarda eğitim almalı ya da en güvenli alanın okul içi olduğu binalar inşa edilmelidir.
- ✓ Afet ve olağanüstü durumlarda özel gereksinimli öğrencilerin ihtiyaçlarının yer aldığı bireysel bilgi formları oluşturulmalı ve aile ve okul başta olmak üzere öğrenciden sorumlu kurumlarla paylaşılmalıdır.
- ✓ Özel eğitim okullarında olağanüstü durumlara karşı ilaç stoğu bulunmalı ve her okulda bir sağlık personeli görev yapmalıdır. Ayrıca afet planlamaları kapsamında da ilgili kuruluşlarca bu ihtiyaçlar listesi belirlenmeli ve tedariki sağlanmalıdır.
- ✓ Özel gereksinimli çocuklar homojen bir grup olmadığı için afetlerde ve diğer zamanlarda yaşadıkları toplumsal ve kurumsal ayrımcılığın ortadan kaldırılması adına engellilik kavramı her açıdan ele alınmalı ve kapsayıcı (görme, işitme, ortopedik, mental, vd.) nitelikte olmalıdır. Her bir grubun ihtiyaçları ve kapasiteleri farklıdır. Bu nedenle sağlanacak eğitim içerikleri başta olmak üzere tüm müdahale çalışmalarında gruplar özelinde değerlendirmeler yapılmalı ve sunulmalıdır.
- ✓ Özel gereksinimli öğrencilerin afetleri algılayabilmesi için duyulara hitap eden materyallerin (görsel, işitsel, vb.) kullanıldığı eğlenceli ve akılda kalıcı afet eğitim programları geliştirilmelidir.
- ✓ Özel gereksinimli öğrenciler için hazırlanan bireyselleştirilmiş eğitim planlarına afet eğitimi de amaç olarak eklenmelidir.
- ✓ Özel gereksinimli çocukların afet risk azaltma planlarına dahil edilmesi için afete hazırlık ağları güçlendirilmeli ve paydaşlar ile işbirliği yapılmalıdır.
- ✓ Özel gereksinimli öğrencilerin eğitimlerinin gerçekleştirildiği fiziki binaların öğrencilerin ihtiyaçlarına ve koşullarına uygun olması sağlanmalı ve bu konuda teşvikler ve denetimler artırılmalıdır.
- ✓ Özel eğitim okullarında acil durum tatbikatları düzenli aralıklarla yapılmalıdır.
- ✓ Özel gereksinimli öğrencilerden sorumlu öğretmen grupları afet eğitimi konusunda daha donanımlı hale getirilmeli, uygulanabilir ve akılda kalıcı eğitim programlarına dahil edilmelidir.

- ✓ Özel gereksinimli öğrencilerin aileleri ile beraber katılabildiği tatbikatlar düzenlenmelidir.
- ✓ Özel gereksinimli öğrencilerin tümünü ele alabilmek için özel eğitim veren bütün uygulama ve daha geniş kapsamlı okullarda afet çalışmaları yapılmalıdır.
- ✓ Millî Eğitim Bakanlığı başta olmak üzere çeşitli kurumların özel gereksinimli STK gruplarıyla birlikte ihtiyaç analizi ve kapasite geliştirme çalışmalarının gerçekleştirilmesi gereklidir. Bu gruplarla gerçekleştirilecek derinlemesine görüşmelerinde önemi büyüktür. Öğretmenler dışında ailelerinde görüşlerinin değerlendirilmesi sonraki çalışmalar için yol gösterici nitelikte olacaktır.

KAYNAKÇA

- 5378 Sayılı Kanun. (2005, Temmuz 1). T.C. *Resmi Gazete* Madde 3/a. Kasım 22, 2022 tarihinde <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2005/07/20050707-2.htm> adresinden alındı
- 5378 Sayılı Kanun. (2014, Şubat 6). *Resmî Gazete* Kasım 22, 2022 tarihinde LEXPERA: <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.5378-20130425.pdf> adresinden alındı
- 6462 Sayılı Kanun. (2013, Nisan 25). *Resmî Gazete*. Kasım 22, 2022 tarihinde <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2013/05/20130503-1.htm> adresinden alındı
- AFAD. (2013). *Türkiye Afet Müdahale Planı(TAMP)*. Ankara: Başbakanlık Afet ve Acil Durum Yönetim Merkezi.
- AFAD. (2022). *Açıklamalı Afet Yönetimi Terimleri Sözlüğü*. Türkiye. Kasım 21, 2022 tarihinde <https://www.afad.gov.tr/aciklamali-afet-yonetimi-terimleri-sozlugu#> adresinden alındı
- Akdur, R. (2001). Afetlere Hazırlık Ve Afet Yönetimi. A. S. Esin, T. Oğuzhan, K. C. Kaya, T. Ergüder, A. T. Özkan, İ. Yüksel (ed.). içinde, *Afetlerde Sağlık Hizmetleri Yönetimi* (s. 2). Ankara: Sağlık ve Sosyal Yardım Vakfı.
- Altay, A. (2017). Karmaşıklık Kuramı, Afetler ve Kamu Politikaları. Ö. Önder, M. Yaman (ed.) içinde, *Afet Yönetimi* (s. 51). Bursa: Ekin Yayınevi.
- Arastaman, G., Fidan, İ. Ö., & Fidan, T. (2018). Nitel Araştırmada Geçerlik ve Güvenirlilik: Kuramsal Bir İnceleme. *YYÜ Eğitim Fakültesi Dergisi*, 15(1), 37-75. doi:10.23891/efdyyu.2018.61
- Aslan, R. (2021). Engelli Bireylerin Afet Deneyimleri: Fenomonolojik Bir Araştırma. Gümüşhane: *YÖK Tez Merkezi*.
- Başaran, Y. K. (2017). Sosyal Bilimlerde Örnekleme Kuramı. *The Journal of Academic Social Science*, 5(47), 480-495. doi:10.16992/ASOS.12368
- Başkan, A. (2019). Bilginin Toplumsallaşmasında Dışlanmış Kesimlere Yönelik Hizmetler. Ankara: *YÖK Tez Merkezi*.

- Bayar, R. (2016). Engelli Bireylerin Afet Farkındalık Düzeylerinin Belirlenmesi Araştırma Raporu. Eskişehir: *Anadolu Üniversitesi A.Ö.F Öğrenme Teknolojileri Araştırma Geliştirme Birimi*.
- BM Engellilerin Haklarına İlişkin Sözleşme. (2009, Temmuz 14). Ankara, Türkiye: *Resmî Gazete*. Ekim 2, 2022 tarihinde İnsan Hakları Derneği: <https://insanhaklarimerkezi.bilgi.edu.tr/media/uploads/2015/08/03/EngellilerinHaklarinaIliskinSozlesme.pdf> adresinden alındı
- Boon, H. J., Pagliano, P., Brown, L., & Tsey, K. (2012). An Assessment of Policies Guiding School Emergency Disaster Management for Students With Disabilities in Australia. *Journal of Policy and Practice in Intellectual Disabilities*, 9(1), 17-26. doi:10.1111/j.1741-1130.2012.00331.x
- Brocque, R. L., Young, A. D., Kenardy, J., Montague, G., Pocock, S., March, S., . . . Rabaa, C. (2017). Schools and Natural Disaster Recovery The Unique and Vital Role That Teachers and Education Professionals Play in Ensuring the Mental Health of Students Following Natural Disasters. *Journal of Psychologists and Counsellors in Schools*, 27(1), 1–23. doi:10.1017/jgc.2016.17
- Cavkaytar, A., Melekoğlu, M., & Yıldız, G. (2014). Geçmişten Günümüze Özel Gereksinimli Olma ve Zihin Yetersizliği: Dünya’da ve Türkiye’de Kavramların Evrimi. *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi Eğitim Özel Sayısı*, 111-122.
- Çelik, A. (2020). İlkokul Öğretmenlerinin Afete Hazırlık Düzeyleri İle Afet Eğitiminin Eğitim Programlarındaki Yeri Yönelik Görüşleri. Aydın: *YÖK Tez Merkezi*. <http://adudspace.adu.edu.tr:8080/jspui/bitstream/11607/4303/1/638909.pdf> adresinden alındı
- Çelik, İ. H., Usta, G., Yılmaz, G., & Yakupoğlu, M. (2020). Türkiye’de Yaşanan Teknolojik Afetler (2000-2020) Üzerine Bir Değerlendirme. *AÇÜ Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi*, 6(2), 49-57. doi:10.22466/acusbd.776580
- Disability Information Resources. (2011). Mortality rate of persons with disabilities in the Great East Japan Earthquake. Kasım 15, 2022 tarihinde <https://www.dinf.ne.jp/doc/japanese/law/promotion/m37/ref4-1.html> adresinden alındı

- EM-DAT. (2022). Guidelines. EM-DAT – Data Entry – Field Description/Definition. Brussels, Belgium. Ekim 8, 2022 tarihinde <https://www.emdat.be/guidelines> adresinden alındı
- Engelman, A., Guzzardo, M. T., Muñiz, M. A., Arenas, L., & Gomez, A. (2022). Assessing the Emergency Response Role of Community-Based Organizations (CBOs) Serving People with Disabilities and Older Adults in Puerto Rico Post-Hurricane María and during the COVID-19 Pandemic. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 19(4), 2156-2178. doi:10.3390/ijerph19042156
- EYHGM. (2022). Engelli ve Yaşlı İstatistik Bülteni Ağustos. Ekim 4, 2022 tarihinde https://www.aile.gov.tr/media/117257/eyhgm_istatistik_bulteni_agustos2022.pdf adresinden alındı
- Gnauck, K. A., Nufer, K. E., LaValley, J. M., Crandall, C. S., Craig, F. W., & Wilson-Ramirez, G. B. (2007). Do pediatric and adult disaster victims differ? A descriptive analysis of clinical encounters from four natural disaster DMAT deployments. *Prehospital and Disaster Medicine*, 22(1), 67-73. doi:10.1017/s1049023x00004362
- Gönen, Ö. F. (2022). Ulusal Medikal Kurtarma Ekibinin (Umke) Afet Ve Acil Durumlarda Özel Gereksinimli Bireylere Müdahale Sürecinin Belirlenmesi. Eskişehir: *YÖK Tez Merkezi*.
- Güloğlu, F. K. (2021). Tarihi süreçte Dünyada ve Türkiye’de Engelliliğin Değişimi ve Gelişimi. T. Güloğlu, & E. S. Kala (ed.) içinde, *Değişen Dünyada Sosyal Politika* (s. 187-212). Bursa: Ekin Yayınevi.
- İnce, C. (2020). Afetlerde Sosyal Savunmasız Bir Grup Olarak Yaşlılar: Covid-19 Örneği. *Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi (ASEAD)*, 7(9), 184-198.
- IncheonStratejisi. (2012). Asya-Pasifik Bölgesinde Engelli Bireyler için Hakların Gerçeğe Dönüştürülmesine Yönelik Incheon Stratejisi . Bangkok: Birleşmiş Milletler Yayınları.
- Isrona, L., Yulistini, Mardhotillah, F., Husna, N., Fauzan, M., Mujahidah, I., . . . Indah, R. (2021). Monster VIPs-disaster preparedness training for children with intellectual

- disabilities. *International Conference on Disaster Mitigation and Management (ICDM 2021)*, 331. doi:10.1051/e3sconf/202133104008
- Ivey, S. L., Tseng, W., Dahrouge, D., Engelman, A., Neuhauser, L., Huang, D., & Gurung, S. (2014). *Public Health Reports*, 129(2), 148-155. doi:10.1177/003335491412900208
- Jang, J.-H., & Ha, K.-M. (2021). Inclusion of children with disabilities in disaster management. *Multidisciplinary Digital Publishing Institute(MDPI)*, 8(7). doi:10.3390/children8070581
- Kadıoğlu, M. (2008). Modern, Bütünleşik Afet Yönetimi Temel İlkeleri. M. Kadıoğlu, E. Özdamar (ed.) içinde, *Afet Zararlarını Azaltmanın Temel İlkeleri* (s. 1-34). Ankara: JICA Türkiye Ofisi.
- Kargın, T. (2004). Kaynaştırma: Tanımı, Gelişimi ve İlkeleri. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi*, 5(2), 1-13.
- Kato, R., Nishida, S., Komuro, K., & Numaguchi, C. (2014). Teacher-perceived emergency disaster needs of physically and mentally challenged school children in Japan. *Health Emergency and Disaster Nursing*, 1(1), 34-44. doi:10.24298/hedn.2014-1.34
- KHK. (1997, Mayıs 30). Özel Eğitim Hakkında Kanun Hükmünde Kararname. Ankara, Türkiye. Ekim 1, 2022 tarihinde <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/4.5.573.pdf> adresinden alındı
- Kırcaali-İftar, G. (1998). Özel Gereksinimli Bireyler ve Özel Eğitim. S. Eripek (ed.) içinde, *Özel Eğitim*. Eskişehir: T.C. Anadolu Üniversitesi Yayınları No: 1018.
- Kırıkkaya, E. B., & Gerdan, S. (2018). Engelli ve Engelli Adayı Bireylerin Bir Afet Anında Nasıl Davranacaklarına İlişkin Görüşleri. *Dirençlilik Dergisi*, 123-129.
- Kobayashi, S., Endo, W., Inui, T., Wakusawa, K., Tanaka, S., Onuma, A., & Haginoya, K. (2016). The lack of antiepileptic drugs and worsening of seizures among physically handicapped patients with epilepsy during the Great East Japan Earthquake. *Elsevier*, 38(7), 623-627. doi:10.1016/j.braindev.2016.01.005
- Kurt, O., Tün, M., Kurnaz, E., & Çavuşoğlu, T. (2021). *Özel gereksinimli bireyler depreme hazır mı?* Sakarya: Alpaslan Otizm Vakfı Yayınları.

- Lansdown, G., Groce, N., Deluca, M., Cole, E., & Berman-Bieler, R. (2013). Children and Young People with Disabilities Fact Sheet. *UNICEF*.
- Lappa, C., Kyparissos, N., & Paraskevopoulos, S. (2017). Environmental Education at the Special School: Opinions of Special Education Teachers. *Natural Sciences Education*, 46(1), 1-10. doi:10.4195/nse2017.02.0004
- Maurice, J. (2013). Mitigating Disasters - A Promising Start. *The Lancet*, 381(9878), 1611-1613. doi:https://doi.org/10.1016/S0140-6736(13)61008-9
- MEB. (2022, Mart 1). *Özel Eğitim Alanı*. Eylül 29, 2022 tarihinde Özel Eğitim ve Rehberlik Hizmetleri Genel Müdürlüğü: <https://orgm.meb.gov.tr/www/ozel-egitim-alani/icerik/1951> adresinden alındı
- MEB. (2022). Özel Eğitim Uygulama Merkezi. Mersin, Türkiye. Ekim 15, 2022 tarihinde https://akdenizozelegitim1.meb.k12.tr/33/11/757463/okulumuz_hakkinda.html adresinden alındı
- Mostofa, N. (2022). Disability and Disaster- Persons with Disability in a Flood Prone Area of Bangladesh. *SSRN*. doi:10.2139/ssrn.4025458
- Mubarak, A. F., Amiruddin, R., & Gaus, S. (2019). The Effectiveness of Disaster Prevention and Mitigation Training for the Students in Disaster Prone Areas. *In IOP Conference Series: Earth and Environmental Science*, 235, 1-6. doi:10.1088/1755-1315/235/1/012055
- Nagata, T., & Kimura, R. (2020). Earthquake And Disaster Management Education For Children With Intellectual Disabilities. *17th World Conference on Earthquake Engineering, 17WCEE*.
- Narayan, S. (2022). Disabled Children in Disaster Management. *Special Centre for Disaster Research*. doi:10.20944/preprints202201.0176.v2
- Nelson, S. A. (2004). *Types of Hazards*. New Orleans, ABD. Ekim 7, 2022 tarihinde http://www2.tulane.edu/~sanelson/Natural_Disasters/hazardousgeolproc.pdf adresinden alındı
- Nelson, S. A. (2018, Ocak 9). *Natural Hazards and Natural Disasters*. New Orleans, ABD. Ekim 7, 2022 tarihinde

https://www2.tulane.edu/~sanelson/Natural_Disasters/introduction.pdf adresinden alındı

- Okay, N., & İnal, E. (2019). Kırılganlıktan Kapasite Geliştirmeye. *Dirençlilik Dergisi*, 3(1), 85-99. doi:10.32569/resilience.570286
- Riviwanto, M., Darwel, D., Dwiyantri, D., & Juanda, J. (2021). The Preparedness Level of Families with Disabilities Children in Facing the Earthquake and Tsunami Disaster in Padang, West Sumatra. *International Journal of Disaster Management*, 4(5), 61-70. doi:10.24815/ijdm.v4i1.19323
- Ronoh, S. (2017). Disability through an inclusive lens: disaster risk reduction in schools. *Disaster Prevention and Management: An International Journal*, 26(1), 105-119. doi:http://dx.doi.org/10.1108/DPM-08-2016-0170
- Ronoh, S., Gaillard, J., & Marlowe, J. (2015). Children with disabilities and disaster preparedness: a case study of Christchurch. *Kōtuitui: New Zealand Journal of Social Sciences Online*, 10(2), 91-102. doi:10.1080/1177083X.2015.1068185
- Ronoh, S., Gaillard, J., & Marlowe, J. (2017). Children With Disabilities İn Disability-Inclusive Disaster Risk Reduction: Focussing On School Settings. *Policy Futures in Education*, 1-9. doi:10.1177/1478210317694500
- Salvatore, C., & Wolbring, G. (2022). Coverage of Disabled People in Environmental-Education Focused Academic Literature. *Sustainability*, 14(3), 1211. doi:10.3390/su14031211
- Sheehy, K., Vackova, P., Manen, S. v., Turnip, S. S., Rofiah, K., & Twiner, A. (2022). Inclusive disaster risk reduction education for Indonesian children. *International Journal of Inclusive Education*, 1-17. doi:10.1080/13603116.2022.2115156
- SHK. (1983, Mayıs 24). *Sosyal Hizmetler Kanunu*. Ankara, Türkiye. Ekim 1, 2022 tarihinde <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuatmetin/1.5.2828.pdf> adresinden alındı
- SphereProjesi. (2011). İnsani Yardım Sözleşmesi ve İnsani Yardımda Asgari Standartlar. *Practical Action Publishing*.

- Stough, L. M., Ducey, E. M., Kang, D., & Lee, S. y. (2020). Disasters, schools, and children: Disability at the intersection. *International Journal of Disaster Risk Reduction*, 45, 1-10. doi:10.1016/j.ijdr.2019.101447
- T.C Anayasası. (1961, Temmuz 9). *III. Bölüm Sosyal ve İktisadi Haklar ve Ödevler*, VIII. Öğrenimin sağlanması, Madde 50. Ankara, Türkiye. Ekim 1, 2022 tarihinde <https://www.anayasa.gov.tr/tr/mevzuat/onceki-anayasalar/1961-anayasasi/> adresinden alındı
- Takada, S., Shintani, Y., Sohma, O., Tsuneishi, S., Uetani, Y., & Nakamura, H. (1995). Difficulties of families with handicapped children after the Hanshin-Awaji earthquake. *Acta Paediatrica Japonica*, 37(6), 735-740. doi:10.1111/j.1442-200x.1995.tb03416.x
- Tanaka, S. (2013). Issues in the support and disaster preparedness of severely disabled children in affected areas. *Brain & Development*, 3(35), 209–213. doi:10.1016/j.braindev.2012.09.008
- Terzi, H., & Alkaya, S. A. (2017). Hassas Gruplarda Halk Sağlığı Hemşiresinin Rol ve Sorumlulukları. *Türkiye Klinikleri J Public Health Nurs-Special Topics*, 3(3), 117-124.
- Tonak, H. A., & Kitiş, A. (2020). Deprem ve Yangın Afetlerinde Engelli: Anlatımsal Bir Derleme. *Ergoterapi ve Rehabilitasyon Dergisi*, 77-84.
- Twigg, J. (2015). *Disaster Risk Reduction*. London: Overseas Development Institute(ODI).
- Twigg, J., Kett, M., & Lovell, E. (2018). *Disability inclusion and disaster* . London: ODI.
- UNISDR. (2005). *Hyogo Framework for Action 2005-2015*. Kobe: World Conference on Disaster Reduction.
- UNISDR. (2009). *Terminology on Disaster Risk Reduction*. Geneva, Switzerland: United Nations.
- UNISDR. (2015). *Sendai Afet Risk Azaltma Çerçevesi (2015-2030)*. Sendai: UCLG-MEWA.
- Uyaniker, S. S., & Kurt, C. (2022). Tanımlar. S. S. Uyaniker (ed.) içinde, *Özel Gereksinimli Bireyler için Rekreasyon Sözlüğü* (s. 1). Ankara: Akademisyen Kitabevi. doi:10.37609/akya.1001

- Veen, S. v., Widdershoven, G., Evans, N., Huisman, M., & Saleeby, P. W. (2022). Toward a paradigm shift in healthcare: using the International Classification of Functioning, Disability and Health (ICF) and the capability approach (CA) jointly in theory and practice. *Disability and Rehabilitation*, 1-8. doi:10.1080/09638288.2022.2089737
- WHO. (2001). *International classification of functioning, disability and health : ICF*. Geneva. Ekim 5, 2022 tarihinde <http://apps.who.int/iris/bitstream/handle/10665/42407/9241545429.pdf;jsessionid=9AFACD4ADC24A1506223D1B0DED262D4?sequence=1> adresinden alındı
- WHO. (2020). *GLOSSARY of Health Emergency and Disaster Risk Management Terminology*. Geneva: World Health Organization. Kasım 21, 2022 tarihinde <https://www.who.int/publications/i/item/9789240003699> adresinden alındı
- Yaman, M., & Düger, Y. (2017). Afet Yönetiminde Kavramsal Çerçeve ve Türkiye'de Afet Yönetiminin Tarihsel Gelişimi. Ö. Önder, M. Yaman (ed.) içinde, *Afet Yönetimi* (s. 2). Bursa: Ekin Yayınevi.
- Yıldırım, A., & Şimşek, H. (2005). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yılmaz, K., Balun, B., & Erbay, G. (2019). Sürdürülebilir Bir Yönetim Paradigması: Ortopedik Engelli Bireylerin Afetlere Hazırlık Seviyeleri. *Dirençlilik Dergisi*, 3(1), 1-24.
- Yin, R. (2017). *Durum Çalışması Araştırması Uygulamaları*. (İ. Günbayı, Çev.) Ankara: Nobel Yayınevi.
- Yonekura, T., Ueno, S., & Iwanaka, T. (2013). Care of children in a natural disaster: lessons learned from the Great East Japan earthquake and tsunami. *Pediatric Surgery International*, 29, 1047-1051. doi:10.1007/s00383-013-3405-6
- Yurdakök, K. (2000). Afet ve Aferlerden Korunma. S. Esin, T. Oğuzhan, K. C. Kaya, T. Ergüder, A. T. Özkan, İ. Yüksel (ed.) içinde, *Afetlerde Sağlık Hizmetleri Yönetimi* (s. 57-62). Ankara: T.C. Sağlık Bakanlığı.

EKLER

EK 1: VERİ TOPLAMA ARACI

Özel Eğitim Öğretmenleri İle Afetlerde Özel Gereksinimli Öğrencilere Yönelik İhtiyaçların Belirlenmesi Çalışması Yarı-Yapılandırılmış Bireysel Görüşme Soruları

Sayın Katılımcı;

Bu araştırma Çanakkale 18 Mart Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Doğal Afetlerin Risk Yönetimi Ana Bilim Dalında yürütülmekte olan "Özel Eğitim Öğretmenleri İle Afetlerde Özel Gereksinimli Öğrencilere Yönelik İhtiyaçların Belirlenmesi Üzerine Nitel Bir Araştırma" başlıklı yüksek lisans tezi kapsamında gerçekleştirilmektedir. Aydınlatılmış Onam Formunu onaylayarak araştırmaya dâhil olduğunuz için, sorulan sorulara cevaplarınızla yapacak olduğunuz katkılar için şimdiden çok teşekkür ederiz.

Sultanay FATİH
Yüksek Lisans Öğrencisi

Dr. Öğr. Üyesi Ebru İNAL ÖNAL
Danışman

Görüşmeye İlişkin Bilgiler

Görüşme yeri : .....

Görüşme tarihi : .../.../2022

Başlama saati: .../... Bitiş saati: .../...

Görüşme yöntemi: Yüz Yüze ( ) Online ( ) Telefon ( )

Katılımcılara İlişkin Sosyo-demografik Bilgiler:

İsim (isteğe bağlı): .....

Cinsiyet: Erkek ( ) Kadın ( )

Yaş: .....

Öğrenim durumu: .....

Branş: .....

Öğretmenlik mesleğinde çalışma süresi : .....

Sınıf kaçınıcı katta? : .....

Afet ile ilgili eğitim aldınız mı? : Evet ( ) Hayır ( )

Afet yaşadınız mı? : Evet ( ) Hayır ( )

Öğrencilere İlişkin Bilgiler:

Sınıfta kaç öğrenci mevcut : .....

Erkek Öğrenci Sayısı : ..... Kız Öğrenci Sayısı : .....

Öğrencilerinizin arasında;

Herhangi bir destek aracı kullanan var mı? Evet ( ) Hayır ( )

Düzenli tedavi gören var mı? : Evet ( ) Hayır ( )

Düzenli ilaç kullanan var mı? : Evet ( ) Hayır ( )

Yarı-Yapılandırılmış Bireysel Görüşme Soruları	
Soru Tema ve Alt Temaları	Sorular
Görüşmenin amacının özetlenmesi ve katılımcının kendini tanıtmayı	1- Kendinizi tanıtır mısınız?
Öğrencilerin tanıtılması	2- Öğrencilerinizin engel durumları hakkında bilgi verir misiniz?
Eğitim esnasında yapılanlar	3- Öğrencilerin bir eğitim gününü anlatır mısınız?
Özel gereksinimli öğrencilere ilişkin ihtiyaçlar	4- Bugüne kadar eğitiminden sorumlu olduğunuz tüm öğrencileri dikkate alarak;
Okulda gündelik hayata ilişkin ihtiyaçlar	4.1 Okul saatleri içerisinde öğrencilerin gündelik ihtiyaçları nelerdir?
Beslenme ihtiyacı	4.2 Beslenme ihtiyaçlarını (kendisi) karşılama durumlarını nasıl değerlendirirsiniz?
Güvenlik ihtiyacı	4.3 Güvenlik ihtiyaçlarını (kendisi) karşılama konusunda ne düzeyde olduklarını anlatır mısınız?
Tuvalet ihtiyacı	4.4 Tuvalet ihtiyaçları (kendisi) karşılama konusunda ne oranda yeterlidir?
Kolaylaştırıcı önlemler	5- Okulunuzda öğrencilerin yaşamını kolaylaştırıcı ne gibi önlemler alınmış?
Afet olgusuna ilişkin algı	6- Afet denildiğinde ilk olarak hangi afet türlerini düşünüyorsunuz? Neden?
Afete hazırlık olgusu	7- Özel gereksinimli bireylerin afete hazır olması denilince aklınıza ne geliyor?
Afete hazırlık için yapılanlar	7.1 Afete hazırlık için okulda neler yapıyorsunuz?
Afete hazır olma durumu	7.2 Öğrencilerin afetlere hazır olmaları için nelere ihtiyaç vardır?
Deprem durumuna ilişkin ihtiyaçlar	8- Mersin’de meydana gelen bir deprem düşünüldüğünde;
Deprem sırasında ilişkin ihtiyaçlar	8.1 Deprem sırasında öğrencilerin ihtiyaçları nelerdir?
Deprem sonrasında ilişkin ihtiyaçlar	8.2 Deprem sonrasında öğrencilerin ihtiyaçları neler olabilir?
Sel durumuna ilişkin ihtiyaçlar	9- Mersin’de meydana gelen bir sel düşünüldüğünde;
Sel sırasında ilişkin ihtiyaçlar	9.1 Sel sırasında öğrencilerin ihtiyaçları nelerdir?
Sel sonrasında ilişkin ihtiyaçlar	9.2 Sel sonrasında öğrencilerin ihtiyaçları neler olabilir?
En önemli ihtiyaçlar	10- Deprem ve sel afetlerinin sırası ve sonrası için söz ettiğiniz ihtiyaçlardan en önemlileri nelerdir?
İhtiyaçların giderilmesi durumu	11- Özel gereksinimli öğrencilerin afetlere ilişkin ihtiyaçları nasıl giderilir?
Özel gereksinimli bireyleri (ÖGB) afetlere hazırlama	12- Özel gereksinimli bireylerin afetlere hazır olması için neler yapılabilir?
Görüşlerin toparlanması ve kapanış	13- Görüşmemize son verirken eklemek istediğiniz bir şey var mı?

EK 2: BİLİMSEL ARAŞTIRMA VE YAYIN ETİK KURUL ONAYI

EK 3: ARAŞTIRMA (KURUM) İZİNİ

T.C.
MERSİN VALİLİĞİ
İl Millî Eğitim Müdürlüğü

Sayı : E-34776202-605.01-50223871
Konu : Sultanay FATİH'in
Araştırma İzin Talebi

24/05/2022

VALİLİK MAKAMINA

İlgi: a) MEB Yenilik ve Eğitim Teknolojileri Genel Müdürlüğü'nün 21.01.2020 tarihli ve 1563890 sayılı "Araştırma Uygulama İzinleri" Konulu (2020/2 No.lu) Genelgesi.
b) Çanakkale 18 Mart Üniversitesi Rektörlüğü'nün 05.05.2022 tarih ve 2200093265 sayılı yazısı.

Çanakkale 18 Mart Üniversitesi Eğitim Enstitüsü Doğal Afetlerin Risk Yönetimi Anabilim Dalı Eğitim Yönetimi Bilim Dalı yüksek lisans Öğrencisi Sultanay FATİH'in "Özel Eğitim Öğretmenleri ile Afetlerde Özel Gereksinimli Öğrencilere Yönelik İhtiyaçların Belirlenmesi Üzerine Nitel bir Araştırma" konulu izin talebine ilişkin 18.05.2022 tarihli komisyon görüşü ve çalışma programı ilişikte sunulmuştur.

Araştırmanın,2020-2022 eğitim öğretim döneminde, Mersin İli Akdeniz Özel Eğitim Uygulama Okulunda görev yapan öğretmenlere eğitim öğretim faaliyetlerini aksatmadan, gönüllülük esasına göre ve uygulama sırasında mühürlü ve imzalı örnekten çoğatılan veri toplama araçlarının kullanılarak çalışmaya konu kişilerden, aile üyelerinden ad ve soyad, telefon, adres ile din, mezhep, etnik gruba mensubiyet gibi hassas bilgilerin istenmemesi ve uygulama sonucunda hazırlanacak raporun basılı ve dijital ortamda İl Millî Eğitim Müdürlüğümüze vermek şartı ile uygun görülmektedir.

Makamlarınızca da uygun görülmesi halinde olurlarınıza arz ederim.

Kutlutekin BAŞ
İl Millî Eğitim Müdürü V.

Ek:
1-Dilekçe ve Ekleri (22 Sayfa)
2-Komisyon Görüşü (2 Sayfa)

OLUR

Alp Eren YILMAZ
Vali a.
Vali Yardımcısı

Adres : Dumlupınar Mah. GMK Bulvarı 159 A,
33136 Yenışehir/Mersin
Telefon No : 0 (324) 129 14 41
E-Posta : istatistik33@meh.gov.tr
Kep Adresi : meh@hs01.kep.tr

Belgeyi güvenli elektronik imza ile imzalamışsınız.

Belge Doğrulama Adresi : <https://www.turkiye.gov.tr/meh/bs3>
Bilgi için : Canan YAŞAR Demirel
E-Posta : canan.yasar@meh.gov.tr
İnternet Adresi : <http://mersin.meh.gov.tr> Faks : 32 32 31 31 8

Bu e-yazık güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır. <https://www.sorgu.meh.gov.tr> adresinden 67fc-7ae5-31fb-a825-f3bd koda ile doğrulayabilirsiniz.

EK 4: AYDINLATILMIŞ ONAM FORMU

Aydınlatılmış Onam Formu

Araştırma Adı:

Özel Eğitim Öğretmenleri İle Afetlerde Özel Gereksinimli Öğrencilere Yönelik İhtiyaçların Belirlenmesi Üzerine Nitel Bir Araştırma

A. Giriş Bölümü

"Sayın gönüllü, Çanakkale 18 Mart Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Doğal Afetlerin Risk Yönetimi Ana Bilim Dalında öğrenim gören Sultanay FATİH tarafından yüksek lisans tezi olarak planlanmış olan yukarıda adı yazılı araştırmaya katılmak üzere davet edilmiş bulunuyorsunuz. Bu araştırmada yer almayı kabul etmeden önce, araştırmanın ne amaçla yapılmak istendiğini anlamanız ve kararınızı bu bilgilendirme çerçevesinde özgürce vermeniz gerekmektedir. Aşağıdaki bilgileri lütfen dikkatlice okuyunuz, sorularınız olursa, açık yanıtlar isteyiniz."

B. Bilgilendirme Bölümü

Bu nitel çalışmanın amacı; özel eğitim öğretmenleri ile afetlerde özel gereksinimli öğrencilere yönelik ihtiyaçları belirlenmek, olgusunu araştırmaktır. Araştırmaya sadece özel eğitim öğretmenleri katılabilecektir. Çalışma kapsamında araştırmacı her bir katılımcı ile önceden hazırlanmış yarı-yapılandırılmış görüşme formu ile derinlemesine görüşme yapacaktır. Bu görüşmelerin 25-45 dk aralığında gerçekleşmesi beklenmektedir. Araştırma için Çanakkale 18 Mart Üniversitesi Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Kurulu'ndan E-84026528-050.01.04-2200092893 sayılı ve 28/04/2022 tarihli etik kurul onayı alınmıştır. Görüşme esnasında sorulacak sorularda katılımcıların herhangi bir konuda bilgilerini ölçmek amaçlanmamaktadır. Amaç afetlerde hassas gruplar içerisinde yer alan özel gereksinimli öğrencilerin ihtiyaçlarının neler olabileceğini detaylı bir şekilde öğrenmektir. Görüşmeye ek olarak araştırmacı görüşmenin yapıldığı ortama ve katılımcının hal ve davranışlarına ilişkin alan notları tutacaktır. Görüşme katılımcısının bilgisi dâhilinde ses kaydı ile kayıt altına alınacaktır. Görüşmenin tamamlanmasını takip eden zaman dilimi içerisinde araştırması ses kaydından elde edilen transkripsiyonları katılımcıya iletilecek ve söylemler ile kayıtlar arasındaki uyumu kontrol etmesini talep edecektir. Katılımcı yanlış anlaşıldığını veya hatalı yazıldığını düşündüğü alanlarda düzeltme yapabilecektir. Veri üzerindeki analizler katılımcının onayını ardından gerçekleştirilecektir. Gönüllüler, araştırmaya katılmayı kabul etmemeleri ya da araştırmadan ayrılmaları durumunda herhangi bir olumsuz sonuçla karşı karşıya kalmayacaklardır.

C. Güvence Bölümü

Bu araştırmada yer almak tümüyle sizin isteğinize bağlıdır. Araştırmada yer almayı reddedebilirsiniz ya da başladıktan sonra yarıda bırakabilirsiniz. Bu araştırmanın sonuçları bilimsel amaçlarla kullanılacaktır. Araştırmadan çekilmeniz ya da araştırmacı tarafından araştırmadan çıkarılmamanız halinde, sizle ilgili veriler kullanılmayacaktır. Ancak veriler bir kez anonimleştikten sonra araştırmadan çekilmeniz mümkün olmayacaktır. Sizden elde edilen tüm bilgiler gizli tutulacak, araştırma yayımlandığında da varsa kimlik bilgilerinizin gizliliği korunacaktır. Çalışmada gizliliğinizi korumak amacı ile söylem aktarımında isim bilgileri kullanılmayacak olup kodlama sistemi kullanılacaktır (Ör: Katılımcı Sultanay FATİH yerine K1)."

D. Onay Bölümü

"Yukarıda yer alan ve araştırmaya başlanmadan önce gönüllülere verilmesi gereken bilgileri içeren metni okudum (ya da sözlü olarak dinledim). Eksik kaldığını düşündüğüm konularda sorularımı araştırmacılara sordum ve doyurucu yanıtlar aldım. Yazılı ve sözlü olarak tarafıma sunulan tüm açıklamaları ayrıntılarıyla anladığım kanısındayım. Çalışmaya katılmayı isteyip istemediğim konusunda karar vermem için yeterince zaman tanıdı. Bu koşullar altında, araştırma kapsamında elde edilen şahsıma ait bilgilerin bilimsel amaçlarla kullanılmasını, gizlilik kurallarına uyulmak kaydıyla sunulmasını ve yayınlanmasını, hiçbir baskı ve zorlama altında kalmaksızın, kendi özgür irademle kabul ettiğimi beyan ederim."

E. İmza Bölümü

Katılımcı

Tarih :

İmza :

Adı Soyadı :

Araştırmacı

Tarih :

İmza :

Adı Soyadı :

ÖZGEÇMİŞ

KİŞİSEL BİLGİLER

İsim SOYİSİM :
Doğum Yeri :
Doğum Tarihi :

EĞİTİM DURUMU

Lisans Öğrenimi :
Yüksek Lisans Öğrenimi :

İLETİŞİM

E-posta Adresi :
ORCID :